

NR-1-2

Жен.

SÕDUR

ЕИЕЛМСТЕНА
Академия С.бществ.наук
при ЦК ВКП(б)
Журнальный фонд
№

**sõja-
asjanduse
ajakiri.**

AR Fr.R.Kreutzwaldi n'ni.
Eesti NSV Riiklik
Raamatukogu

SP 9705

P. LUTTEIN
LEIPZIG

16-JAAN-1932

*Head ja õnnerikast
uut aastat*

soovib

KAUBAMAJA

H. O. Valdmann

Tallinn, Raekoja pl. 16

Telefon 429-11

==
**Suurim valik
kõiksugu koloniaalkaupu**

*Head ja õnnerikast
uut aastat*

soovib

HOTEL RESTORAN

„DU NORD“

Rataskaevu tän. 3

Telefon 433-45

**Kõige parem
Tallinnas**

Head ja õnnerikast
uut aastat

soovib

**Café
Heinmann**

Tallinn, Pikk t. 11

Tel. 432-46

Mugavam ja soliidsem koosviibimise
koht pealinnas.

Mängib kontsert-trio kella 12 2 l.
ja 5 – 10 õhtul.

Tants igal kesknädalal, laupäeval
ja pühapäeval.

Algus kell 1/2 10 õhtul

HEAD JA ÕNNERIKAST
UUT AASTAT

SOOVIB

K.-Ü.

„MINERAAL“

S. BERNER & P. SANDER

TALLINN,

INSENERI T. 3, TEL. (2) 32-38

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

SÕDUR

№ 1/2

Laupäeval, 16. jaanuaril 1932.

XIV aastakäik.

Uut aastakäiku alates.

„Sõdur“ alustab käesoleva kaksiknumbriga oma XIV aastakäiku. Meie noores riigis on seega käidud pikk tee. „Sõdur“ sündis Vabadusesõja esimestes kuudes Ülemjuhataja korraldusel, olles alul otsestelt juhitud Ülemjuhataja staabi ülemalt kindral J. Sootsilt ja kindralstaabi ülemalt kolonel J. Rink'ilt. „Sõdur“ määrati sõjaväe häälekandjaks, kus kõigil oli võimaldatud käsitleda küsimusi, mis seotud meie noore sõjaväe loominguga. Kui sorida „Sõdur“i“ esimesi aastakäike nüüd, üle kümne aasta möödudes, siis mõistad paremini milline suur ülesanne on olnud „Sõdur“il“ täita möödunud aastate kestel, näed, kuid edukas võitlus lahinguväljadelt on üle kandunud ning jätkub teiste vahenditega, kuid sama hooga kaitseväge häälekandja veergudel. „Sõdur“i“ möödunud aastakäike sorides peab samuti tunnustama, et „Sõdur“ile“ on pandud õigel ajal õige alus ja antud õige suund. Võitluses, heroilises võitluses, sündinud sõjaväe ajakiri, kohe alguses suunatud võitluse teele kaitseväge häälekäiguks, käib õiget rada. „Sõdur“i“ tööd, tema ülesande tähtsust, on tänaseni õieti hinnanud meie riigi- ja kaitseväge juhid, luues meie riigi ainelise kandejõu kohaselt „Sõdur“ile“ rahuldava materjalse baasi. „Sõdur“i“ ainelist külge kindlustab tellijate pere ja äriilm kuulutuste kaudu.

„Sõdur“, olles meie kaitseväge ainsaks sõjanduse ajakirjaks ja häälekandjaks, peab rahuldama kõigi väelike ja erialade erinevaid nõudeid, peab andma ruumi kõigile elu mitmekesistele nähetele, milliseid haarab enesesse meieaja suur keerukas organism — sõjavägi. Seda kõike on seni püütud ajakirjas mõõdukalt täita.

„Sõdur“ on kohustatud pidama ka tihedamat ideelist sidet nende riikide sõjaliste organitega, kellel võivad olla sõja puhul Eesti kaitseväge ühised vastased ja sõb-

rad. Selle side tarviduses ja tähtsuses olgu teadlik iga „Sõdur“i“ lugeja.

Rööbiti üldiste — ideeliselt või informatsiooni eesmärgiga küsimusi käsitlevate artiklitega — „Sõdur“ eelseisval aastal tahab lahendada rea praktilisi õppeküsimusi ja anda selleks tarvilikku materjali meie noorematele juhtidele. See ala on olnud seni teatud määral söödis vastavate kaastööliste tarvilise kontingendi puudusel. Oleme jõudnud niikaugele, et ka sellesse uudismaasse ühisel jõul püüame tõmata sügavaid vagusid.

Mõttevahetus meie kaitseväge kui õppetöö nii elu-olusse puutuvates küsimustes on tervitatav „Sõdur“i“ veergudel ka eelseisval aastal. Selles mõttevahetuses ühele poolele võib näituda, et ta on „kaotanud“. Kuid see pole nii: kaitseväge pere liikmena ka „kaotaja“ on võitnud ja ära teeninud suure lugupidamise, sest ta on aidanud kaasa töö maksvusele pääsemiseks. „Sõdur“i“ juhid ja toimetuse tahavad „Sõdur“i“ veergudel peetavates vaielustes jääda erapooletuiks vahekohtunikeks, nagu nad seda on olnud parimal äratundmisel möödunud aastail. Ka vaieluste vahel kohus „Sõdur“i“ juhtide ja toimetuse näol koosneb inimestest, seega eksimused möödapääsematud. Tahame vaid sedastada (konstateerida), et siin pole olnud erapoolikust ja seda ei saaka olema tulevikus kuni „Sõdur“ püsib talle antud suunas.

Kui avaliku arvamuse nii sõjalise mõtte loojad on üksikud ettejäetud isikud, kes otsivad, uurivad, vaidlevad... Nad kui mootor panevad mõtte liikuma: äratavad, ergutavad, tõmbavad kaasa. „Sõdur“i“ kaastööliste ja lugejate näol on möödunud 13 aasta jooksul selliseid kogunud kaunis hulga meie kaitseväge peres ja kodanik-

konnas. See ettejäudnud element meie riigikaitse aparaadis annab ajakirjale ilme, selle elemendi vaimlisest arengust, huvide rohkusest, armastusest riigikaitse küsimuste vastu, oskustest ühel või teisel sõjanduse erialal, — on sõltuvad ajakirjas käsitletavat teemat. Lugejaskond ja kaastööliskond moodustavad terviku, üks väärrib teise.

„Sõdur“i“ kaastöölised ja lugejaskond on möödunud aastatel käinud läbi suure arenemistee, sest kaitseväge rahuaaja töö on vaimliste jõudude arendamine, on õping,

on uurimine ja paremuse otsimine. Eksimata võib öelda, et seal kus sõjaline mõte liigub, kus otsitakse, kus tuntakse tõsist huvi sõjanduse vastu, meie oma, eesti, sõjalise mõtte vastu, sealt tuleb kaastöö, seal kasvab lugejaskond. Uut aastat alates võime rõõmuga konstateerida, et pisierandikestega see protsess on käimas positiivselt kaitseväge peres ja kodanikkonnas. See pärast rõõmsasti täiejõuga edasi ka uuel aastal.

HEAD UUT AASTAT!

Teise diviisi 13. aastapäeva puhul.

24. XII 18. — 24. XII 31.

24. detsembril läinud aastal pühitses 2. diviis oma 13-aastast sünnipäeva.

2. diviis sündis samuti kui rida teisi meie väeosi ja asutisi Vabadusesõja keerises, meie iseseisvuse eest võitluse raskematel tundidel.

Kasvades ja karastades end võitlustes kirjutas 2. diviis ajaloo lehekülgedele nii mõnedki ilusad ja unustamatud leheküljed ja praegu, 13 aastat pärast sündi püsib ta sama tugevana ja võimsana ja sama valmisolekuga vastasele vastu astuma kui Vabadusesõda lõpetades. Tema elukäigus, mis on küll lühike rahvaste elu seisukohalt võetuna kuid küllaltki pikk tema eluõiguse erapooletuks hindamiseks, võime meie märgata mitte tagurpidi minekut omas elus ja olemises, mitte ka paigaltammumist, vaid oma juhtide kindlakäelisel ja õigel juhtimisel kindlat edu.

Esimeseks ajutiseks diviisiülemaks oli kol. *Limberg*, kes diviisi eesotsas sai seista aga ainult üks päev. Juba 25. XII. 18. määrati uueks diviisiülemaks kol. *Vuskar*, kes juhtis diviisi ka kogu Vabadusesõja kestel ja pärast vastasega rahutegemist kuni augusti kuuni 1920. Augustist 1920. — 1. I. 1921. oli 2. diviisi ülemaks kindral *Heinze*; 1. I. 1921.—1296. a. teise pooleni juhtis diviisi kindral *Pödder* ja 1926. a. teisel poolel määrati uueks diviisi ülemaks kindral *N. Reek*, kes diviisi otseselt sai juhtida kuni 3. III. 1927., mil ta kaitseministri postile kutsuti. Tema asetäitjaks määrati sõjaaegne diviisi II brigaadi ülem kolonel *Kubbo*, kes juhtis diviisi kuni 1929. a. teise pooleni, mil diviisi

si juhtimise uuesti enda kätte võttis kindral *N. Reek*, kes ka praegu sellel postil asub.

Esimeseks diviisi staabi ülemaks oli kpt. *Rotšild*, kes täitis staabiülemade kohuseid kuni 22. II. 19., mil tema asemele määrati kpt. (hiljem kolonel) *Mutt*, kes omakorda täitis diviisi staabiülemade kohuseid kuni 5. II. 20., s. t. kogu Vabadusesõja kestel. 5. II. 20.—15. XI. 26. seisid diviisi staabiülemade kohtadel kpt. (pr. mjr.) *Saarsen*, kpt. *Tuksam*, kol.-ltn. (praegu kol.) *Parv*, mjr. (praegu kol.-ltn.) *Triik* ja kol. *Oinas*. 15. XI. 26. määrati uueks diviisi staabiülemaks kol.-ltn. *Plaks*, kes sellel kohal viibis kuni 25. nov. 1930., mil ta komandeeriti staažile. Tema asetäitjaks määrati 3. ü. pataljoni ülem kol.-ltn. *Sauselg*, kes ka praegu sellel kohal asub.

Meelde tuleb teada, et diviisi loomine ja elukäik on tihedalt seotud meie Vabadusesõjaga, milles asetleidnud mitmesugused sündmused on praegu just päevakorral, ei ole vast liigne puudutada lühidalt 1) neid sündmusi ja seda olukorda milles asus meie Vabariik Vabadusevõitluse alguses, 2) neid võitlusi mida pidasid sissetungiva vastasega hiljem diviisi koosseisu määratud sõjalised jõud, 3) diviisi võitlusi Vabadusesõja kestel ja 4) diviisi tegevust pärast Vabadusesõda.

Olukord ja tegevus 2. diviisi piirkonnas kuni 25. XII. 18.

On üldiselt teada millises seisukorras asus E. Vabariik kui Nõukogude punaväed

meiega sõjategevust algasid, et Baltimaid uuesti enda alla heita. Maad valitsesid Saksa okupatsioonivõimud, kes 8 okupatsioonikuu kestel maa täielikult ära laastasid, vedades välja Saksamaale mis vähegi vedada andis. Sõjalisest varustusest viidi välja kõik relvad ja suurem osa laskemootorid, mis taanduvatelt venelastelt siia maha oli jäänud, samuti Eesti rahvuslikkudelt väeosadelt ära võetud relvad. Mida ära ei suudetud vedada muudeti kõlbmatuks või pilluti merde. Sama laastamine teostati ka toiduainete ja muu varustuse alal. Vähesellest, punaväe sõjategevuse algades tehti meie Ajutisele Valitsusele okupatsioonivõimude poolt, poliitilistel põhjustel, veel igasuguseid takistusi riigikaitse organiseerimisel.

10. novembril algasid okupatsioonivõimud lahkumist Eestist. Ida piirile oli neil jäetud mõned väiksemad sõjaväe osad, kes täitsid piirivalve ülesandeid, kes aga (v. a. Narvas asuvad osad) punaväele nende Eestisse tungimisel vastupanu ei avaldanud, vaid seda sissetungi isegi soodustasid. 25. XI. 18. tungisid enamlased P i h k v a l e kallale ja vallutasid selle. Sakslastest organiseeritud vene Põhja korpus, kes pidi P i h k v a t kaitsma, löödi linnast välja ja tema riismed, umbes 1800 ohvitseri ja 3000 sõdurit, nende hulgas ka enamlaste poolt üle tulnud „batjka“ Balahovitš põgenesid Eestisse.

Vahepeal meie Ajutine Valitsus tegi pingutusi riigikaitseks. 12. XI. 18. hakati formeerima K. L. salkasid ja otsustati kuulutada välja vabatahtlik mobilisatsioon. Kuna vabatahtlik mob. ei annud tagajärgi, kuulutati 27. XI. 18. välja sunduslik mob. Esialgu pidi saama formeeritud vaid üks kuue-rügemendine diviis, millest 2. rügemendile — V õ r u (formeeris kol. K u b b o) ja 6. rügemendile — P ä r n u (form. kol. P u s k a r), kes viimased pidid kaitsma lõuna rinnet. Nimetatud rügementide formeerimine, eriti 2. ja 3. oli seotud suuremate raskustega, kui Põhja Eestis asuvate rügementide formeerimine, sest Lõuna Eesti kuulus Saksa Riia kindralkomando alla, kes oli kohalikkude sakslaste mõju all. Ei lubatud korraldada väeosi, muretseda relvi j. n. e. Viimaseid taheti isegi käest ära võtta. Nii näiteks 28. XI. 18. ei lubatud 3. rügemendile isegi telegrammi Tallinnasse saata. Ülaltoodud põhjustel,

Albert Kiviesis

Läti vabariigi president pühitses 23. detsembril 1931. a. oma 50-dat sünnipäeva.

kui vastane P i h k v a juurest Eestisse tungis, oli lõunas relvastatud jõude, kes vastasele vastu võisid hakata V õ r u s vaid 20 ohvitseri ja 60 sõdurit. 2. rügemendi mob. algas aga samadel põhjustel alles 6. detsembril 1918. Vahepeal vastane tungis ühegi püssipauguga kuna põhja korpuse osad, ilma et enamlastega kontaktis oleksid olnud, liikusid sisemaale. 30. XI. 18. vallutasid enamlased Petseri ja 8. XII. 18. kokkuleppel sakslastega ka V õ r u. Teine osa enamlasi, kes Petserist liikusid R ä p i n a suunas, pörkas seal samal päeval kokku meie kaitseliitlastega. 3. rügemendi osad, kes V õ r u s t välja taandusid, liikusid üle A n t s l a, U r v a s t e, K o o r a s t e, O t e p ä ä l e, kuhu jõudsid 12. XII. 18. öösel. Põhja Korpuse osad liikusid kahes suunas: üks osa, nimelt Balahovitši salk oli 7. XII. 18. ümber juba K a m b j a s, kus peatus kuni 18. XII. 18. ja kust uuesti ilma et vastasega kokku oleks puutunud lii-

kus edasi Viljandi suunas. Teine osa liikus üle Otepää Härgmäele ja sealt kaudu raudteed ka Viljandi suunas, kuni nad meie võimude korraldusel sunnikombel koondati Raplasse, seal ümber korraldati ja hiljem uuesti rindele saadeti. 14. XII. 18. vallutasid enamlased Kooraste, Känepi ja Põlva ning lähenesid Valgale. V. Kuuste, Ahja ja Rasina joonel sattus enamlaste parempoolne grupp 15. XII. 18. esmakordselt meie organiseeritud jõudude peale, nimelt Kaitseliidu osade ja 2. rüg. 3. ja 4. kompanide peale ja sealt kuni 19. XII. 18. edasi ei pääsenud.

Et 20. XII. 18. kaks 2. rüg. kompanit Tartus käsku ei täitnud ja isegi ladusid rüüstama hakkasid, mida igati soodustasid kohalikud enamlased, jäeti ööl 20./21. det. Tartu maha ja taanduti ustavate osadega Põltsamaa suunas. Brigaadi (hiljem diviisi) juhatus asus Viljandisse. 22. XII. 18. vallutasid enamlased Tartu. Idast (üle Mustvee) sissetunginud vastane pörkas esimest korda kokku 2. rüg. osadega alles 15. XII. 18. Mustveel ja pidades seal võitlusi 2. rüg. 1. ja 2. komp., Balti pataljoni ühe kompaniga ja Avinurme kaitseliiduga, surus samuti aegapidi meie osi tagasi Jõgeva sihis. 23. XII. 18. jõudsid nad Jõgeva kohal välja Tartu—Tapa raudtee liinile, kuid sealt edasi enam ei pääsenud.

Enamlaste Valga grupp vallutas 17. II. 18. Valga, 27. XII. 18. Kirbla jaama ja 28. XII. 18. Mõisaküla alevi, Karksi ja Kärstna, kus temaga kontaktis olid 6. rüg. 1. pataljoni ja 3. rüg. osad ja skoudid. Ka sellelt joonelt enamlased enam edasi ei pääsenud. Katkestatud oli aga Tallinna—Pärnu vaheline kitsarööpline raudtee ühendus.

Tolleaegsest olukorrast lõuna rindel annab selget pilti kolonel Limbergi ettekanne 22. XII. 18. Viljandist, peastaabi ülemale, mille kui huvitava dokumendi siinjuures ära toon:

Jõgeva sihis: Laiuse mõisast on sakslaste (loe: Balti ptlj.) rood 22. XII. 18. õhtupoolikul ära tulnud oma koha pealt ilma minu käsuta. Seega oli ka kpt. Anderson (2. rüg.) sunnitud oma jõududega taanduma. Praegu saksa rood seisab Kurista ms. õhtupool Jõgeva jaama. Kpt. Andersoni kaks roodu — 150 meest kahe klp. seisab Aidu külas, umbes 16 versta Põltsamaalt Jõgeva poole. Kkt. Andersoni juurde tuleb veel täna 30 ratsa-

nikku klp. kpt. Toominga juhatusel. Torma ja Tartu vahel seisvatele sakslastele ja kpt. Andersonile on antud käsk kindlasti jääda omadele seisukohtadele. 2. polk on praegu U. Põltsamaa ms. umbes 400 meest ja 4 klp. Mehed häid lootusi ei ärata, kõik viletsasti riides. Põltsamaa alevis seisab Tartu kaitseliit, umbes 80 meest voooriga ja Tartumaa kaitseliit — 30 meest. Tartu kaitseliidu võttis Einbund (praegu Riigikogus) oma juhutada, kpt. Kurvits tuleb staabi juurde. Maakonna kaitseliit, uuesti formeeritud 70-mehelises koosseisus Kuperjanovi juhatusel saab kaitsma Tartu—Põltsamaa teed.

Tartu—Viljandi sihis: Puudub side väeosadega. Balahovitš jättis omavoliliselt seisukoha maha (Kambja) ja ei teadustanud sellest meie vägedele. Enamlased seepärast läksid meie vägede vahelt läbi Tartu sihis. Praegu Balahovitš liigub vahetpidamata Viljandi sihis, vaatamata, et mitu käsku on antud seisma jäämiseks. Emajõe silla purustas ta ära, seepärast meie ei saa enam suurtükke üle jõe. 3. polk liigub kolonni (Balahovitš) sabas kui arjergard, temaga praegu ühendust luua ei saa. Paanika on nii maal kui ka linnas väga suur, voorid sõidavad Tallinna poole vahetpidamata. Kokkukutsutud nekrutid käivad uulitsaid mööda suurtes partiides. On võimalik, et kordub Tartu juhtumine. Teadete järgi on terve enamlaste salk, mis Pihkvast tuli ja Tartu peale liikus 500 meest suur, 1 eskadr. ja üks 6" suurtükk. Võrus formeeritakse Eesti kommunistlist polku. Sangaste juures Kõrgesilda parandatakse enamlaste poolt, saab valmis 2 päeva pärast.

Oberst Limberg Kapten Rotšild
staabi ülem

Olukord rinnetel mõjus seltskonnale ja valitsusele nii, et 14. XII. loodi operatiivstaap ja sõjategevuse piirkond jaotati ära kaheks rindeks: Viruja Lõuna väerinna. Esimese ülemaks jäi kindral Tõnison. Lõuna väerinna juhtimine anti kol. Limberg'ile. 18. XII. 18. eraldati 1. diviisist 1 brigaad, kuhu kuulusid 2., 3. ja 6. rügemendid, Scouts pataljon, 2. ratsapolk (algas formeerimist), üks suurtükiväe diviisjon ja majanduslised asutised. Peale nimetatatu oli sõjajõududena veel Lõuna rindel maakondade kaitseliidu salgad.

23. XII. 18. loodi Ülemjuhataja instituut ja lõunarindel asuvatest osadest 24. XII. 18. 2. diviis. Siit peale algab ka pööre võit-

2. diviisi juhid Vabadusesõjas ja praegu.

Kolonel Viktor Puskar
2. diviisi ülem Vabadusesõjas.

Kindral N. Reek
2. diviisi praegune ülem.

Kolonel E. Mutt
2. diviisi staabi ülem Vabadusesõjas.

Kolonelleitnant A. Sauselg
2. diviisi praegune staabi ülem.

lustes enamlastega. Meie väeosad suurenevad arvuliselt, kasvab ka moraal ja juhtimine asub kindlatesse kättesse.

2. diviisi tegevus 25. XII. 18. kuni 1919. a. veebruari keskpaigani.

(Punaväe väljatõrjumine Eestist.)

Vastavalt ülemjuhataja direktiivile 6. I. 19. algab meie vägede üldine vastupealetung. Diviisil sel momendil oli jõudusi 1240 tääki, 100 mõõka, 2 klp., 4 srtki., 1 kitsaropaline soomusrong ja Pärnus ja Viljandis varus 540 tääki, 90 mõõka ja 9 klp. Teadete järgi enamlastel diviisi vastu oli 600 tääki, 250 mõõka, 11 klp., 7 srtk. üks soomusauto ja kohalikud kommunistid.

Pärnu grupp 8. I. 19. vallutab Mõisaküla ja 9. I. 19. Ruhja alevi;

Viljandi grupp 8. I. 19. vallutab Tõrva alevi ja Talli jaama;

Põltsamaa grupp 9. I. 19. vallutab Jõgeva jaama.

Pärast Riia vallutamist vabanesid aga enamlastel suured jõud ja need nad nüüd viskasid lõuna rindele meie vastu. Seepärast meie edasitung Pärnu ja Viljandi suundadest jääb esialgu seisma. Enamlastel läheb isegi korda võtta tagasi 12. I. 19. Ruhja, Tõrva ja Taagepera. Tartu suunas seevastu aga vallutavad meie soomusrongid ühes Kuperjanovi salgaga (viimased ltn. Kuperjanovi algatusel formeerusid Puurmannis ja 13. I. 19. ühinesid Kaareperas soomusrongidega) öösel 13./14. jaan. Voldi jaama, 14. I. hommikul Kärkna ja Emajõe ülekäigu raudtee sillal ning 14. I. 19. on Tartu nende käes, enne kui Ülemjuhatajalt väljasaadetud abiväed pärale jõuavad. Alles 15. I. hommikul jõuavad Tartu 2. rügement ja Tallinna kaitsepataljon. Enamlased ka siin katsuvad uuesti võtta Tartut tagasi ja vallutavad 16. I. Reola ms. Olukord muutub juba kriitiliseks kuid 17. I. alustavad soomusrongid ja kuperjanovlased raudtee suunas uuesti pealetungi ja vallutavad Elva, mis mõjus ka Reola juures niivõrt vastasele, et läks korda teda ka seal uuesti põgenema lüüa.

Pärnu ja Viljandi grupid samuti alustavad uuesti pealetungi ja 18. I. vallutatakse Ruhja uuesti ning 22. I. jõuavad mõlemad grupid välja Valga—Mõisaküla kitsaropalise raudteele. Enamlased veavad aga ühtelugu jõude juurde ja 24. I. asuvad uuesti Viljandi—Pärnu sihis pealetungile. Et kergendada seal teot-

sevate vägede seisukorda alustavad ka soomusrongid ja kuperjanovlased Tartu suunas uuesti pealetungi, vallutavad 25. I. Puka ja Rõngu ja 27. I. Keeni ja Priipalu. 25. I. määrati Lõuna rinde juhatajaks Soome kindral Vetser ja tuuakse abiks soomlasi. Enne soomlaste päralejõudmist vallutavad aga soomusronglased ja kuperjanovlased 28. I. veel Sangaste, kus lõhutud Emajõe silla tõttu rongid esialgu enam edasi ei pääse.

28. I. saavad 2. diviisi osad direktiivi Valga ja Võru vallutamiseks. Pealetung pidi teostuma 3 grupiga:

I—Pärnu-Viljandi grupp (koosseisus 3. rüg., 6. rüg., Viljandi kaitsepataljon, 2 k/r soomusrongi, 1 eskadron ja 6 suurtükki) pidi kaitsma rinnet merest Viljandini ja vasaku tiivaga lõikama läbi Valga-Volmari raudtee.

II—Tartu-Valga grupp (koosseisus kuperjanovlased, Tartu kaitsepataljon, 4 laiaropalist soomusrongi ja soomlased) pidi vallutama Valga ja.

III—Võru-Petseri grupp (koosseisus 2. rüg., Paide kaitsepataljon, 1 eskadron, Balahovitši salk ja Peipsi rannakaitsepataljon) pidi kaitsma Peipsi randa ja vallutama Võru ja Petseri.

Pealetungi algades I grupp vastase ülekaalukate jõudude tõttu ei pääse edasi ja seob ainult vastase jõude;

II grupist kuperjanovlased 30. I. vallutavad Telliste ja Paju mõisa, kuid öösel vastu 31. I. enamlased võtavad Paju ms. tagasi. 31. I. vallutatakse Paju ms. uuesti ja 1. II. ka Valga.

III grupp — 31. I. jõuab Võru-Petseri vahel raudteele välja ja vallutavad 1. II. Võru ja 4. II. Petseri.

Kuni 8. II. korraldatakse vägesid, mille järele saabub käsk puhastada ka ülejäänud Võrumaa vastasest. Ülesandeks oli vallutada Heinaste-Säde-Stakelni-Koiva-Hopa jaama, Panikovitši-Irboska jaon ja kui võimalik tungida Velikajani, lõhkudes sillad. Diviisist moodustatud I brigaad (ülem kol. Kann) pidi 3. ja 6. rügemendiga ja Pärnu kaitsepataljoniga (hiljem 9. polk) tungima Heinaste-Stakelni jooneni; soomlased ja kitsaropalsed soomusrongid pidid vallutama Hopa jaama ja II brigaad (ülem kol. Kubbo) 2. rügemendiga, Paide kaitsepataljoniga (hiljem 7. polk) ja Tallinna kaitsepataljoniga pidi tungima Irboska-Panikovitši-Opekalni jooneni soomusrongide toetusel. 12. II. algab pealetung, mis

annab osalise edu. 16. II. saabub uus käsk ära võtta Volmari ja Marienburg, et võimaldada lätlastele end organiseerima hakata. Enne aga kui sai alustada pealetungi, alustasid enamlased Volmari suunas ise pealetungi ja algavad visad võitlused vahelduva õnnega. Kagus aga meie väed 21. II. vallutasid Marienburgi, kuid andsid selle uuesti ära 28. II.

Seega veebruari teisel poolel oli Eesti oma üldpiirides vastastest puhastatud. Lõunas edenese puhastustöö pikemalt kui Põhjarindel, kuid takistajateks siin oli pikk rinne (õieti kaks rinnet), mille kogu ulatusel tuli lahinguid lüüa, lahtine maastik ja enamlaste abiväed, mida nad Riia alt ühtlugu 2. diviisi vastu paiskasid.

2. diviisi tegevus 16. II. 19.—24. V. 19.

(Vene punaväe vastu pealetungid.)

Enamlased ei leppinud Eesti kaotusega ja nagu ülal näidatud alustasid uut pealetungi. Pealetung teostus kolmes suunas: 1) Pihkva suunas, 2) Marienburgi suunas ja 3) Volmari suunas. Igal pool oli vastane meist ülekaalus v. a. Marienburgi suund. Pihkva suunas vallutas vastane peale visa võitlusi 11. märtsiks Petseri, mis aga 29. III. abivägede pärale jõudmisel tagasi võeti ja vahelduva eduga võitlustes rinne püsis seal kuni 24. V. Vašina Gora-Panikovitsi joonel.

Marienburgi-Võru suunas oli meie vägedel alul edu (21. II. vallutati Marienburg), kuid vastane suurendas seal varsti omi jõude 1100 täägilt, 450 mõõgalt, 18 klp. ja 10 suurtükilt 8650 täägile, 213 klp. ja 32 suurtükile ja nende jõududega hakkas tugevasti peale suruma. Selle pealetungi grupi operatsioon võiks jagada kolme järku:

1) Märtsikuulul, missugune pealetung löödi aga kergesti tagasi ja kuni 7. IV. püsisid meie väed Panikovitsi-Luutsniku joonel;

2) 7. IV.—21. IV., kus vastane jõudis juba V. Nursi, V. Kasaritsa jooneni ja missugune järk oli ohtlikumaid kogu meie Vabadusesõjas ja raskemaid diviisil. Võru ees seisis kaitsel 8. rügement (end. Tartu vabatahtlikkude pataljon), Tallinna ja Tartu kaitsepataljonid ja soomusrong nr. 1 dessant. Seiškord oli väga raske, kuid visates sinna viimaste reservidena soomusrongide nr. 1. ja nr. 3. dessandid ja soomusrongide tagavara pataljon ja andes vastasele löögi kahelt tiivalt, õnnestus teda ka seekord tagasi paisata. 25. IV. vallutasid

meie osad Rõuge ja surusid vastase Riia—Pihkva kiviteele.

3) 5. V. kus enamlased abiks toodud punaste kursantide kaasabil võtsid ette kolmandama pealetungi Võrule. Pealetung löödi punastele veriselt tagasi ja nende kursante ähvardas juba täielik hävinemine, kuid tänu kiiresti juurdetoodud abivägedele õnnestus neil rinnet seisma jätta kuni 14. V.

Volmari suunas vallutas vastane 16. II. Heinaste ja 23. II. Salatsi alevi kuid edasi ei pääsenud. Rinne jäi pidama Säde jõel. 25. IV. läks vastasel korda ühe meie kompani süü läbi äkilise pealetungiga vallutada Ruhja alevi kuid 1. V. võeti see temalt uuesti tagasi ja rinne viidi endisele joonele (Säde jõgi), kus ta püsis kuni 24. V. See võitlusejärele karastatubliste diviisi, suurendas tema võitlustahet ja lõi meestesse usku enese võimeesse ja jõusse.

Vahepeal, kuna 2. diviisil tuli teotseda liiga laial rindel (Riia lahest üle Valga, Irboska kuni Mustveeni) ja mitmes suunas ja kuna sündmused Lätis (Landeswehr) näitasid, et tuleb Läti vabastamiseks asuda tegevusse kahes suunas ja kahe vastase vastu, jaotati 2. diviis kaheks, nimelt 2. ja 3. diviisiks. 2. diviisi jäi endiselt juhtima kolonel V. Puskar, kuna 3. diviisi ülemaks määrati kindral Põdder, staabiülemaaks kolonel (praegune kindral) N. Reek. 3. diviisi koosseisu 2. diviisist viidi üle 3. ja 6. rügement, Pärnu kaitsepataljon (hiljem 9. rügement) ja 2. ratsarügement.

2. diviisi tegevus 25. V. 1919.—5. VII. 1919.

(Marienburg—Jakobstadi operatsioon.)

Et 1) sõda Eesti piiridest eemale viia, 2) lätlast aidata oma maad vastasest puhastada ja seega osa rinnet neile üle anda ja 3) anda meie vägedele veidi hingetõmmata seni kui vahepeal suureks paisunud P-Lääne armee esimest Peterburi operatsiooni ette võtma hakkas, otsustati ette võtta Pihkva, Jakobstadi ja Riia operatsioonid. 2. diviisi ülesandeks oli Pihkva vallutamine ja enamlaste Lätist väljatõrjumine Jakobstadi suunas. Kuna, nagu ülalpool öeldud, samal ajal Vene Põhja-Lääne armee alustas I Peterburi operatsiooni ja enamlased Pihkva juurest oma vägesid Peterburi alla vedasid, otsustati mõlemad operatsioonid teostada korraga.

23/24. V. mürdsid meie osad Vašina Gora juures rinde läbi, kusjuures end

meile vangi andis 1. Eesti kommunistlik polk. 25. V. õhtuks olid meie osad juba Velikaja jõe juures ja 26. V. vallutasid Pihkva, üle 700 a. vahega teist korda.

31. V. kui Balahovitš pärale jõudis anti talle linn üle ja meie osad tulid tagasi ning algasid ettevalmistama kaitsepositsiooni Sennõ—Irboska joonel. Pihkva operatsioonist võtsid osa: Kuperjanovi pataljon, Scoudid, 7. rügement, 5. rügement, Rootsi kompani, kalevlased, S/R tagavara pataljon.

Samal ajal kui vallutati Pihkva Sakala partisanid tungisid edasi Laura sihis ja vallutasid selle 27. V. 26. V. alustasid 2. diviisi osad pealetungi ka Marienburgi suunas. Sellest operatsioonist võtsid osa 1. ratsarügement, 2. rügement, 8. rügemendi osad, Viru rindelt toodud 1. rügemendi I pataljon, 2. ratsarügement, Eestis formeeritud I Volmari rügement, Peipsi rannakaitse pataljon ja daanlaste kompani, kokku ligi 3500 tääki, 70 r.k., 62 k.k., 593 mõõka (mõõkade arv hiljem suurenes kuni 956), 20 suurtükki ja kolm kitsaroolalist soomusrongi. Enamlastel nende jõudude vastu umbes 8500 tääki, 213 klp., 32 suurtükki ja 1 soomusrong.

Pealetungi algades ees liikus 1. ratsarügement ja vallutas 28. V. õhtuks Marienburgi. 29. V. jõudsid temale sinna järele 1. Volmari rügement, 2. ratsarügement, 1. rüg. I patalj. ja daanlaste kompani. Samal päeval aga 1. ratsarügemendi eelosad vallutasid ka Annenhofi. 30. V. vallutati Kortenhof, Kalnemõisa, Lettin ja Sita; 31. V. — V. Svaneburg, Peipsi rannakaitse pataljon jäi kaitsele rindega itta Põnkuli ja Ploskomijoonele. 2. rügement asus Keltenis ja Malupis rindega kagusse ja 8. rügement asus Alsvigis. 1. VI. vallutasid 1. ratsarüg. ja Il-r. osad Elsteri ja U. Svaneburgi; 2. rügem. jäi kaitsele rindega kagusse Karitan—Lettini joonele. 2. VI. vallutas 1. RR. Sesvegeni, daanlaste ja 1. R. 3. kompani U. Svaneburgi (kust ratsaosad juba olid lahkunud); 2. RR. kattis paremalt Aahofi ja Tirseni; 8. rüg. ja I Volmari rüg. asusid V. Svaneburgi. 3. VI. vallutas 1. RR. Laudoni ja Liagradi, 1. rüg. 3. kompani ja daanlased Modoni, kuna 8. rüg. asus kaitsele rindega kagusse Lettin—Kristinek joonele. 2. RR. liikudes läände vallutas U. Pebalgi. Volmari rüg. jõu-

dis Sesvegeni. 4. VI. 1. RR. vallutas Ungori L. Volmari rüg. jõudis Modoni, daanlased ja 1. rüg. 3. kompani Laudoni. 5. VI. 1. RR. 1. r. 3. kompani ja daanlased vallutasid Kreutsburgi ja Jakobstadti, 2. RR. Martseni ja Odensee, 1. Volmari rüg. liikus Modonist lõunasse. Düüna ääres jäädi peatuma ja korraldama kaitset itta. Volmari rügemendile kästi võtta üle Jakobstad-Laudoni joon. Seega Põhja-Läti oli vastasest puhas ja paistis, et kõik ülesseatud eesmärgid on saavutatud. Vahele tuli aga Landeswehri operatsioon mis meie jõud kohe uuesti lahingusse paiskas. Landeswehri operatsiooni viis küll lõpule 3. diviis, kuid ka 2. diviis andis sinna oma rindelt mõningaid osi abiks. Lätlastele aga sai seepärast rinnet üle andma hakata alles juuli kuus. Puhata meie üksused siiski ei saanud, sest idas olid sündmused vahepeal kujunenud sellisteks, mis nende saatmist sinna nõudis. Nimelt varises kokku Põhja-Lääne armee I Peterburi operatsioon ja ka Pihkvas asuvad valgekaardi osad ei suutnud linna enam oma käes hoida. Vastane oli juba lähenenud linnale 4—7 kilomeetrini. Meie osad otse rongidelt asusid siis vastase kallale ja kihutasid ta linnast uuesti üle 25 km kaugele Ostrovi ja Porhovi sihis.

2. diviisi tegevus 5. VII. 1919. — Vabadusesõja lõpuni.

Ühes vene valgetega teotsesid meie osad Pihkva taga kuni augusti kuuni hoides vastast linnast aupaklikus kauguses, kuid Põhja-Lääne armee juhtide politika ja tegevviiside tõttu kujunes vahekord augusti kuuks nendega selliseks, et meie vägedel ei olnud enam võimalik ühes nendega töötada. Augusti lõpus meie ülemjuhataja loobus nendega koostööst ja käskis Pihkva uuesti venelastele üle anda. Diviisi osad tõmbusid tagasi varem kindlustatud Sennõ—Irboska—Laura joonele ja asusid seal kaitsele. Venelastest ükski ei saanud ka Pihkva kaitsjat ja see anti enamlastele varsti ära, valged väed ise aga taandusid Oudova sihis.

Septembrikuus algavad juba rahuläbirääkimised enamlastega. Et see ähvardas kadu Põhja-Lääne armeele, võtab Judenitš uue pealetungi ette Peterburile. Politilistel põhjustel tuli meil toetada ka seda operatsiooni. 2. diviis pidi siduma osa enamlaste jõude, et neid ei saaks ära viia Judenitši vastu. Selleks võeti ette lõunas Pihkva

ja Põtalovo operatsioonid, milledest esimest teostas 2. diviis, teist 2. ja 3. diviis ühiselt. Jõude pealetungi algusel 2. diviisis oli S/R. kokku 6687 tääki, 64 r. k., 85 k. k. ja 45 suurtükki. Enamlastel umbes 6000 tääki, 24 suurtükki ja 1 soomusrong. 7. okt. saabub käsk pealetungiks ülesandega visata vastane Velikaja taha ja siis tulla tagasi oma positsioonidele. 11. oktoobril algas pealetung, mida toetas esialgu kahe pataljoni ja 3. diviis. 18. oktoobriks oli vastane surutud Velikaja taha. 19/20. X. algavad meie osad tagasitulekut ja 24. X. on nad oma endistel seisukohtadel.

Alates augustist 1919. a. kuni Vabadusesõja lõpuni 2. diviis, andes oma koosseisust ära Narva rindele 2. jalaväe rügemendi, asus kaitsele laial rindel Lohusuu kuni Läti piirini. Vaenlane Pihkva ja Ostrovi suundadest võttis ette ägedaid katseid läbi murda kaitsjate rindest ja vallutada tähtsamad punktid, nagu Irboska, Laura. Diviis ei likvideerinud ainult vastase pealetungid, vaid võttis ise ette suurejoonelised pealetungiretked oktoobri keskpaiku ja novembri alul, tungides välja ja vallutades Velikaja jõe ülekäigud Shabanova, Kuznetsova juures. Võitluse pinevusest diviisi sõjalise tegevuse sellest ajajärgust räägivad kõige selgemini suured kaotused (kümme-kond ohvitseri, ca 100 sõdurit): sest veri on võitluse raskuse parimaks mõdupuuk.

2. diviisi tegevus pärast Vabadusesõda.

Pärast rahutegemist enamlastega toodi diviisi osad, v. a. piirivalve teenistusse määratud üksused, sisemaale kus vanemad aastakäigud koju lasti, organisatsioonis ja väljaõppe süsteemis aastate kestel rida põhi-panevaid muudatusi ette võeti. Aja jooksul diviis viidi täielikult üle rahuolukorda ja algas intensiivne töö sõdurite ja kaadri ettevalmistuse ja korterite ning varustuse korraldamise alal. Soetati õppevälju, mis puudusid ja kus väeosad suvisel perioodil võiksid õppusi sooritada, ehitati kasarmuid, muretseti õppevahendeid j.n.e. Praegu diviisil on kasutada suvisteks õppusteks Pet-

serimaal suur õppeväli (Petseri laagrikoon-dised), mis veel paar aastat tagasi oli ain-saks suuremaks õppeväljaks, kuhu ka teised diviisid suveks oma üksusi suvisteks laagri-õppusteks saatsid. Praegu nimetatud õppeväljal asuvaid laagreid (Põhja- ja Lõuna-laagrid) täiendatakse ja suurendatakse võimalust mööda. Laagritesse on ehitatud rida elamuid, neist osa selliseid, kus ka talvel elada saab, sest tulevikus on diviisil kavatsus kui võimalik ka talvel osa üksusi laagriõppustele saata. 1930. a. tehtigi sellega juba algust, nimelt viibisid veebruari kuus seal õppustel mõned diviisi suuskur, jalaväe, klp., suurtükiväe j.n.e. üksused.

Diviisi garnisonides on ehitatud rida lasketiire ja kasarmuid. Nii Petserisse jalaja suurtükiväe kasarmud, Võrru n. n. „Taara“ kasarmud kus leiab peavarju üks meie suuremaid rügemente ja ka teised üksused. Tänu neile kasarmuile oli võimalik koondada kokku suurt osa diviisi koosseisust ja soodustada seega tema väljaõpet. Tööd möödunud 13 aasta jooksul on tehtud niipalju, et kõike siin üles lugeda ei ole võimalik; märgata seda võib aga kohapeal ise diviisi eluga tutvunedes ja nendest tagajärgedest mida diviis mitmesugustel võistlustel, taktikalistel õppustel ja manöövritel on saavutanud. Töö intensiivsusest annab umbkaudse ettekujutuse vast juba see, et näiteks 1931. a. peeti diviisis kuni 10 taktikalist õppust, neist 3 kogu diviisi osavõtul; peale selle rida võistlusi, retkeid, loenguid ja referaate. Tuleviku kavatsused kui selleks aga jätkub võimalusi ja raha on veelgi suuremad.

Ja nagu eelpool öeldud — diviis ka praegu püsib sama tugevana ja võimsana oma vaimult kui tema helgematel silmapilkudel Vabadusesõjas, väljaõppe ja varustuse mõttes aga on teinud määratud edusamme. Ähvardavad kord meie kodumaad jälle vaenulised väed, siis võivad kodanikud olla julged, et lõunas tema elu ja vabaduse kaitse seisab kindlates kätes. Juubilarile tuleb aga soovida õnne ja edu tema edaspidistes töodes ja ettevõtetes. — 1.

Kuhu läheb Prantsusmaa?

Georg Meri.

„Prantsusmaa, kelle rüppes on külluses elutarbeid ja surematuid väärtusi, teotseb oma huvide vastu ja mõistab valesti oma geenist, kui ta andub maadevõitmise vaimule,“ kirjutas 150 aasta eest valgustuseaja filosoof Rivarol. „Tema mõju on nii suur nii rahu kui ka sõjas, et, olles alati mõlemate otsustaja, ta hoiab meeeldi oma kätes suurriikide tasakaalu ja ühendab Euroopa rahu omaga. Oma asendilt ta on seotud kõikide riikidega; oma õiglaselt ulatuselt ta on jõudnud oma õigete piirideni. Seepärast on tarvilik, et Prantsusmaa hoiab ja hoidub alal; see on joon, mis teda eraldab kõikidest vanadest ja kaasaegsetest rahvastest.“ Juba siis tõsteti alalhoid Prantsuse politika printsiibiks.

Vahepeal on Prantsusmaa läbi elanud suuri vapustusi; ta on neist pääsenud, rikastudes uute traditsioonidega, avardades oma ajaloolise ülesande mõistmist. Juba meie päevil, idealiseerivalt, nagu seda nõudsid maailmasõjaaegsed olud, kirjeldas seda ülesannet filosoof Boutroux: „Lepitada vabadust ja solidaarsust, organisatsiooni ja algatust, tundeid ja mõistust, kunsti ja teadust ja sel teel realiseerida, nii laialt ja kõrgelt kui võimalik, inimkonna ideed, see on siht, millise endale on seadnud Prantsusmaa: tal pole vaja otsida mingit teist.“ Sellest ideaalide vallast meie laskume kohe igapäevasesse ellu; kuid mitte ilma tähelepanemata, et Boutroux antiteeside vahel hargneb kaasaegse Prantsusmaa probleematika.

Ei ole kerge Prantsusmaad tundma õppida; poliitiliselt, majandusliselt, psühholoogiliselt tema rahvas erineb kõigest teisest. Tema ühiskondlik dünaamika on raskelt määratav, vastandiks Inglismaale, mis on alatasa uuenevast oligarhiast valitsev maailmariik, samuti vastandiks Ühendriikidele, kus ühiskond on rakendatud maksimaalse kasulikkuse teenistusse. Kui Prantsuse elus — pealiskaudsel vaatlusel — üldse võib silmata mingit valitsevat, ühtlustavat joont, siis on see valitsemist ja ühtlustust pelgav i n d i v i d u a l i s t l i k k i l l u n e m i n e. Kõikjal — ka politikas ja majanduses — murduvad Prantsuse eluavaldused lähemal vaatlusel tuhandeks õrnaks ja sageli vastuoluliseks komponendiks.

Prantsuse — Euroopa esiriik.

Peletatuna äratundmise raskustest, on välismaailm Prantsuse elu tõlgitsemisel sageli pidanud leppima üldiste arvamistega, mis olid vaid puudulikuks katteks üldisele ignorantsile. Nüüd, kus Prantsusmaa on nihkunud esikohale Euroopa suurriikide hulgas, pole säärane kerge leplikkus enam sünnis. Pealegi on literatuur viimastel aastatel rikastunud mitme sügava ja elegandi teosega, mille hulgast autor meeeldi tõstaks välja sakslase C. R. Curtiuse raamatu „Frankreich“ ja prantslase Siegfried'i „Tableau des Partis en France“. Üks teist täiendades, need kergelt loetavad raamatud annavad lugejale kaasaegsest Prantsusmaast ümara ja kaasakiskuva pildi. Nende ridade siht on kitsam ja ühtlasi kaugem: selgitada Prantsuse majanduseelu, politika ja välissuhete iseloomustavaid jooni, et leida alust nende arenemiste hindamisele, milliseid võib tuua tulevik; mitte soovides ennustada, vaid soovides mõista tegureid, mis tulevikku ühes või teises suunas võiksid mõjutada.

Kui raske on ennustada tulevikku, seda näitas erilise veenvusega Prantsuse ajalugu viimastel aastatel. Ta tõi nii mitmeidki üllatusi. Maailmasõja võitja Clemenceau loobub kindla läbikukkumise kartusel oma kandidatuurist presidendi kohale. Kõikvõimsa Poincaré Ruhri politika likvideerib pahempoolse kartelli üllatav võit 1924. aasta valimistel. Hoolimata absoluutsest enamusest, ei suuda kartelli rühmad moodustada ühtki püsivat valitsust. 1926. aastal kutsub kartellistlik saadikutekogu frangi päästjaks oma mulluse vaenlase Poincaré — kes juhhib vana vabariiklasena Prantsusmaad ja päästab vana alalhoidlikuna prantsuse frangi. Kaks aastat hiljem valmistab pahema tiiva nõrkemine valimistel „poincarismile“ lõpu — kuid pahempoolse kartelli leplik välispolitika jääb üldjoontes püsima, mida sümboliseerib ka endise sotsialisti Briandi püsimine välisministri kohal. Veel möödub kaks aastat — ja Prantsusmaa osutub Euroopa poliitiliseks nabaks; mitte enam riigiks, „kes hoiab meeeldi oma kätes suurriikide tasakaalu“, nagu ütles Rivarol, vaid riigiks, kes suudab kanda praeguse rahvusvahelise korra alalhoiu koormat pea ainuüksi oma õlgadel.

Et see tõesti nii on, selleks on ainult vaja meelde tuletada 1931. aasta väljapaistvamaid sündmusi. Aasta algas Saksa-Austria lähenemise probleemi esiletulekuga, mis näis olevat hoobiks Prantsusmaale. Mõne kuu möödumisel see hoop polnud mitte üksi juhitud ära, vaid langes kõige raskusega tegijale tagasi. Maikuus varises Austria Kreditanstalt ja ähvardas kaasa kiskuda kogu Austria krediidisüsteemi. Majandusliku kokkuvarisemise hädaoht sundis Austriat pöörama Prantsusmaa poole. Abi ei keeldunud andmast; ainult soovitati tühistada Saksa-Austria tolliuniooni kava. Austria pööras Inglise panga poole, kes esialgselt päästmiseks avab 4 miljoni naelase krediidi. Peatselt järgnevad raharaskused Ungaris. Ka Ungari pelgab Prantsuse poliitilisi tingimusi ja palub Inglise pangalt abi. Tuleb ilmsiks, et see ei suuda enam raha anda; sellest silmapilgust peale langeb panga suur rahvusvaheline autoriteet. Ainumaks rahaandjaks osutub Prantsusmaa. Kas Ungarile esitati poliitilisi tingimusi, sellest vaikib ajalugu. Igatahes märkis 10 aastat peaministriks olnud krahv Bethlen seda sündmust ära oma lahkumisega. Euroopa komisjoni sügisese istangjärgul teevad ka Austria ja Saksa Euroopa jõusuhete muutmiseks omad järeldused ja deklareerivad tolliuniooni matmist kalevi alla.

Peatselt järgneb uus jõukatsumine, seekord tugevama vastasega — kui Prantsuse-Ameerika vahekorda üldse võib vastasuseks nimetada. Suvel president Hoover teeb oma moratooriumi ettepaneku. Edasilükkamisele kuuluvad nii Saksa heakstegemismaksude kui liitriikide sõjavõlgade tasumised. Prantsusmaal on tunne, et tema vastu sisuliselt ja vormiliselt on patustatud. Ettepaneku teostamise saldo on Prantsusmaale rahaliselt kahjulik. President Hoover on kavast teatanud laiale maailmale enne Prantsusmaa arvamist küsimata, kuigi Prantsusmaa Ühendriikide järele kannab kõige enam ohvreid. Pealegi on president tunginud küsimustesse, milliseid oli lõpuliikult korraldanud alles eelmisel aastal teoks saanud Youngi kava. Prantsusmaa pidurdas moratooriumi maksmapanekut mitmeks nädalaks; ka pärast seda näis, nagu valmistaks kaks kullariiki mingile finantskahurväe duellile. Inglismaal, kus oldi Prantsuse kullapolitika pärast pahased, ei puudunud häält, kes pärast Inglise naela langemist soovitasid ka Ameerikale lahkuda kullastandardist ja jätta Prantsusmaa hiilgavalt isoleerituna istuma vahetusevääruse kaotanud kullahunnikute otsa. Ameerika

muidugi ei soovinud niisugusele teele kalduda. Vahejuhtumine likvideeriti Prantsuse peaministri Laval'i külaskäiguga Valgesse Majja, mille kestes Youngi kava seati endisele aujärjele. Laval saabus Prantsusmaale kui triumfaator.

Laval'i külaskäiguga oli Prantsuse tõus domineerivale kohale Euroopas saanud rahvusvahelise kinnituse. See asjaolu seab rahvusvahelise politika, eriti ka julgestusepüüded hoopis uute probleemide ette. Eeskätt aga tõstab ta üles küsimuse: kas suudab Prantsusmaa — poliitiliselt, majanduslikult, rahvusvaheliselt — mõista oma vastutuse suurust ja oma äratundmise kohaselt teosteda. Vastusest sellele küsimisele oleb Euroopa lähem tulevik ja võib olla ka meie kultuuri ning tsivilisatsiooni saatus. Elame ju kriisi ajajärgus, see on ajal, mil tehakse ajalugu, kasutades või kaotades ajaloo poolt pakutavaid suuri šansse.

Prantsusmaa kui aineliste väärtuste looja.

Majanduslikult Prantsusmaa on väikepõllupidajate, väiketöösturite ja käsitöölise riik; industrialiseerumine ei suutnud muuta temas valitsevat väikekoodanlust proletariseks massiks. Kaheksast ja poolest miljonist inimesest, kes töötavad põllumajanduse alal, on viis miljonit taluomanikke. Suurtööstuses, s. o. ettevõtetes enam kui 500 töölisega, töötab kokku ainult seitsetesadatuhat töölis — ja sama arv inimesi on ka tööstusliikkude „käitiste“ omanikud. Töölise peamass — kolm miljonit — jaguneb kümnetele tuhandetele väikeettevõtetele ja üle miljoni töölise on „iseseisvad“, lähenedes meie käsitöölise mõistele. Tagajärjeks on sotsiaalprobleemi kõrvalisus ja ametiühisuslike liikumise nõrkus — tema ühendab eneses vaevalt 8% tööliskonda.

Ülaltoodud arvud näitavad, et Prantsusmaa pole asunud mass-produktsiooni teele. Fordism, tööstuslik üleorganisatsioon ja ülekoormatus lootuses turgudele on temale võõras. Temale on võõras ameerikalik produktsioonirekordite jänu. Prantslase majanduslikuks ideaaliks on sissetuleku stabiilsus, reservide loomine — mis võimaldabki Siegfried'ile defineerida kodanlast inimesena, kes o m a b r e s e r v e. See kodanline omadus peitub prantslase hinge süvises. Ta annab hoolekande probleemile individuaalse lahenduse ja toob endaga kaasa paradoksaalse nähte, et poliitiliselt nii radikaalne Prantsusmaa kuulub sotsiaalseaduseandluse küsimustes alalhoidlikumate

riikide hulka. See omadus avaldab end kokkuhoius.

Oma raamatus „Silences du Colonel Bramble“, mille sündmustik viib meid tagasi Maailmasõtta, André Maurois kirjeldab oma tutvumist prantsuse kokkuhoiu innuga ühes Põhja-Prantsuse külas:

„Aurette (prantsuse sideohvitser inglise rügemendi staabis) soovitas kõrtsmikule, juhuks, kui tal peaks leiduma mõnisada franki raha, osta riigikaitse laenu obligatsioone.

„Mul on neid juba 50.000 frangi eest,“ ütles rauk; „mis putub muusse rahasse, siis ma parem veidi ootan.“

Kogu küla oli rikas. Colonel Bramble (inglise rügemendiülema) andis korra kaks sou'd emand Lemaire'i pojale, viie-kuueaastasele jõngermannile.

„Et sa ostaks omale kompvekke,“ selgitas Aurette.

„Oo, ma neid sugugi ei armasta.“

„Mis sa siis teed oma kahe sou'ga?“

„Panen nad oma karpi, kuni seal on küllalt hoiukassa raamatu väljavõtmiseks; pärast, kui saan suureks, ostan maad.“

Samal õhtul Aurette jutustas sellest vastusest Lucie'le ja Bertha'le (kahele talutüttele), arvates, et see neid lõbustab. Ta nägi kohe, et ta kedagi ei lõbustanud: see naljategemine raha üle tundus neile pühaduse rüvetamisena.“

„Käitised“, mis meile ei imponeeri, talud, mille piirid näivad meie silmale liig kitsad, elu-olu, mis põhjalasele tundub — komfordi mõttes — ehk mahajäänuna — kõike seda kaalub üles raudne kokkuhoiu tahe, tahe „omada reserve“, tahe, mis teeb „pursuiks“ inimese, kes teisel leiaks oma koha proletariaadi ridades. Kokkuhoid on prantsuse jõukuse tähtsam alus.

See on alus, mis paratamatalt mõjutab inimese hingeelu hoopis teises suunas, kui avaramad majanduslikud protsessid, näiteks eksport ja laevandus. Prantsusmaa on majanduslikult endasse suletud, ta võib rahulduda endaga. Tema põllumajanduslike eksportpiirkondade arv on suhteliselt väike; tööstuste hulgas ei leidu pea sugugi niisuguseid, mis eksporteeriks rohkem kui 15—20% oma toodangust. Ei või seepärast omale kujutleda suuremat kontrasti, kui tüübilise prantslase ja tüübilise inglase vahel. Kuna viimase majanduslikkude idude ulatus on üleilmiline, lõpeb tüübilise prantslase majanduslik silmaring riigi piiridel, kui ta pole veelgi kitsam.

„Pole maad,“ kirjutab prantslane Siegfried, „kus inimesed tunnevad end enam üksi, kui see Prantsuse keskus, kus erapoo-

letul pinnal iga inimene on viisakas ja isegi vastutulelik, aga kus igati berrikadeerib end oma kodus, nagu oma kindluses. Prantslase põhiloomuseks on isikliku vabaduse kirgline iha; selle iha rahuldamiseks kogutakse vaeririkalt raha, millest ei soovita loobuda, ehitatakse omale suurte pingutuste varal väike maja, selleks püütakse kindlustada vanu päevi — asjad, milliseid prantslane eelistab auahnuse edule... Suured puudused, tunnustagem seda, tekivad neist iseloomujoontest. Prantslane on parandamatult umbusklik, ta põeb talupoeglikku umbusku; ta on ettevaatlik nagu õiguseteadlane ja ei oska anda krediiti isegi siis, kui usaldus oleks hästi tasuv... Ja kui ta viimaks on võitnud oma iseseisvuse, kui ta on viimaks endaga rahul, millise kitsa ja õndsas rahuldustundega ta keeldub teatavaks võtmast kõike seda, mis pole tema maa, kõike seda, mis pole tema ise, majanduslikult rutini ori, geograafiliselt toasistuja, nagu asuks ta maailmas üksinda!“

Vabariigi poliitiline ilme.

Prantsuse praegust režiimi nimetatakse Kolmandaks Vabariigiks. Esimeseks oli Suure Revolutsiooni kestes kuulutatu, mis püsis kuni tema kalendri XII aastal Napoleoni politseiminister Fouché ettepanekul senat võttis vastu resolutsiooni: „Vabariigi valitsemine on usaldatud keisrile.“ Teine Vabariik tekkis 1848. aasta revolutsioonist ja lõppes siis, kui vabariigi president prints Louis Napoleon põhiseaduse vastaselt saatis laiiali seaduseandliku kogu (2. detsembril 1851). Mõni päev hiljem kiitis rahvahääletus Napoleon III sammu masendava enamusega heaks, kuigi usurpaatorit tunti vähe ja peamiselt koomilisest küljest. Miks? Seepärast, et rahvas oli julmilt seatud valiku ette: kas kodanlusele orinteeruv autoritaarne kord, või hüpe teadmatusse, võib olla revolutsiooni.

Kolmandama Vabariigi teeneks on see, et tema, poolkogemata konsolideerudes, demonstreeris rahvale demokraatia ja korra alalhoiu sobivust.

Tema algaastad, milliseid on kasulik meelde tuletada kaasaegse Prantsusmaa mõistmiseks, polnud vabariiklikule režiimile sugugi lootustandvad. Asutav Kogu kutsuti kokku varsti pärast Napoleoni langust, keset Saksa-Prantsuse 1870.—71. a. sõda. Tema koosseisust moodustasid vabariiklased ainult kolmandiku; ülejäänud osa esindas kolme troonilt tõugatud dünastia huvisid. Vabariik võitis tänu oma vastaste abitusele.

Kuningriiklik enamused ei suutnud kahe aasta jooksul kuninga isiku üle kokkuleppida. Kui kokkulepe saavutati ja üks kahest pretendendist, Louis — Philippi pojapoeg Pariisi krahv loobus vabatahtlikult teise, Charles X pojapoja, vanaldase Chambord'i krahvi kasuks, saades viimase pärijaks, näis kuningriigi tulek kindel. Asja rikkus ainult Chambord'i kummaline kangekaelsus: ta ei soovitud tunnustada Suure Revolutsiooni mälestustega seotud trikloori; tema lipuvärviks oli vana kuningriiklik valge. Asutav Kogu ei suutnud lahkuda trikloorist; läbirääkimised venisid pikale; nii kaua kui elas Chambord, ei võinud troonile pääseda ka tema kasuks ajuti troonist loobunud Pariisi krahv; kuningriiklased oli ahastuses, keegi piiskopist rahvasaadik lausus meeletehel: „Palun Jumalat, et ta avaks monseigneuri silmi, või et ta nad suleks!“

Asutav Kogu ootab neli aastat; viivitusest väsinud, ta võtab jaanuaris 1875 vastu esimese põhiseadusliku määruse, kus mainitakse „vabariik“: „Vabariigi president valitakse saadikutekogu ja senati poolt, kes ühinevad rahvuskoguks.“ See lause läheb läbi 353 häälega 352 vastu. „Kes oli 353-as?“ küsis kurjalt riigipresident, marssal Mac Mahon, kes pidas end troonihoidjaks, kui temale teatati hääletamise tagajärgedest. *Vaadati hääletamismemokirja — selgus, et see oli bonapartistlik minister Waddington.* „Alati arvasin, et see loom toob meile vabariigi kaela,“ oli presidendi vihane kommentaar.

Aga parata polnud enam midagi. Kuningriik, nagu kord tähendas Pius IX, jäi salhvrätiku pärast tulemata. Samal 1875. a. valmis kuningriiklaste ohkeil praegu veel maksev vabariiklik põhiseadus, mille kohta vabariiklane Clemenceau ütles mõni aasta hiljem: „Selle põhiseadusega ei saa töötada, ta on mõeldud selleks, et teha sõda vabariigile.“

Niisugune algus ennustas kriise ja need ei jäänud tulemata, heites praegugi oma varju Prantsuse avalikule elule. Kolmanda Vabariigi saavutuseks tuleb lugeda tema püsimajäämist hoolimata „boulangismist“ ja Dreyfus'i „affäärist“. Aegamööda tekkis side vabariigi ja korra alalhoiu mõiste vahel. Veendunud „vabariiklasi“, selle sõna prantsuslikus poliitilises mõttes, on Prantsuse parlamenditegelaste seas praegugi palju vähem kui arvatakse. Aga riigikorra muutmise peale ei või keegi neist mõelda: sest nüüd, vastandiks 1851. aasta olukorrale, tähendaks juba loobumine vabariigist hüpet teadmatusse. Rahvamassi väikeko-

danline elukorraldus oli vabariigis leidnud oma kaitsja; vastutasuks kaitstakse ka vabariiki.

Kui pärast 80-date aastate boulangistlist kriisi mõned kuningriiklased püüdsid läheneda vabariigile, kohtles Léon Bourgeois neid järgmiste tähelepanuväärsete sõnadega: „Teie ühinete Vabariigiga — see pole midagi. Kas teie tunnustate Revolutsiooni?“ Revolutsioon, mis tähendab rahvavalitsust, mis tähendab rahvast väljaspool seisvat autoritaarsete võimude eitamist, see on Prantsuse vabariikluse põline credo. Kuningriik ja aadel autoritaarsete võimudena murtud, jäi üle murda nendega ajalooliselt liitunud kiriklust. See sündis kümme aastat enne Maailmasõda; alles sest saadik, kus lõppesid aktiivse vabariikliku võitluse motiivid, kus pealegi tõusis silmapiirile välise hädaohu tont — nähe, mis alati soodustab autoritaarset võimu — alles sest saadik lõpeb Vabariigi radikaliseerumine ja tekivad reaktsiooni idud, millised aga ei ulata riigikorra muutmiseni.

Need on kaasaegse Prantsusmaa siseelu põlaarsed nähted: Ühelt poolt ideaaliks tõstetud rahvavalitsus, teiselt poolt autoritaarse elemendi rõhutamine; ühelt poolt terav antiklerikalism, teiselt poolt kõlbluse alalhoiu looriga kattuv leppivus kirikliku võimuga; ja *sekundäärsete nähetena*: ühelt poolt sõjaväe kui autoritaarse võimu jumaldamine, teiselt poolt tsiviil-supremaatia kindlustamine; ühelt poolt võimu rõhutamine rahvusvahelises politikas, teiselt poolt patsifismini ulatav rahvusvahelise solidaarsuse jutlustamine. See polaarsus avaldab end sagedamini sõnades, kui tegudes. Aga ideeliselt ta on alati olemas, ta on Prantsuse sisepolitika kaaluvam tegur ja poolitab Palais Bourbon'is asuvat saadikutekogu kahte ossa: pro Vabariik ja contra Vabariik, õigemini: pro 1789. a. Revolutsioon ja contra 1789. a. Revolutsioon. Vahejoon läbib saadikutekogu keskrühmi, enamasti „pahempoolseid vabariiklasi“, kelle nime tuleb mõista teatud korrektiiviga: nad pole pahempoolsed ja enamikus ka mitte vabariiklased. . .

Ainult ühes küsimuses on Prantsuse poliitikaelu vähem lõhestatud kui kõigis teistes: see on eraomanduse küsimus. Peale paari parempoolse erakonna, kus on tugevasti esindatud suurkapitali huvid, on kõik prantsuse erakonnad mõjutatud rahva väikekodanlike elu ideaaldest. See asjaolu võimaldas poincarismi, silda alalhoidlikuse ja vabariikluse vahel. Kui varises prantsuse frank ja sattusid hädaohtu väikeste inimeste

veeringud, siis vana Poincaré hoidis koos kõikide erakondade kabinetti kahe aasta jooksul, kuigi saadikutekogus oli tol korral pahempoolsetel absoluutne enamus. Frangi kindlustamisel varises poincarism iseenesest.

Väikekodanline vaim on nii tugev, et vajutab oma pitsati ka sotsialismile ja kommunistismile. Prantsusmaa on aeglaselt radikaliseerumas. See oleneb lõunapoolsete põllumajanduse piirkondade vaesustumisest ja elanikkude valgumisest linnadesse. „Punased lõunast“, kes aitasid nii tugevasti kaasa Suurele Revolutsioonile, on aeglaselt evolutsiooni teel läbistanud vabariikluse ja radikalismi etaabid ja, sammudes ajaga, on arenenud kuni kommunismini, olgugi imelikult väikekodanlikes värvingus. Siegfried jutustab kellestki lõunapoolsest valijast, kes, kohates oma saadikut, keda ta kuus kuud varem oli valinud radikaal-sotsialistina, temalt küsis: „Ja milline on teie erakond nüüd?“ — „Ikka radikaal-sotsialistlik, nagu siis, kui teie mind valisite.“ Mispeale kostis imestav hüüd: „Aga siis teie ju sugugi ei arene!“

See lühike dialoog viib meid ühtlasi teise nähte juure. Prantsusmaal valitakse saadikuid üksikringkondis; kui ükski kandidaat pole saanud tarvilikku enamust, korraldatakse teine valimiskäik. Et seal enamuse saavutamise ilma erakondadevahelise tehinguta (mille järeldusel vähem lootustandev kandidaat loobub naabererakonna õnnelikuma kandidaadi kasuks) on võimatu, siis on see pea alati päevakorral. Saadik õienab ise oma vahetordi valijatega. Tagajärjeks on see, et tema side valimisringkonnaga on palju tugevam, kui tema side erakonnaga ja et ta on sageli koormatud kohustustega, mis tema erakonnale on muidu võõrad. Harilikult on äärmustel raske oma kandidaate läbi viia; seepärast nad püüavad kindlustada endi mõju mõõdukamate kandidaatide juures. Tsentrumi kandidaat satub rippuvusse kiriklastest ja on sunnitud hääletama katoliiklike misjonite toetamise poolt. Pahempoolne kodanline kandidaat valitakse kommunistide häältega ja peab oma kohuseks kahtlema valituse Vene politika otsustekohasuses. Ainult 45 saadikut ei olenenud 1928. a. valimistel ei sotsialistide ega kiriklaste häältest. Puudub mitte üks erakondlik distsipliin, puudub isegi organisatsioon. Ainult kaks suurt pahempoolset erakonda, ühendatud sotsialistid ja radikaal-sotsialistid on enam-vähem organiseeritud, s. o. suudavad toetada oma kandidaate valijaskonna ees. Keskrühmad ja parempoolsed on anarhia võimuses. Parempoolset

blokki organiseerib Henry de Kerillis, keda toetab mõjukas ajaleht „Echo de Paris“. Suurema parempoolse erakonna juht Louis Marin, kellele ta loorberid ei annud rahu, nõudis Kerillis'i väljaheitmist „vabariiklikust föderatsioonist“ (kus leidub kõike, ainult mitte vabariiklasi). Marin osutaks kindraliks ilma armeeta, Kerillis jäi rahulikuks erakonda, rahustus ka Marin... ja organiseerimine ootab paremaid aegu. Aga 1932. aasta üldvalimised on ukse ees ja on alles küsitav, kas parempoolsed suudavad selleks ajaks läbi viia valimisseaduse muutmist, mis piirab nende poolt ebasoodsaks peetud teist valimiskäiku.

Selle killunemise pildi ees oleks „vabaduse ja solidaarsuse, organisatsiooni ja algatuse“ lepitamine küsitav — kui ei lepitaks individualismist sündivat vastuolulikkust ja ei pehmeneks lõhestumist prantsuse rahva elutarkusest tekkiv elupõline konservatism. Ta on sihitud alalhoiule: revolutsioonilise loominguga, „suurte asjade“ tegemise aeg on läbi.

Prantsusmaa kui rahvusvahelise korra alalhoidja.

„Võib ilma liialdamata öelda,“ kirjutab paari aasta eest kuulus ajaloolane Seignobos, „et kuni 1914. aastani välissuhted olid elukutseliste diplomaatide reservaat, kuhu tungisid läbi ainult vahest president ja välisminister, üksikuid juhustel ka peaminister. Ei valijad ega rahvasaadikud ei püüdnud sinna tungida, nad tundsid välisriike hädavaevalt nimepidi. Nende välispoliitika piirdus hirmuga sõja ees, ilma et kellelgi oleks olnud soovitada praktilisi abinõusid tema ärahoidmiseks.“

Maailmasõda tõi sellesse olukorda muutusi — kas jäädavaid, selle juures tuleb praegu veel kahelda. Välispoliitiline mõte on aktiivsem, kui enne; Elsass-Lotringi tagasisaamine on avanud võimalusi tööstuslikuks ekspansiooniks, mis iseenesest avardab silmaringi, siiski ei saa kinnitada, et Prantsusmaal laiemaid kihte oleks hakanud huvitama välispoliitika. Seda tõestab ka Prantsuse lehtede võrdlus igast maailma asjast informeeritud Inglise päevalehtedega. Juba varemalt nägime, et välispoliitiline ideoloogia Prantsuse erakondade juures vastab nende üldpoliitilisele ideoloogiale. Võib minna kaugemale ja öelda, et välispoliitika on Prantsusmaal sisepoliitika jätk — ja harilikult õige tagasihoidlik jätk. Ainult Ruhri okkupatsioon suutis pärast sõda vähegi erutada avalikku arvamist; kui valijad pöörasid Poincaré politikast ära,

siis vaevalt seepärast, et teda peeti sisuliselt ebaõigele — ta oli vaid osutunud viljatuks, isoleeris riiki, tekitas rahutust. Sest saadik on Prantsusmaa olnud kihlatud pahempoolse kartelli lepituspoleetikaga, mida ikka enam ja enam on hakanud jahutama alalhoidlik surve, soodustatud kartelli nõrkusest; tugevaid juhtmõtteid pole seejuures kuuldavale toodud. On lepitud vana, passiivsega — julgeolek!

Prantsuse julgeoleku-politika hindamine ei või kunagi olla järjekindel, kui mitte arvestada 1919. aasta sündmusi ja Prantsuse pettumust sõjaaegsetest liitlastest. Juba 22. novembril 1918 Foch avaldab memorandumi kujul omi vaateid julgeoleku küsimusele: „Rheini piir on ainus võimalik tõke“. Prantsuse välisministeerium nõuab puhverriigi sisseseadmist Rheini pahemal kaldal. Tardieu esitab sellekohase ettepaneku rahukonverentsile, kas see lükatakse Lloyd George'i poolt tagasi. 14. märtsil 1919. a. president Wilson teeb lepitava ettepaneku: Prantsuse loobu pahempoolse kalda okupeerimisest, saades vastutasuks Inglismaalt ja Ühendriikidelt kaitseliidu ja julgeolekulepingu, Clemenceau võtab ettepaneku liigutatult vastu, ilma ühegi reservatsioonita; seda ei suuda Prantsuse nationalistlikud sõjalised ringid temale senini andestada. Leping jäetakse Ühendriikides kinnitamata. Prantsusmaa ei saavutanud ei barjääri ega garantiid ja peab ise asuma julgeoleku otsimisele.

Ta loob selleks oma idaliitude süsteemi. Toetudes ülekaalukale sõjalisele jõule, ta tagab 1919.—20. a. a. rahulepingute, seega kogu Euroopas maksva rahvusvahelise korra puutumatus. On raske aimata, milliseks möödunud 12 aasta jooksul oleks kujunenud Euroopa organisatsioon, kui seda Prantsuse alalhoidlikkus poleks mõjutanud; igatahes poleks muutused mitte tulnud status quo alahoiu suunas. 1925. aastal asutati Locarnos suurriikide rahukoooperatiiv. Aga ka pärast seda võis Winston Churchill — kes on harilikult küll enam vaimukas, kui objektiivne — leida, et Prantsuse armee on Euroopa kindlam enamlusvastane barjäär. Igatahes on Prantsuse süsteem suutnud oma ülesannet täita — nagu kõik teavad, mitte ilma vasturääkimisi tekitamata.

Normaalses sõjaeelses olukorras oleks ühe suurriigi tugev üleolek varem või hiljem paratamatalt provotseerinud nende riikide vastukoalitsiooni, kelle huvidele niisugune üleolek on kahjulik. Viimastel aastatel näis niisugune koalitsioon tõesti ida-

nevat. Praegu, kus on tekkinud majanduslik kriis, kus Prantsuse üleolek esineb iseäranis masendavana, on vastutöötajad jõud sedapuhku vaibunud. Tuleb silmas pidada, et rahvusvaheline olukord pole enam sama, mis 18. sajandil, klassilisel ajajärgul, kus koalitsioonid ja vastukoalitsioonid asjatult püüdsid hoida Euroopat rahu ja tasakaalus. On ta halb või hea, Versailles'i süsteem on Euroopa praegune rahvusvaheline kord, mille rahulikust säilumisest on otsekoheselt või kaudselt huvitatud kõik Euroopa rahvad; ja Rahvasteliidus on loodud ventiil, mille läbilaskevõime pole küll osutunud suureks, aga mis alatasa töötades siiski ei luba rahulolematusel kontsentreeruda plahvatuspunktini. 1924. aasta sisepoliitilise pöördega Prantsusmaa lähenes ise Rahvasteliidule, tehes sellest oma välispoliitika tähtsama areeni.

Tuleval aastal seatakse see Prantsuse uus orientatsioon raske sisemise ja välise katsumise ette. Rahvusvaheline relvastuste piiramise konverents tekitab paratamatalt probleemi, kas Euroopas seni maksnud suhe relvastuste alal jääb püsima või mitte. Teiste sõnadega: kas rahu alalhoid jääb ka edaspidi olenevaks ühe riikide grupi üleolekust, või luuakse tema teostamiseks mõni uus julgeoleku süsteem. Umbusaldus, tekitatud rahvusvahelisest majanduskriisist ja natsionaal-sotsialismi tõusust Saksamaal, on konverentsi-eesetel kuudel tekitanud õhkkonna, mis vaevalt lubab loota Prantsuse aktiivsusele selle probleemi lahendamisel. Revolutsiooniline ideoloogia, mis on omane enamusele prantsuse rahvast, ei näe ette rahvusvahelist patsifismi. Viimase esinemine pahempoolsete erakondade üleskutsetes on tingitud hilisemaist tõekspidamistest, mitte rahva orgaanilistest elamustest suurel ajaloolisel perioodil. Pole kahtlust, et rahvas soovib rahu, peaaegu rahu iga hinna eest; aga ta pooldab rahu lihtsalt, ilma fantaasiata ja doktrinäärsete konstruktsioonideta. Ta on kõrge ja sentimentaalse välispoliitika vastu umbusklik, nagu ta oma hingepõhjas on umbusklik kõige välismaalise, iga välismaalase vastu.

Prantsuse demokraatiat, nagu iga teine, on omapärastel eeldustel korraldatud eksperiment. Kolmandama Vabariigi arendamine on näidanud, et tema põhimõtetel osutus võimalikuks tugeva ja eluvõimsa ühiskonna loomine. Kas ta suudab etendada rahvusvaheliselt seda osa, mis vastab tema praegusele suurusele? Suudab ta seda või mitte, välismaailmale jääb tema väärtusli-

kumaks küljeks mitte organisatsioon, mitte politika, vaid prantslase individualism, mis kõigest puudustest, kõigest vastuolulikkusest hoolimata meile alati esineb peenendatud isikupärase kultuuri tippsaavutisena. See

on nii kõrge väärtus, et tema puudusedki sunnivad sageli hüüdma: Felix culpa! Õnnelikud vead!

Pariis, dets. 1931.

Vabadusesõja lõpupäeva ja Vabaduse Risti Vendade aastapäeva pühitsemine 3. jaanuaril 1932. Tallinnas.

Vabaduseplatsil oli korraldatud paraad, millest peale garnisoni väeosade võttis osa ka Vabaduse Risti Vendade Tallinna osakond. Pühalikule seisakule kell 1030—1032 järgnes paraadimarss. Paraadi võttis vastu Riigivanem hra K. P ä t s.

Kell 1200 Vabaduse Risti Vennad koonduvad Ohvitseride Keskkogu ruumidesse pidulikule aktusele, mille avas Tallinna Osakonna esimees kindral G. J o n s o n.

Selle järele asus kõnetooli Riigivanem K. P ä t s, kes tähendas oma kõnes järgmist:

„Vabadusesõja lõpp ja Vabaduse Risti kavaleride aastapäev langevad ühte. See pole juhuslik. Vabadusesõda on jätnud meie rahvale mälestusmärgina Vabaduse Risti. Teie, Vabaduse Risti kavalerid, olete tunda saanud sõjaraskusi. Võtsite oma õlgadele riigikaitse ja riigiloomise, kui meil veel midagi organiseeritult olemas polnud.

Politsei oli kadunud. Tekkisid siseriigis ja mujal röövsalgad. Hävitati rahva varandust. Sõjaväelased likvideerisid selle pahe. See võitlus oli teil raskem kui võitlus välisvaenlasega väeliinil.

Sõda lõppes. Selle aja jooksul, kui meie riik elanud ja arenenud, on tekkinud palju rahulolematusi. Meil on palju nuri-sejaid — ja nõudjaid. Nõudjad on peaaegjalikult need, kes ajal, mil väerindel võideldi, meile midagi ei annud. Need nõudjad tahavad elada ja tegutseda teiste kulul.

Teie peale, Vabaduse Risti vennad, vaatame meie riik. Rasketel aegadel on meil olemas veel tagavaras inimesi, kes valmis ohvreid tooma. — Rasketel aegadel karastavad meie rahvast. Meie peame ka praegusist majanduseraskusist üle saama, tervelt välja

tulema, ja tuleme ka. Ilma majandusliku verevalamiseta ei saa meiega läbi. Edasi on päevakorral põhiseaduse küsimus. Seda võime parandada seaduseandlikus korras, — ilma verd valamata. Pole vaja korraldumisi karta.

Mina tunnen vabadusesõjalasi, — nemad armastavad oma kodumaad. Nende poolt pole midagi karta, pole karta korraldumisi. Selle pandiks olete teie oma teadega ja minevikuga.

Ühendame endid oma töös ja tegevuses, et kaitsta oma kodumaad. Teeme tööd.

Meist on igaüks valanud verd ja higi, et minna vastu paremale tulevikule.“ — Orkester mängis hümmi.

Riigivanem lõpetas oma kõne sõnadega: — „Vabaduse Risti kavalerid, — võtke vastu õnnesoov minult ja vabariigi valitsuselt. Andku Jumal teile tervist, et tuleval aastal jälle koos aastapäeva võime pühitseda.“

Riigivanema kõne järele laulis A. Rinne „Sõjamehe ülemlaulu“. Järgmisena kõneldes vabadusesõjaegne 2-se ratsapolgu ülem reserv-kolonel-leitnant U r i t a m, käsitledes oma kõnes majanduslikke probleeme. Tervitas V. R. V. Tallinna osakonda aastapäeva puhul Vabaduse Risti Vendade Ühenduse Keskjuhatuses esimees kindral J. L a i d o n e r, kandes ühtlasi ette Läti vabariigi presidendi, „Karutapjate Ordo“ esimehe hra K w i e s i s e tervitustelegrammi Vabaduse Risti vendadele.

Kaitseväge staabi ülem kindral J. T ö r v a n d tervitas V. R. vendi Kaitseväge staabi poolt, märkides oma tervituses, millise suure moraalse jõudude allikana esineb Vabaduse Risti Vendade Ühenduse vabariigi kaitse korraldamises.

Tervitusi töid veel Tallinna linnapea hra Uessõn, reservsõjaväelaste poolt kolonel Simon, invaliididelt hra advokaat Kanarik.

Aktusele järgnes ühine lõuna „Sõdurite Kodus“, kus kõnedega esinesid Kaitseminister hra A. Kerem ja toimetaja hra J. Taklaja. Viimane kõneles Vabaduse Risti Vendade Tallinna osakonna juhatuse nimel.

—m.

Narvas.

Leinaparaad Narvas Peetri platsil.

Endiste aastate eeskujul korraldati 3. jaanuaril s. a. Narva garnisonis traditsiooniline leinaparaad Eesti Vabadusesõjas langenud kangelaste austavaks mälestamiseks. Et langenute mälestamise päev sattus sel aastal kokku pühapäevaga, siis oli võimalik korraldada paraadi Peetri (turu) platsil, mis tõmbas paraadi pealt vaatama suure hulga kodanikke. Varematel aastatel peeti langenute mälestamise paraadi Hermannil kindluses.

Kella 1000-ks olid paraadi platsile üles rivistatud kohalikud jala-, suurtükiväe ja piirivalve osad, kaitseleit ja tuletõrjujad. Vabaduse Risti Vendade Ühingu Narva osakond rivistus oma lipuga väeosade paremale tiivale. Seltskondlikud organisatsioonid külma ja tuisuse ilma tõttu paraadist osa ei võtnud.

Kell 1015 võttis paraadi vastu 1. diviisi ülem kindral-major A. Tõnisson. Tervitanud Vabaduse Risti kavaleride rühma, väeosi, kaitseleit ja tuletõrjujaid, diviisi-ülem tuletas lühikeses sütitavas kõnes meelde meie rahva jõupingutusi Vabadusesõjas ja seda suurt ohvrimeelsust, millist näitasid üles Eesti rahva paremad pojad meeleheitlikus võitluses Lembitu päevil kaotatud vabaduse tagasivõitmisel. Nende kangelaste mälestamiseks ja kõige suurema austuse avaldamiseks paljastagem oma pead.

Kõlas esimene kahuripauk. Orkester mängis „Ligemal, Jumal sul“. Helisesid kirikukellad ja undasid vabrikuviled. 2 minutit vaikset kurba leina.

Pärast leinavaikust pööras diviisiülem lugupidava tervitusega Vabaduse Risti kavaleride poole ja pani ette paraadil ülesrivistatud väeosadele hüüda Vabaduse Risti kavaleridele kolmekordne „elagu“.

Väeosad, kaitseleit ja tuletõrjujad diviisiülemast mööda marssinud asus viimane Vabaduse Risti Vendade Narva osakonna rühma ette, et ühes Vabaduse Risti vendadega minna pidulikule lõunasöögile garnisoni ohvitseride kasiinosse.

r. —n.

Rakveres.

3. jaanuari mälestamine Rakveres.

3. jaanuar, see suursündmuste päev kogu Eestis, pühitseti tänava Rakveres õige tagasihoidlikult.

Hommikul kella kümne paiku võis silmata tänavail sirgeid kaitseväge ja kaitseleitid ridu läbi lumetormi ja tuisu liikumas Vabaduseplatsile. Paraadi algus oli kell 1015, mille vastu võttis garnisoni ülem kolonel Paavijaan koos Vabaduse Risti vendadega.

Ilus oli see sõdurite rivi, millest garnisoni ülem tervitades möödus.

Lühikese, kuid ajakohase kõnega tuletas garnisoni ülem meele langenud Vabadusesõja kangelasi ja vaherahu tähtsust, mis kuu hiljem tõi täieliku rahu meie isamaale.

Kõne lõpus tänas garnisoni ülem Vabaduse Risti vendi, soovis neile õnne ja edu nende aastapäeval, surudes sealjuures igaühe kätt.

Kolm kahuripauku, sõdurid paljastasid pead. Kaks minutit sügavat leina. Lõpuks sammusid kaitseväge ja kaitseleitid osad garnisoni ülema ja aauvõraste eest paraadimarsis mööda.

L-berg.

Põhjamaade 25-aastase sõja lõpuperiood ja mõlema võitlevate poolte taktika ja strateegia.

H. Sepp.

I.

Pljussa vaherahuga 1583. a. jäi Eesti maa täies ulatuses, enamik Ingerist ja Käkisalmi lääni Rootsile. See rahu aga ei rahuldanud Venet. Ta püüdis esijoones tagasi saada varemini Venele kuulunud maid Ingeris ja Käkisalmi lääni, kuid ka veel Narvat. Narva oli olnud Vene okupatsiooni aegu (1558—1581) sellele vaialikuks sadamaks kaubandussidemete säilitamiseks Lääne-Furoonaga. Seega on siis ka arusaadav, et Vene loode-politikasse ei toonud muudatust Ivan IV surm ja tema poja Feodori troonile astumine: poliitilised suhted Rootsiga ja Vene püüded jäid endisteks. Rootsi kuningas Johan III sihiks oli Rootsi riigi ida-politikas kaitsta ja laiendada saavutatud tagaiärgi. Rootsi võrdlemisi suured saavutised paari aasta jooksul Vene vastases sõjas (1580—1581) on seletatavad neamiselt seega, et Rootsi kui ka Poola-Leedu teotsesid sõjaliselt *ühelajal* Vene vastu. Kuningas Johan võis lootuda suuremaid tulemusi ida-politikas, kui 1587. a. eelmisel aastal surnud Stefan Batory asemele valiti Poola kuningaks tema poeg Sigismund. Sigismund pidi isa surma järele saama ka Rootsi kuningaks. Järelikult see riik, mida Sigismund sel juhul oleks valitsenud, oleks ulatunud Jäämerest Musta mereni. Kuid juba peagi selgus Johanile, et ta oma lootustes on pettunud, — Sigismundi seisukord ei kujunenud Poolas kunagi nii tugevaks, et ta oleks suutnud mõjutada poolakaid, et toetada Rootsi Balti ja Vene politikat, selle asemel näeme, et Rootsi ja Poola politikas kestab endiselt võistlus ja vastuolu Balti küsimuse suhtes. Ainsamateks liitlasteks Rootsile venevastases sõjas olid Krimmi tatarlased ja 16. sajandi 80. aastate lõpul pidas kuningas Johan nendega kaunis elavat sidet.

Pärast Pljussa vaherahu sõlmimist jätkus Soomes: Sävos, Laadoga-äärses Karjalas ja Põhjamaal väike sõda piiriäärsete elanike vahel. Vahel oli teotsemas Rootsi sõjaväge, kuid vahel läksid Soome kohalikud elanikud üksi oma juhtidega rüüsteretkedele, Vene alale.¹⁾

Aastal 1585 ja 1588 oodati Vene pealetungi ja seetõttu valmistuti Soomes suureks

sõjaks: koguti vägesid, samuti ka elatis- ja sõjatarbeid. Hädaoht möödus siiski.²⁾ Kuid kui vaherahu oli lõpule jõudmas, valmistuti mõlemalt poolt sõjaks. Juba 1588. a. sügisel tegi kuningas Johan ettevalmistusi, et järgneval aastal koondata tervet Rootsi sõjajõudu Tallinna, kus tal pidi olema kokkusaamine oma poja Sigismundiga. Kuid viimastel aastatel oli olnud viljaikaldus ja 1589. a. kannatas Rootsis Ida-Göötamaa katku all, seepärast ei suutnud kuningas koondada Tallinna sõjavägesid säärasel arvul, nagu ta oli kavatsenud, ka nende ülespidamisega oli peaaegu ülesaamatuid raskusi.³⁾ Tema Tallinnas viibides tuli sinna hilistudes ka poeg Sigismund Poolast. Kuninga soov oli, et poeg loobuks Poola kroonist ja tuleks tagasi Rootsi. Selle vastu olid aga kuningaga kaasas olevad Rootsi riiginõunikud, samuti ka väeülemad, kes kartsid, et puhul, kui Sigismund pöörduks tagasi Rootsi, puhkeks sõda Poola ja Rootsi vahel. Ka ei suutnud kuningas sõjavägede koondamisega Eestimaaale mõjustada venelasi järeleandmisele. Pea oli lõpule jõudmas 19. dets. 1585. a. 4 aastaks sõlmitud vaherahu, uut ei suudetud sõlmida. Asjaolud olid seda täbaramad, et Eestimaal 1589. ja 1590. vahetusel oli kõigest 6000 meest.⁴⁾ Neilgi meestel polnud vajalikul määral toitmoona.⁵⁾

Püüti suurendada vägesid Narvas. 8. sept. saadeti Tallinnast Narva lisaks 2 lipkonda jalaväelasi ja 2 lipkonda ratsaväelasi. See ainult suurendas laagris rahulolematust. Sealsete sõjavägede rahulolematuus esines teravalt juba siis, kui kuningas viibis Tallinnas. Kui meeskonnale teatati, et juhul, kui Venega rahu või sõjariistade rahu ei tehta neil tingimustel, mis maaalade mõttes mainitud saadikute instrukt-

¹⁾ Vt. lähemalt Werner Tawaststjerna, Pohjoismaiden vuosikolmattavuotinen sota I peatükid: „Taistelut Pohjan perillä (lk. 478—493) ja „Pikkusota Laatokan tienoilla“ (lk. 531—555).

²⁾ E. W. Juvelius, Suomen sotahistorian pääpiirteet. I osa. Helsingissä 1927, lk. 262—263.

³⁾ Gustav Petri, Kungl. Första Livgrenadjärregementets historia. Första delen. Stockholm 1926, lk. 258.

⁴⁾ Tawaststjerna, I, lk. 433.

⁵⁾ Tawaststjerna I, lk. 444.

sioonis, siis tungitakse Vene alale, saatsid Narvas olevad ratsa- ja jalaväelased 24. sept. 1589. a. kuningale teate, et nad lähevad venelaste vastu ainult siis, kui sellest pole kahju riigile. Tingimustena esitasid nad ka seda, et neile makstakse saamata olev palk ja antakse küllaldaselt moonu. Ka Stokholmi tuli teateid sõjaväe rahulolematusest.⁶⁾ Järelikult polnud sellegi, võrdlemisi väikesearvulise väega asjad kuigi korras, kui venelased 1590. a. alul tungisid Ingerisse.

Ingeri kindluste seisukord oli puhkenud sõja tõttu õige raske, nende garnisonid olid hoopis väikesed, peale selle oli neis veel suur puudus toitmoonast. Tsaar Feodor saabus 24. jaanuaril Jamburgi ette, mida kaitses Hans Burdt, kelle seisukoht venelase ülivõimu tõttu oli lootusetu, mille tagajärjel ta oli sunnitud kapituleeruma juba 27. jaanuaril. Tsaar Feodor läks siit edasi Narva alla. Eestimaa piiril oli vastas umbes 6000 mehe suurune Rootsi vägi Gustav Banéri ja Yriö Boye juhatusel. Elatistarbeainete puudusel ei saanud see jääda niirile ja tõmbus tagasi, kusjuures Banér kavatses suurema väega Narvat alistada. Kuid Rakvere juures sattus ta võitlusse vürst Dimitri Chvorostinini juhatusel oleva 10.000-mehese väega ja näis sellega võideldes alul saavat tagajärgi. Kuid kuuldud, et Vene peavägi on palju suurem, loobus Narvat abistamise kavatsusest. Nii muutus Narva kaitsja Karl Henriksson Horni seisukord veel raskemaks.

Venelased ilmusid Narvale nähtavale 31. jaanuaril. Narvalased olid kuulnud, et tsaar läheneb Narvale 180.000 mehega. 3. ja 4. veebruaril ehtasid venelased kantse ja 17 päeva jooksul pommitasid nad linna, lastes müürisse lävid kolmelt poolt. Hornilt nõuti kapituleerimist. Venelased ohustasid asuda rünnakule. See toimus 19. jaan. koidu ajal. Vürst Tokmakov läks eesotsas; temale järgnes okolnitši Semjon Saburov 750 streeletsiga ja veel umbes 3000-mehese väega.

Tormijooksu ajal täideti vallikraavid õlgedega ja lumega. Vaatamata ägedale rünnakule löödi venelased peale 4-tunnist võitlust tagasi. Vahva vürst Tokmakov ja okolnitši Saburov said rünnaku ajal surma, peale nende veel 700 meest.⁷⁾

Kuid tsaar valmistas seejärgi uuele tormijooksule. Enne selle teostamist püüti vangilangenud rootslaste abiga pidada läbirääkimisi Horniga, meelitades teda kapituleerumisele. See kiitis narvalastele tsaar

Feodori armulikkust, andes nõu linna kodanikkudel alla anda. Linna ülemusele lubas ta suurimat au ja rikkust. Horn ei võtnud teda ega ka teist rootslast, Otto Dönhofi, kuulda.⁸⁾ Lõppeks siiski, arvestades linna kodanikkude ja sõjaväe palveid ja seda, et venelased valmistuvad uueks pealetungiks, teades, et linn ei suuda kaua vastu panna, võttis ta siiski ettepaneku läbirääkimisteks vastu. Feodor lubas rahu teha, kui saab Tallinna ja teised Rootsi kindlused. Horn muidugi ei võinud sellega nõus olla, ja 23. veebr. oli tsaar nõus⁹⁾ rahu sõlmima tingimusel, kui ta saab Jamburgile lisaks Ingeris veel Kaprio ja Ivangorodi, millega ka Horn pidi leppima. Seega oli siis osa Pontus de la Gardie võitudest kaotsi läinud. Kuningas polnud sugugi rahul Karl Horni teguviisiga; tema arvates polnud olemas küllaldast põhjust Jamburgi, Kaprio ja Ivangorodi loovutamiseks Venele. Oma viha valas ta välja esioones Karl Henriksson Horni vastu, ja Narva vahva kaitsja viidi vangina Stokholmi maa äraandmise eest vastust andma. Ta mõisteti surma, kuid anti siiski armu.

Nüüd sai Yriö Bove, uus ülemjuhataja, süüsel sõjaväljal käsu koondada kõiki Eestimaa vägesid Narva juurde, mida kuningas lubas tugevamaks teha 3000 jalaväelasega Soomest.¹⁰⁾ Vaatamata sellele, et osa moonu saabus Narva juurde 1590. a. suvel, ei jätkunud sellest ja algas pea suur elatistarvete puudus, ja jalaväelased haigestusid. Septembrikuu alul oli Narva juures 1909 ratsa- ja 8730 jalaväelast, neist suri hiljemini aga 129, kuna haigeid oli 812. Ja just jalaväelaste haiguse tõttu oli Boyel raske teostada kuninga käsku pealetungi suhtes. Ajaga muutus ka distsipliin sõjaväes halvemaks, jalaväelased keeldusid Narva jõest üle minemast ettekäändel, et selle läbi võivat rahuläbirääkimised katkestuda. Vastuhakkamine muutus pea avalikuks mässuks, jalaväelased ähvardasid tappa oma ülemaid. Kui Boye käskis sõjaväel minna üle Narva jõe, hakkasid sõdurid vaenlastega vennastama, hüüdes üle Narva jõe: „Tublid venelased, tulge, tulge, tehkem rahu!“ ja Smålandi vägi läks oma loaga koju.¹¹⁾

⁶⁾ Tawastjerna, I, lk. 445—446.

⁷⁾ Juvelius, I, lk. 264; A. V. Petrov, Gorod Narva. S.-Peterburg, 1901, lk. 122.

⁸⁾ G. V. Forsten, Baltiiskii vopros v XVI i XVII stoletijah. Tom II. S.-Peterburg, 1894, lk. 51—52.

⁹⁾ Forsten, II, lk. 52.

¹⁰⁾ Petri, I, lk. 259.

Hilissügisel saabus Narva kuninga vend, Södermanlandi hertsog Karl, mille järele asjaolud sõjaväes mõnevõrra paranesid, nii et Boye võis osa väega sulustada Ivangorodi. Selle kaitse oli siiski nii hästi korraldatud, et Boye pidi novembrikuu alul lõpetama alustatud piiramise. Narvas viibides tegi Karl kuninga soovil plaani talviseks pealetungiks Novgorodile, mille läbiviijaks pidi saama uus ülemjuhataja Moritz Grip (Rootsi riiginõunik). Juba enne tema saabumist läks Boye Narvast 1591. a. alul edasi, jõudes jaanuarikuu keskel Kaprio piirkonda. Boyega ühines Ingerimaal, Harjuvallas Soomest üle jää tulnud teine väeosa, milles oli palju suusamehi. Soomest tulnud meestega kaasas oli ka uus ülemjuhataja, kes jaanuarikuu lõpul Ingerisse koondatud vägede ülemjuhatusse üle võttis.¹²⁾

Kui palju Gripil oli mehi osa võtmas Novgorodi vastasest retkest, on raske täpsalt kindlaks teha. Rootsi uurija Petri järgi oli Rootsil sel ajal Läänemerest ida poole olnud umbes 4600 ratsa-, 14.500 jala- ja 1500 kahurväelast ja meremeest, kokku üle 20.000 mehe, neist Narvas umbes 4000 meest. Välviväe suurust, ütleb ta, polevat kerge kindlaks määrata, arvab, et see ehk vahest ulatus 12.000 mehele.¹³⁾ Soome uurija Juvelius arvab Gripil üldse ehk vähemalt 15.000 meest olnud olevat. Venelased saatsid rahuläbirääkijad Gripi juurde, kuid tema ei astunudki läbirääkimistesse, vaid jätkas retke Novgorodi suunas; kuid võitlust ei tekkinud. Venelased taganesid kindlustesse ja Gripi vägi pääsis ilma võitluseta Novgorodi lähedale. Olles ainult paari päeva marsi kaugusel sellest, oli vägi nii kurnatud, et Grip oli sunnitud tagasi pöörduma, mis sügava lume ja suure külma ja osalt ka moonanappuse tõttu oli seotud väga suurte kaotustega; kui lõppeks vägi oli saabunud Soome ja Eestisse, ulatusid kaotused umbes 6000 mehe peale.¹⁴⁾

Meeskonna arvu kahandasid talve jooksul veel katk ja teised haigused, nii et siinsete sõjavägede seisukord osutus peaaegu lootusetuks. Hädasti oli vaja lisavägesid. 1591. a. suvel kavatseski kuningas siinset väge suurendada uute meeste võtmisega Rootsist.¹⁵⁾

Kui 1591. a. suvel tatarlased tungisid jälle Venele peale, kavatses kuningas Johan seda soodsat silmapilku ära kasutada ja lasta uuesti vallutada Ingerimaa kindlusi, nimelt pidi toimuma sõjakäik Eestimaalt ja Soomest samal ajal, et tagasi võtta Jam-

burgi ja vallutada Oudova, missuguste kindluste langemine pidi hõlbustama Ivangorodi tagasivallutamist. Kuid Grip suri kevadel 1591. a. ja retke teostamine jäi Klaus Flemingule. Suvel toodi Rootsist Eestisse ja Soome lisaks mõnevõrra uut väge, osalt saksa, osalt šoti palgasõdureid.¹⁶⁾ Uus ülempealik kogus Soome sõjaväed 1591. a. augustikuus Koivistusse, osa neist toodi üle mere laevadel, osa marssis kohale maad kaudu. Samal ajal tuli väge ka Eestimaalt. Nüüd algas tavaline rüüstamine.¹⁷⁾ Ingeri kindlused jäid aga vallutamata. Selle vastutasuks rüüstas järgmise aasta jaanuarikuus suur Vene sõjavägi vürstide Mstislavski, Trubetskoi ja Godunovi juhatusel Karjalat, kusjuures ka Viiburit piirati. Kuid pärast seda, kui oli hävitatud laiu alad Ida-Soomes, pöördusid Vene väed tagasi.¹⁸⁾

Ka veel 1592. a. oli kavatsusel uus retk Vene vastu. Seda segas aga kasvav rahu-puudus ja sõjavastane meeleolu terves riigis. Klaus Flemingil oli kasutada sel aastal 3700 ratsaväelast, neist 1500 saklast ja šotlast (palgasõdurid), ja 11.600 jalaväelast.¹⁹⁾ Venelased olid aga ka omalt poolt sel aastal koondanud vägesid Ingerisse Ivangorodi juurde, mis sinna jäid suurema osa aastast. Selle tagajärjel piirdus selle aasta sõjategevus kokkupõrgetega Narva läheduses. Augustis 1592. a. algasid uuesti rahuläbirääkimised, mis lõppesid 6. jaanuaril 1593. a. kaheks aastaks tehtud vaherahuga, mille jooksul pidid toimuma läbirääkimised lõplikuks rahuks. Kummalgi poolel pidid jääma nende käes olevad kindlused ja alad, kuni sõlmitakse lõplik rahu.

1594. a. sügisel tulid rahuläbirääkijad kokku Narva, ja rahu õnnestus Täyssinä sõlmida 18. mail 1595. a. Selle rahu tingimuste järgi loobus Rootsi Käkisalmläänist ja Ingerist, Narva ja muu Festimaa ala pidi jääma Rootsile. Seega oli Rootsi Pljussa vaherahu tingimustega võrdlemisi palju kaotanud, Pontus de la Gardie võitudest oli kaotsi läinud Ingeri ja Käkisalmlään.

Kui vaadelda n. n. 25-aastase Põhja-maade sõja teistpoolt, s. o. Pljussa vaherahust kuni Täyssinä rahuni, ja võrrelda

¹¹⁾ Petri, I, lk. 260—261; Juvelius, I, lk. 267.

¹²⁾ Petri, I, lk. 261—262; Juvelius, I, lk. 267.

¹³⁾ Petri, I, lk. 262; Juvelius, I, lk. 267.

¹⁴⁾ Petri, I, lk. 262; Juvelius, I, lk. 267—268.

¹⁵⁾ Petri, I, lk. 263—264.

¹⁶⁾ Petri, I, lk. 264—265.

¹⁷⁾ Juvelius, I, lk. 268.

¹⁸⁾ Ibidem, lk. 268.

¹⁹⁾ Petri, I, lk. 266.

seda esimese poolega 1570. a. kuni 1583. a., näeme, et esimene pool on palju sündmusrikkam ja verisem. Teisel perioodil on sõjasündmuste poolest suurema tähtsusega ainult 1590. a., kui venelased vallutasid tagasi Ingeri, ja 1591. a., kui toimus roots-

laste retk Novgorodi alla, mis aga lõppes tagajärjetult, sest see toimus ääretult rasketes tingimustes, ja vaevalt oleks võinud loota mingisugust kordaminekut ka siis, kui ilmastiku tingimused oleksid olnud paremad.

(Järgneb.)

7. Jalaväe rügemendi lipupäeva ja 13. aastapäeva pühitsemine

Võrus, 18. detsembril 1931.

7. jalaväe rügement on peaaegu 13 aastat vahetpidamata püsinud Eesti strateegilistel lõuna-värvatel. Täpsad uurimused näitavad, et see rügement on terve Vaba-

gemendi kohta aga teise otsuse: 1921. a. suvel moodustati 7. jalaväe pataljonist uuesti rügement ja asetati vastutuserikkale kohale, kui väeosa, kes oli olnud

7. jalaväe rügemendi lipp.

dusesõja kestel kõigest 8 päeva saanud puhkust. Sellele väsimatu valvurile „enese vahvuse ja teenete laulikud“, kel pole antud osaks mõista püsiva ja järjekindla töö tähtsust ka sõjalises tegevuses, on teinud etteheiteid, et rügement pole nendega suutnud sõjas võistelda ei vahvuses ega teenetes. Erapooletud kõrvaltvaatajad on teinud rü-

sõjas terve vaimult ja tugev füüsiliselt. Pärast lühikest otsingut leiti 1923. aastal rügemendile ka vastav ülem — vabadesõjaaegne 3. jalaväe rügemendi ülem kolonel J. Kruus, kes vahepeal oli lõpetanud Kõrgema Sõjakooli.

Võru linn ja Võrumaa on rügementi tundma õppinud pikka aega aastate jooksul.

Actud tõsisest lugupidamisest, südame sügavast sõprusest rügemendi vastu, annetati rügemendile linnalt ja maakonnalt lipp. Rasketele aegadele vaatamata muretseti lipp, mis läks maksma üle 1000 krooni, seega rikkalikumaid ja kunstipärasemaid kaitseväge lippude peres. Umbes samas summas tehti seltskonnalt väärtuslik kink lauahõbeda näol rügemendi ohvitseride kogule. See aeline ohver, eriti see üksmeel, millega ta toodi, jättis kõrvaltvaatajaile parima mulje: seltskond ja kaitsevägi, kaitsevägi ja seltskond esinesid 7. jal. rüg. lipupäeval kõige tihedamas ja kõige südamlikumaskontaktis.

Lipupäeva ja aastapäeva pühitsemisest võtsid külalistena osa Riigivanema asetäitjana Kaitseminister hra August Kerem, Kaitseministri abi kindral P. Lill, Kaitseväge staabi ülem kindral J. Tõrvand, divül 2. kindral N. Reek oma staabi ja diviisi väeosade ülematega, Läti sõjaväe esindaja kolonel J. Streipa, Läti 7. ja 8. jalaväe rügementide ülemad ja vanemaid ohvitseri abikaasadega, Võru linna, maakonna ja seltskonna esindus.

Pidulik tseremoonia oli hästi ettevalmistatud ja käis kella mehhanismi täpsusega. Kõrged külalised Vana Võrumaa mehe Riigivanema k. t. hra A. Keremiga eesotsas kriipsutasid alla sündmuse tähtsust. Selge — 3—4°-ne talveilm aitas kaasa lipu ülendmise tseremoonia ja sellele järgneva suure paraadi heaks kordaminekuks.

Pidukõnedes avaldati palju huvitavaid mõtteid ja südamesoojust. Tundus, et siin valitseb täielikult vastastikkune usaldusevaim. See lihtsus, südamlikkus ja seltsimehelikkus, mis valitses läti külaliste ja rügemendi ohvitseride, eesotsas kolonel J. Kruusiga, vahel ja mis on kestnud juba palju aastaid, andis veene, et siin on kahe liidu armee vahel loodud tugev side. „... Siin rügemendi peres teostub edukalt liit Eesti ja Läti vahel loo-

mulikul teel, kõrge politika pingutusteta,“ tähendas tabavalt Võru linnaapea hra Fr. Suit oma kõnes, iseloomustades möödunud aastate ja praegust rügemendi tegevust suhete loomises meie liiduriigi sõjaväega.

Üldajakirjandus, eriti lõuna-eesti, pühendas rügemendi pidupäevale suure tähelepanu artiklites, pildis, karrikatuuris. Rügemendi praegune „kõrgem juhtimine“ on koostatud nelja isiku kätte. Kolonel J. Kruus on juhina ja inimesena võitnud suure poolehoidu ja usalduse mitte ainult oma rügemendis ja seltskonnas, vaid ka rahva laiemates ringides. Rügüli abi kolonelleitnant V. Koern („Il Duce“ õppealal, nagu iseloomustati ajakirjanduses) on rügemendiga lähemalt seotud kui sõjaaegne hea naaber 5. jal. rügement, olles praegu õppetöös rügülile lähemaks abiks. Rügemendi staabiülem major A. Laats oli juba Vabadusesõjas rügemendi õppekompani ülem, kes esines tänuväärselt kui õppetöös nii lahingus. Praegu juhib edukalt staabi mehhanismi, töötades hoolsasti ka ohv. kogu juhatuses. Rügemendi majanduse juhiks on kv. ametnik J. Niklus. Ta on tunnustatud majandusemees kui praktikas nii ideeliselt. „Sõduri“ sünnipäevilt alates on J. Niklus selle veergudel asjatundlikult käsitletud kaitseväge majanduseelu küsimusi. Rügemendi pataljone juhivad kogenenud lahinguohvitserid. Kompanide juhtideks on laitmatuid kapteneid, kes juba Vabadusesõjas kapteni auastmes juhtisid pataljoni ja kompanit. Noorem juhtkond jätab kõige sümpaatlikuma mulje. Kogu rügement esineb praeguses koosseisus tugevana, truuna ja kaitsetöös oskuserikkana valvurina meie riigi strateegilistel lõunaväravatel, nagu see leidlikult on sümboolselt väljendatud rügemendile 18. dets. 1931. aastal annetatud lipul. Meie soov on, et rügementi ootaks parim tulevik, et tema vastutuserikas tegevus leiaks alati erapooletut ja asjatundlikku hinnet.

E. A.

Taktika alalt.

Taktikalised ülesanded.

„Söduri“ käesoleva aasta taktikalised ülesanded viivad meid ilusasse Viljandi ümbrusse. Selleks igale „Söduri“ tellijale ajakirja esimese numbriga saadetakse Kaitsevõgede Staabi VI osakonna väljaandel ilmunud Viljandi ümbruskonna kaart 1:21000 — kaks lehte. Nimetatud kaart on suurendus Vene 1:42000 kaardist, kusjuures lehed on kokku kleebitud. „Söduri“ toimetus palub lugejaid saadetud kaardilehed alal hoida, sest edaspidi neil lehtedel lahendatavaist ülesannetest avaldatakse täiendavaid krokiisid ja skeeme ainult niivõrra, kui see on tingimata tarvilik ülesannetest ja nende lahendustest arusaamiseks.

Erinevalt „Söduris“ seni avaldatud taktikalistest ülesannetest, toimetus käesoleval aastal tahab erilist rõhku panna mitmesuguste vähemate üksuste tegevuse valgustamisele kõigist väelikeidest, ühenduses mitmesuguste eriala küsimuste üksikasjaliku praktilise uurimisega, nagu õhu- ja gaasikaitse, pioneri- ja sidesade, suuskraaturite j.n.e. tegevus. Kõigi nende küsimuste ettevalmistamiseks ja lahendamiseks toimetuse juures vastavaist eriala esindajaist on moodustatud komisjon. Üldiseks raamistikuks, milles sünnib nende küsimuste uurimine, on võetud kõvendatud pataljoni tegevus. Toimetus soovib ajakirja lugejale, kes tahavad saada täit kasu antud ülesannetest, mitte ainult piirduda olukordade ja toimetuse antud lahenduste pealiskaudse labilugemisega, vaid süvenedes ülesandesse põhjalikult, ta iseseisvalt lahendada ning oma lahendus hiljem võrrelda toimetuse antud lahendusega. Igal lahingulisel ülesandel on nii palju lahendusi, kui palju on lahendajaid, kusjuures rahuaja olukorras kunagi ei ole võimalik ette ütelda, milline neist on täiesti õige, milline ilmtingimata ekslik. See tuleb sellest, et lahinguline olukord koosneb alati väga paljudest elementidest, milledest üks osa soodustab antud ülesande täitmist, kuna teine osa seda takistab. Seega tingimused, milles areneb ülesande täitmine, on üksteisele vastukäivad. Juhtimise tõeline kunst seisabki selles, et leida otsus, kus positiivsed tegurid mõjuksid maksimaalselt ja negatiivsed — minimaalselt.

Mis on aluseks juhile ta otsuste ja korralduste tegemisel?

On inimesi, kes on sündinud juhtideks. Need inimesed omavad anni instinktiivselt, oma terve mõistuse abil, taipata olukorda ning leida lahendusi, mis on kõige otstarbekohasemad; nagu jahimeest metsas juhivad instinkt. Need sündinud juhid oskavad ühtlasi meisterlikult valitseda teisi inimesi — nende mõistust ja südant, millela ükski juhtimine ei ole mõeldav. Igaüks neist, kes tahab juhtida teiste inimeste tegevust ükskõik millises

olukorras, peab omama tilgakese seda sündinud juhi verd — tervet mõistust ja loomulikku taipu, ühenduses oskusega käituda alluvaid. Neid asju ei saa „ära õppida“.

Kuid modern juhtimine kõigil astmeil on ühtlasi väga suurel määral oskusline toimimine, kuhu kuulub: a) harjumus taktikalise ja operatiivselt loogiliselt mõelda, b) oskus kasutada mitmesugusi tehnilisi vahendeid ja d) oskus anda korraldusi alluvaile ning nende täitmist kontrollida. Ilma selle oskuselise külje põhjaliku tundmiseta ei pääse mõjuvusele suurimigi and. Überpööratud, iga keskmiselt arenenud sellekohase hariduse saanud inimesest võib kujuneda täiesti rahuldav juht, kui ta oskab juhtida. See olgu meile kõigile lohutuseks. Oma kaitseväge juhtimise nii ta pisemais kui suurimais osis rajame vististi küll peamiselt mitte üksikuile andidele, vaid keskmiste inimeste kollektiivselt organiseeritud koostööle. Mida madalamale laskume üldisel juhtimise redelil, seda rohkem tõuseb esiplaanile juhtimise teostamisel selle protsessi oskuseline külg, kusjuures oskuse omab järjest lihtsama kuju. Kui juhtimise kunst ei ole kätte õpitav, siis juhtimise oskus, überpööratud, just nõuab põhjalikku ja järjekindlat harjutamist, mida võib ja tuleb teha rahuajal. Sealjuures kõige mõjuvaks õppeviisiks on võimalikult rohke arvuliste ja mitmekesiste taktikaliste ülesannete individuaalne, iseseisv lahendamine. Mitte kümned, vaid sajad ülesanded tulevad lahendada, enne kui mõtlemisviis saab jõuliseks ja painduvaks, vabanedes eelarvamustest ja ohtlikkest šabloonidest. Meie omapärane sõjaliteratuur ei suuda, kahjuks, pakkuda küllalt võimalusi meie juhtkonnale niisugusiks iseseisvaiks harjutusiks. Seepärast soovime soojalt oma lugejale võtta appi välisriikide sõjaliteratuuri, kus igal aastal ilmub rohkesti ka häid taktikaliste ülesannete kogusid.

Asudes ükskõik millise taktikalise ülesande lahendamisele, tuleb kõigepealt kiiresti, kuid põhjalikult läbi kaaluda järgmised neli küsimust:

- mida kohustab mind täitma minule antud ülesanne;
- millised jõud ja abinõud on mul antud ülesande täitmiseks, — nende seisukord ja asetused;
- kuidas vastane võib mind takistada mu ülesande täitmisel;
- kuidas maastik ja ilmastik soodustab või raskendab antud ülesande täitmist.

Arutuse tulemusena järgneb vastus küsimusele:

Kuidas ma täidan antud ülesande, mis väljendub juhilt antud otsuses ja tema poolt tehtud korraldustes. A. T.

Järelväe tegevuse üldisi põhimõtteid.

Uus „Lahingueeskiri“, mille ilmumine trükist on veel vaid väga lühikese aja küsimus, määrab järgmised üldised põhimõtted järelväe moodustamiseks ja tegevuseks:

„...taandumise julgestamiseks määratakse järelväed. Järelväed moodustatakse harilikult kateosadest. Kateosade koosseisu kuuluv suurtükivägi, samuti kerged osad, side-, pioneri- ja g-osad määratakse järelväe juhi käsutusse.

Järelväe peamiseks ülesandeks on: tõkestada vastase edasitungi, võimaldada peajõududele end temast lahti kiskuda ja ära minna. Selle ülesande täitmiseks järelvägi peab olema tarbekorral valmis vastu panema viimse võimaluseni, äärmisel juhul end sealjuures ohvrikstuaes. (Minu sõrendus. A. T.)

Mida visamat vastupanu nõutakse järelväelt, seda tugevam ja iseseisvam ta tuleb moodustada, pidades silmas, et peajõududel harilikult ei ole võimalik teda toetada. Põhimõttelikult järelvägi taandumisel moodustatakse tugevam kui eelvägi pealetungil. Järelvägi peab olema tugevam oma tulejõult, kuid ühtlasi kiiresti liikuv, mis võimaldab temale end hõlpsasti lahti kiskuda vastasest ning organiseerida uut vastupanu teisel.

Järelväe tulejõu tõstmiseks temale määratakse juurde küllalisel määral suurtükiväge ja soomusosi. Ratsaväe ja suuskra-

turiosade juurdeandmine tõstab järelväe liikuvust. Järelväe koosseisu määratud järelväele ja pioneridele on kasulik anda kiiresti liikuvaid veovahendeid. Pionerid ja g-osad järelväe juures toimetavad vajalikke purustusetöid ja korraldavad sulgusid teedel.

Oma vahetuks julgestamiseks järelvägi moodustab järel- ja külgpatrullid. Patrull saadab välja piilkonnad, mille suurus on harilikult üks jagu.

Täites antud ülesannet, järelväed panevad vastu määratud maastikujoontel kuni käsuni, viivitades ja aeglustades vastase edasitungi. Järelväed harilikult ei astu otsustavasse lahingusse vastasega, vaid vastase tõsisema kallaletungi ähvardusel taanduvad järgmisele positsioonile. Kergete osade olemasolu järelvägede koosseisu võimaldab neile end hõlpsasti lahti kiskuda vastasest ning kiiresti organiseerida uut vastupanu tagapool. Järelvägede tegevus kogu väekoondise rindel peab olema niivõrra ühtlustatud, et vastane neid ei saaks lüüa osakaupa. Tuleb pöörata tõsist tähelepanu lahingusidele ja vastutegevusele vastase haaramispüüetele.

Järelvägede tegevust hõlbustavad purustusetööd ja kaugelaskesuurtükivägi, sundides vastast liikuma aeglasemalt, eriti raskendades ta suurtükiväge ja vooride edasijõudmist. Väekoondise lennuvägi peab kasutama igat soodsat juhtu vastase liikumise aeglustamiseks.

TAKTIKALINE ÜLESANNE NR. 1.

Kövendatud pataljon järelväena.

Kaart 1:300.000.

1:21.000 — Viljandi ümbrus.

Üldolukord.

3. kuni 6. oktoobrini kestnud ägedad lahingud Viljandi ja Pärnu suundades üldjoonel Halliste—Õisu—Paistu—Pirmastu—Vasaraküla selgitasid siniste VII brigaadi ülemale, et rohelised tema ees on suures ülekaalus.

6. oktoobril VII brigaadi ülem otsustab lahingu katkestada ja taanduda Viljandi ja S. Kõpu suundades üldise eesmärgiga, vastase edasitungi visalt tõkestades, võita aega uute jõudude juurdesaamiseks.

VII brigaadi koosseisu kuuluvad 6. ja 9. rüg. ja Sakala üksik pataljon, Viljandi K. L. pataljon, VII ja VIII kerged grupid, 2 rühma soomusautosid.

Eriolukord.

6. oktoobri õhtul 6. rügement, kövendatud VII kerge suurtükiväge grupiga, katkestas lahingu Paistu—Õisu üldjoonel ja algas taandumist S. Kõpu suunas, üldjoonele: Rimmu—Alaküla—Marinaas., kus oli ette nähtud uus kaitsepositsioon.

Taandumise katmiseks oli moodustatud järelvägi Paistu—Heimtali ja Õisu—Heimtali teedel: III/6, kövendatud järgmiste osadega:

— 1 kerge kahuripatarei;

- 1 ratturrühm rügemendi suusk-ratturkompanist;
- 1 s/auto rühm (ainult teedel liikuvad s/autod);
- 1 pioneri- ja 1 siderühm;
- 1 jagu ratsanikke rügemendi ratsakomandost;
- g-osad.

Üle Öisu—Rimmutaandub I/6, kelle käsutusse järelväe moodustamiseks oli antud rügemendi ratturkompani ülejäänud osa.

6. X öhtul III/6 ühes temale juurdeantud osadega oli moodustanud kattepositsiooni üldjoonel Päidre—Loodi asund.

Ühtlasi pataljoni oli antud järgmised andmed edaspidiseks tegevuseks:

— pataljon järelväena julgestab rügemendi põhja kolonni taandumist Heimtali—S. Kõpu suunas. Maksimaalselt talkistada vastase edasitungi. Vastase survele taanduda Heimtali ms. üldsuunas, kusjuures pataljon 7. X jooksul ei või taanduda lääne poole Heimtali—Vardi as. üldjoont. Taandudes pataljon peab purustama kõik sillad Siniallika jõel, mis selleks on juba ette valmistatud rügemendi korraldusel;

— tegevuseriba piirjooned: lõunas Sügavoru jõgi, millest lõuna pool Rimmutaandub üldsuunas teotseb rügemendi ratturkompani, kes 6. X öhtul asus kattepositsioonil Halliste—Rimmutaandub tee raioonis Meosse talust 4 km kagu pool;

— põhjas: Marna as. (s. a.) — Raudna j. — Sinialliku j. — Paistu oja (v. a.).

Viljandi suunas järelväena teotseb Sakala üksik jalaväe pataljon, kes 6. X öhtul asus kattepositsioonil üldjoonel Hendriku as. — Kullitalu — Vardi ja küla.

Rügel KP 7. X — Kiini. Rügemendi teadetekogumise eelpunkt alates 7. X k. 0500 — Heimtali ms., samas rügemendi LP ja SP.

6. X öhtul rügemendist III/6 patulile saadetud luurekokkuvõttest selgus, et Viljandi ja S. Kõpu suundades tungib peale vähemalt 2 roheliste diviisi, kusjuures peajõud on suunatud Viljandi sihis. 6. rügel rindel 6. X teotsevad 165., 166. ja 167. rügel osad, kõvendatud suurtükiväega, kes 6. X öhtul olid vallutanud: Tõomikese—Muri— (Paistust $\frac{1}{2}$ km lõunas) — Aidu — Sultsi—Öisu—Öisujama joone. Nende kaotused lahinguis on olnud võrdlemisi suured.

Sultsi—Aidu raioonis rohelistel kasutasid tanke M. S. — vähemalt üks kompani (10 tanki), millest mõned tankid löödi rivist välja. Paistust põhja pool rohelistel 48. diviisi osad 6. X öhtul vallutasid Pirmastu.

Täiendavad andmed.

Juba nädalapäevad sajab rasket vihma. Kõik sood on muutunud läbipääsmatuks ka jalaväele; jõed tugevasti paisunud. Küla teed läbipääsetavad ainult jalaväele, vooridele ja ratsaväele. Suured teed porised. Pääke tõuseb kell 0630, loojeneb kell 1740.

III/6 tõmmati rügel varu 5.—6. X ööl. Pataljoni koosseis võrdne kaitseväge sõja-aegse pataljoni koosseisule. Pataljon on kannud üldiselt 15% kaotusi, mis ei ole täiendatud. Moraal üldiselt hea. Kõik varustus täiel määral olemas. Kohalikud elanikud suhtuvad sõbralikult sinisele ja vaenulikult rohelinele poolele.

Lahendada: 1. Patul III/6 lühike olukorra hinnang 6. X öhtul ja käsk.

Skeemil 1:21.000 näidata kõvendatud III/6 aetus kattepositsioonil 6. X öhtul kell 2100.

Õhu- ja gaasikaitse alalt.

Orienteerumine ja kompasslend lennuväs.

Mõni aasta tagasi oli kompassi tarvita mine lennu ajal võrdlemisi õige haruldane asi, kuna lennati peaaesjalikult kuivamaa kohal ja säärase ilmaga, kus lennuki juhtimine võis sündida maastikul asuvate orientiiride järgi. Kindlate lennumasinat ja mootorite tekkimise järele hakati viima-

sel ajal järjekindlalt harrastama lendamist säärase olukorras, kus orienteerumine maastiku järgi kui mitte võimata, siis äärmiselt raske, nagu lend öösi, udus, pilvedes, suurteil veelagendikkudel j.n.e. Ühenduses sellega järjekindlalt edeneb ja süveneb usk instrumentaal-lennusse üldse ja

kompassisse eriti. Kui moeasja võetakse kompassi ja muid aeronavigeerimise riistu kõige suurema südidusega kasutamisele uurimiste ja õppuste juures niihästi tsiviilennuteenistuses kui ka lennuväes. Mõnel pool hakatakse juba hoiatama liialdamise eest, mis eriti lennuväes, selle ülesandeid silmas pidades, võib anda ettevalmistusele ja õppetööle mitte otstarbekohase suuna.

Huvitava artikli selles mõttes toob „Pzegląd Lotniczy“ oma veebruarikuu 1931. aasta numbris, kus artikli autor püüab näidata, et lahingulennuväe ülesanded selle lõviosas sünnivad ja teostuvad lahinguolukorras visuaalluure ja -vaatluse tingimustes.

Autor jaotab lahingulennuväe ülesanded järgmistesse pealiikidesse — luure, koostöö, õhulahingu- ja pommituseülesanded.

Mis puutub õhuluuresse, siis see omakorda võib olla lahinguväljaluure, lähedamaaluure ja kaugemaaluure. Lahinguväljaluure ei ulata harilikult kaugemale kui umbes 10 km vaenlase seljataha; ta peamiseks ülesandeks on maastiku detailide tähelepanek ja hindamine (maastiku omadused, organiseerimistööd, väeosade paigutus, liikumine j.n.e.). Vaatlejalt nõutakse, et ta mitte ainult ei märkaks üht või teist asjaolu või sündmust, vaid et ta suudaks ka ütelda, kus kohas täpsalt on see asjaolu või sündmus aset leidnud. On temal käepärast kaart, siis peab ta oskama seda võrrelda maastikuga ja sellel ülestähendada oma tähelepanekute objektide asukohad. See ülesanne on vaatlejaile üks raskemaist ja nõuab alalist treenerimist; eriti kui on tegemist võõra maastikuolukorraga, mis pealegi muutub aastaaegade, kuude, isegi päevade järele. Ka ei vasta sagedasti kaart maastikudetailidele. Luurlennus kaasavõetava kaardi mõõt sarnases olukorras võib olla umbes 1:100.000 kui soodsaim.

Selge on, et lahinguväljaluure ülesanded toimuvad alati sellises olukorras, kus maastik on näha; lennupiirkond on võrdlemisi kitsas ja kompassi ning teiste aeronavigatsiooni instrumentide käsitlemine võib vaid harva kõne alla tulla. Vast ehk siis, kui vaatleja, süvenedes ülihooolsalt oma vaatlusesse, on ennast niivõrt „sissetiirlnud“, et äkki ei taipagi — kus on vastase, kus oma territoorium. Siin võib kompass temale kaotatud orientatsiooni kohe, kuigi ehk esiti jämedalt, kätte anda.

Lähedamaa luure alla tuleb arvata riba umbes 10—50 km vaenlase seljataha. Tähtsamateks luureobjektideks on siin liikumine raudteedel, maanteedel, elu aerodroomidel, varustusebaasides, laagrites j.n.e. Luure ülesandeid andval väejuhatusel tuleb siin lendavale koosseisule ettekirjutada täpsad lennumatkad. Meeskonna algatus lennumatka valikul on üsna piiratud, kuna tuleb püüda lennata täpsalt ettenähtud punktidest üle, s. t. harilikult hästi nähtavate orientiiride mööda. Muidugi võib sellejuures ette tulla, et sattudes pilvedesse või udusse või vihma kätte, tuleb lennuki meeskonnal appi võtta instrumendid; kuid ülesanne iseenesest kujutab sisuliselt kestvat orienteerumist maastiku ja kaardi järgi.

Kaugemaaluure piirkond algab umbes 50 km vaenlase seljataha; selle luure peamiseks vaatluseobjektideks on vaenlase elu tema kommunikatsiooniliinidel. Vastavad ülesanded antakse suurema väeüksuse (armee) ülemalt täpsa maršruudi ettekirjutamisega. Peamiselt sünnib siin lend raudteede suunas, suurtel kõrgustel (üle 3000 m), põhimõtteliselt pildistamisega. Viimase nõudmise tõttu tuleb loomulikult püüda valida lennuks ilusa ilma olukorra. Pilvedest või udust kaetud maastiku juures ei saa siin midagi ära teha. Aeronavigeerimise instrumendid omavad siin samuti kõrvaliste abivahendite tähtsuse ja tulevad käsitlemisele juhustel, kus lennu ajal visuaalseks orienteerumiseks takistused ette tulevad; näiteks tagasilennul satub masinuttu.

Mis puutub koostöösse teiste väeliikidega selle tehnilises mõttes, siis on siin tegemist alati võrdlemisi kitsa raiooniga ja visuaalvaatlemisviisiga, et ära näha all maastikul tegutsevate oma väeüksuste liikumist, tegutsemist ja signaale. Orienteerumine sünnib siin kaardi ja maastiku võrdlemise teel, kusjuures kaardi mõõt on mõnikord kuni 1:25000.

Päevane pommitamine sünnib umbes kuni 50 km sügavuseni vaenlase territooriumil. Seega oleks lennu maksimaalne pikkus umbes 100 km. Taktikalistel põhjustel sünnib lend harilikult rivis ja väiksematel kõrgustel. Pommitusemanöövril mängib suurt tähtsust eriti ootamatus; selletõttu on äärmiselt tähtis tulla otsekohe ja täpsalt pommituseobjekti kohale. Lend sünnib tavaliselt hea ilmaga nähtavuse mõttes (halb ilm ei võimalda grupilendu) kõrgustel 1300—1500 m. Täpsa ja kiire pea-

letuleku otstarbeks tuleb lennumatka orienteerida nähtavate maastikupunktide järgi; kompass siin eesmärgi saavutamiseks palju aidata ei suuda, kuna juba väiksem kõrvalekaldumine pommituseobjektist hävitab ootamatuse ja ühes sellega suurelt osalt ka edu lootused.

Oma väeosi, kolonne j.n.e. saatjad lennukid orienteeruvad kogu manöövri kestusel maastiku järgi, lennates rivis ja silmas pidades oma kaitsealust väeosa.

Hävitajate tegevus piirdub umbes 20 km sügavusega vaenlase seljataha. Nende ülesandeks on kõigepealt silmas pidada vaenlase õhukaitse tegureid ja neid neutraliseerides võimaldada sellega oma luurelennukile selle ülesannete rahulikumat täitmist. Orienteeruvad hävitajad kaardi ja maastiku järgi; kompassi tarvitavad vaid hädakorral (udu, õige madal pilvitus, pimedus).

Õine pommitus ulatab vaenlase seljataha sügavusteni üle 50 km; teatud juhustel võib see sündida ka lähemal. Lend sünnib üksikmasinatega, ettekirjutatud marsruudil ja kõrgusel. Visuaalne orienteerumine märgile jõudmiseks siin ei aita, eriti kui arvesse võtta, et vaenlane „kustutab“ tähtsamad orientiirid. Teiselt poolt saab siin siiski ootamatust kergemini saavutada, kuna vaenlase õhukaitse tegevus on piiratud. Kuna maastiku võrdlemine kaardiga siin suuri tulemusi ei anna, tuleb abiks

võtta instrumendid (kompass, ajanäitaja, kiirusnäitaja, kõrgusenäitaja j.n.e.).

Nii kokkuvõetult eespoolnimetatud artikli sisu. Tuleb muidugi leppida autori vaatega, et lennuväe lahingutöös instrumentaalne orienteerumine ei oma tööeesmärgi tähtsust. Seda võib ta olla lennutehnilise oskuse väljaõppe alal, lennuvõistlustel, rekordlendudel või tsiviillennuasjanduses, — kus aja, kiiruse ja ökonoomsuse tegurid omavad domineeriva tähenduse.

Kuid ei saa eitada lennumasinale monteeritud instrumentide kui abivahendite tähtsust. Eespoolkirjeldatud lennuväe liikide iga ülesande täitmise juures võivad ette tulla seesugused ootamatused, mis tahes-tahtmata sunnivad pöörduma instrumentide abi poole. Kuid nende instrumentide käsitamine ei ole lihtis ja nõuab suuri kogemusi, mida peab lendavale koosseisule kätte harjutama juba rahuajal.

Ei tule heaks kiita liialdamist või moepalavikku instrumentaalse lennu harrastamise alal, tehes tähendatud lendu töö eesmärgiks ja õppekavade peamiseks sisuks. Kuid selgitades lendavale koosseisule instrumentide tõelist väärtust modernaja lennutehnikas niihästi rahu kui sõja olukorras ja harjutades nende käsitamist mõõdukuse ja tegeliku vajaduse piirides, kasvatame ühes sellega usaldust nende instrumentide vastu ja tõstame oma lennuväe isiklise koosseisu kvaliteeti.

V. J.

Artikli „Gaasisõda merel“ puhul.

„Södur'is“ nr. 48/49 A. T. käsitleb artiklis „Gaasisõda merel“ mõtteid sõjagaaside tarvitamise kohta merelahingus. Loen mitte ülearuseks selles küsimuses esile tuua mõningaid mõtteid, mis lugupeetud A. T. artiklis avaldatud seisukohti teatud määral täiendaks ja valgustaks ka minu seisundit selles küsimuses.

Asudes küsimuse arutamisele, kas üldse maksab merelahingus kasutada sõjagaase vaenlase laevastiku või üksikute laevade vastu, peab tõeks võtma, et see ei tasu enast. Lugupeetud A. T. näeb ette üksikuid juhuseid, kus võiks kasuga teostada laevade gaasitamist, ja nimelt soovib ta tulistada vaenlase laevu väiksemakaliibriliste gaasi- ja gaasbrisantmürskudega, mainides: „Gaasimürskude saatmiseks peab aga kasutama keskmist või vähemakaliibrilist artil-

leeriat, missugune küllaldaselt kaugele laseb ja tulistades vaenlast gaasimürskudega teda gaasikaitsele sunnib ja sellega tema artilleeria menukust vähendab.“

Merelahingus vaenlase laevastiku vastu sõjagaasi tarvitamise võimalusel tuleks esijoonel silmas pidada, kas üldse on kasulik levitada sõjagaase vee pinnal, lastes sõjagaase välja mürskude abil. Minu arvates ei tule sellest mitte midagi välja, sest gaasimürsk plahvatades vees üldse ei suuda tekitada gaasipilve. Gaasbrisantmürsk plahvatades tõstab kõrge veesamba, milles sumbub sõjagaas, ja gaasimürsk nõrga plahvatuse jõuga paiskab küll sõjagaasi laiali vee pinnale, kusjuures aga sõjagaas kas lahustub vees või vajub vee alla, sest suurem hulk sõjagaase on erikaalult veest raske- mad. Järelikult juba kõik gaasimürsud, mis

ei taba laevu vaid lõhkevad vees, on väljalastud asjata.

Sõjagaasi tarvitamise üks põhimõtteist on see, et tuule kiirus sel momendil ei oleks liig suur ja nimelt mitte üle 5 m/sek. Mere lahingus aga laevad ei seisa kohapeal, vaid on alati liikvel, tihti kasutades oma maksimum kiirust. Mitteliigitades sõjalaevu kiiruse järgi, võime võtta keskmiselt sõjalaevade minimaalseks kiiruseks lahingu ajal 35—40 km tunnis, mis annab kiiruse 10—11 m/sek. Juba sellega on loodud sõjalaeva jaoks niisugune olukord, milles sõjagaaside kasutamine on asjata, sest sellisel tuulekiirusel ei saagi luua sõjagaasi ohtlikku koondust. Kui tuul puhub laeva liikumise suunast, on tuuletõmbus laeva tekil veel suurem. Oletades, et mürsk lõhkeb laevaninal ja sg-pilv puhutakse üle kogu laeva teki, ka siis, kõva tuuletõmbuse tõttu sg-pilve ohtlik tiheus ei saa tekkidagi. Niisugune juhus aga tuleb väga harva ette; peaaesjalikult on tegemist küljepealt puhuvate tuultega. Arvestades aga külje tuult, tuleb silmas pidada mehaanikast tuntud jõudude liitumise seadust, millest näeme, et sel juhul laeva tekil tekkinud gaasipilv puhutakse kohe üle laeva parda merre, kusjuures sõjagaasi pilve kõrgus laeva tekil oleks alati väga madal ja hõre. Kõige soodsam juhus oleks, kui gaasimürsu tabamisel ahtri osas laev liiguks otse tuule suunas, kus käesoleval juhul (laeva liikumise kiirus 10 m/sek.) peaks tuule kiirus vähemalt olema 11—12 m/sek. Siis gaasipilv võiks levida üle laeva teki 2 m/sek. kiirusega. Sel juhul aga oleks laeval vaja väikese nurga all muuta oma liikumissuuna, et pääseda välja gaasipilvest. Kuid mürskude langemine teki peale sünnib harva, suurem osa tabamisi on vististi laeva kere pihta. Kui aga väiksekaliibriline gaasimürsk lõhkeb laeva külje vastu ja ei suuda läbistada laeva seinu, siis temast tekkinud gaasipilv laevale mingit häda ei tee, sest gaasipilv nii ruttu üles ei tõusegi, et sattuda laeva tekile, peale selle vesi uhab laeva seinale jäänud sõjagaasi kohe ära ja laeva sein on kiiresti „degaseeritud“. Ka laeva tekile või teki ehitiste seintele gaasimürskudest sattunud sõjagaas võib kergesti maha uhitud saada lainetest ja laeva läheduses tõusvatel veesammastest. Lühikene aeg ja väikene laeva osa, mis sattuks sõjagaasi mõju alla, ei suudaks kuigi tunduvalt halvata laeva ja tema meeskonna lahinguvõimet.

Oletades, et merelahingus ei kavatsenud mürgitada laeva väljaspoolt, vaid arvestatakse gaasimürsu plahvatamist laeva

ruumis, olles läbistanud laeva seinu. Ka niisugusel juhul poleks kasu g-mürsust väga suur, igatahes lõhkenud brisantmürsust väiksem, sest g-mürsk ei suudaks laevaruumis teostada nii suurt hävitust, kui seda teeb brisantmürsk. Kui brisantmürsk lõhkeb kinnises ruumis, milles viibib sel momendil meeskond, siis arvan, et kogu meeskond selles ruumis on võitlusvõimetu. Tähendab, brisantmürsk suudab seda teha kinnises ruumis, mis teeks g-mürsk ja peale selle ta suudaks veel teostada suure purustamise laeva ruumis, mis g-mürsuga on võimata kätte saada samas ulatuses. Sellest selgub, et kasulik on kasutada brisantmürske. Peale selle tekitab ka brisantmürsk väga palju mürkgaase, nagu vingugaas ja lämmastikuhapendid, nii et mehed kes ellu jääks peale brisantmürsu plahvatust kinnises ruumis, saaks mürgitatud tekkinud gaasidest. Peab järeldama, et meliniidiga või trotüüliga täidetud brisantmürsu plahvatusega kinnises ruumis juba saadakse kätte sama eesmärk, mis tahetakse saada g-mürsuga.

Et lennukid tulevikusõjas peale tungivad laevastiku baasile, töökodadele j.n.e., on täitsa selge ja sellest ei maksa siin üldse enam rääkida. Kuidas aga on lugu lennukite pealetungiga laevastikule merelahingu ajal gaasipommidega? Minu arvates sama nähtus nagu laevastiku tulistamisel g-mürskudega. Siin võiks silmas pidada asjaolu, et lennuki pomm võib olla mürsust märksa suurem ja selle tõttu mahutab enesesse rohkem mürkainet. Kuid eks ka suurem brisantpomm teeb suurema hävitustöö, lõhkedes laeva tekil? Oletame, et lennuki pomm, mis sisaldab 500 kg trotüüli, lõhkeb laeva kahurite torni lael või torni seinu juures. Minu arvates sellest plahvatusest peaks torn ühes kahuritega saama segamini paisatud. 500 kg lõhkeainet praegu veel ei suudeta mahutada suurtüki mürsku, kuna lennukite pomme on valmistatud veel raskemaidki.

Kui lennuk laevastiku vastu tarvitab sõjagaase, siis ehk oleks kõige otstarbekohasem gaasi maha pilduda mitte pommides vaid vihma näol. Lennates madalalt üle laeva ta pritsib laeva üle yperiidiga ja see võiks luua halva olukorra, sest sel teel oleks kogu laeva tekipealsed ehituste seinad ja laed, laeva mastid j.n.e., ülekastetud yperiidiga. Läbi ventilatsiooni tõmbaks yperiit laeva katla- ja kütteruumi, kahurite tornidesse j.n.e. ja meeskonna seisukord oleks ohtlik.

Peale sõjagaaside on nüüd, rahuajal,

tehtud katseid veel termiitpommidega, mis laevadele pillutakse lennukitelt. Vististi on suurem osa lugejaist näinud ülesvõtet, kus lennukilt heidetud fosforipomm lõhkeb sõjaläeva mastil. Effekt suurepäraline, mis alul ajab hirmu peale, kuid tagajärg pommi hävitustööna väga väike. Võib olla, et pomm, mis täidetud fosfori lahuga väärlisüsinikus, annab paremaid tulemusi. Siin oleks tegemist põleva vedelikuga, mis põleb kauemat aega ja mida kergesti kustutada ei saa. Laeva tekil tekiks kõrge tuleleek ja laevas olevad tugevad ventilaatorid tõmbaksid põlevat segu läeva ruumidesse.

Vaenlase laevade või ka kogu laevastiku vastu sõjagaaside tarvitamise võimalus võib ehk kõne alla tulla järgmisel juhul:

On teada, et laevad või laevastikud enda varjamiseks kasutavad kunstlikku udu või suitsu. Seda tekitatakse mitmesuguste aparaatide ja ainete abil. Vaenlase laev, vahest ka kogu laevastik, peab tihti läbisutama udukatted, et astuda tulevahetusse vastase laevadega. Kui uduaparaati ühes

uduandja ainega paigutada ärritavat sõjagaasi, nagu klooratsetofenooni, adamsiiti, difenüülarseentsüaniiti j. s., siis ta võiks takistada vaenlase tegevust. Kuid ka siin oleks tegemist juhusliku nähtega ja nimelt, kui tuul on selleks soodus ja puhub udupilve vaenlase poole.

Need oletused on tehtud minu poolt eeldusega, et „merelahing,“ nagu lugupeetub autor mainib oma artiklis, „kujutab enesest ikkagi võitlust materjal materjali vastu“ ja materjali hävitada suudab merelahingus lõhkeaine alati, kuna sõjagaas materjali ei hävita, vaid võib ainult lühikest aega mõjuda halvavalt meeskonnale, kui nad pole kaitstud g-torbikutega. Igatahes tuleks silmas pidada tulevikusõjas sõjagaaside tarvitamise võimalust vaenlase poolt ka merelahingus laevastiku vastu, kuid minu arvates see ei anna neid tagajärgi, mis mäsamaal. Tulirev on ikkagi veel peavõitlusvahend ja sõjagaas ainult abi- või täiendus võitlusvahend, mida võib kasutada ainult teatud tingimustel. D. B—en.

Jalaväe õppe alalt.

Üldises õppekavas reameeste 8-kuuliseks ettevalmistamiseks (Ü. Õ. 8) lk. 42, kus käsitletakse pataljoni pealetungi, leidub järgmine peenikese kirjaga trükitud märkus: „... taktikaliste õppuste läbivõtmisel on soovitatav võimalust mööda anda pataljoni juure... tanke, kusjuures need juureantavad osad teotsevad J. E. II §§... 170—174, 621—635... järele.“ Sellest on tavaliselt aru saadud niiviisi, et suvisel õppeperioodil, kui laagris juhtub käepärast olema tanke, korraldatakse jalaväeosadele üks, harva kaks või rohkem taktikalist õppust, milledest määratakse osa võtma ka tanki üksusi. Kuna suvel, laagriajal väeosadel kasutada olevad õppeväljad on võrdlemisi kitsad, siis niisugused õppused harilikult teostuvad jalaväe kompani, harvem pataljoni piirides, kusjuures vastane markeeritakse samasuguste üksustega, mõnikord vähemate gruppidega või koguni üksikute meestega. On loomulik, et sealjuures tankidega vahetult koostöötada õppusel saavad vaid üksikud jaod ning rühmad, kuna teistel tuleb teotseda kaugemal tankidest või nad peavad leppima koguni õppuse pealtvaataja osaga.

Nii siis igal aastal tegelikult vaid üksikutele jalaväe allüksustele on võimaldatud

harjutada koostöötamist tankidega pealetungil või treenerida nende vastu võitlemist asumisel kaitsel. Suurem osa sõdureist lahku tegevast kaitseväge teenistusest ilma selle praktikata; paljud neist, eriti need reamehed, kes lähevad tagavaraväkke juuni alul on näinud tanki vaid pildi peal ja seepärast üldse ei oma selget ettekujutist sellest kardetavast võitlusvahendist, samuti ei oska sooritada kallaletungi ja rünnakut tankide toetusel ega võidelda vaenlase tankide vastu.

Niisugust olukorda ei saa lugeda normaalseks. Tankid eksisteerivad praegu võitlusvahendina kõikide sõjanduslikult rohkem arenenud riikide sõjavägedes ja võib kindlasti öelda, et nad ei saa puuduma ka tulevikusõja lahinguväljadelt. Neid tuleb arvestada vististi palju suuremal määral kui Maailmasõjas, sest viimaste aastate vältusel on tank oma lahinguvõimeilt suuresti arenenud; eriti on täiusnud tanki liikumise kiirus, ja sellega peab jalavägi suutma kohaneda niihästi koostöötamisel oma tankidega kui ka võitlemisel vaenlase tankide vastu; see viimane ülesanne võib kujuneda eriti raskeks kui eeldada, et tankid saavad ilma lahinguväljale kiiresti edasiveereva teraslaviinina, mis murrab maha teel ette

juhtuvad tökked ja külvab hävitust kaitsja ridadesse, niiviisi mõjutades vaenlast „moraalselt rusuvalt“ (J. E. II § 173).

Ka meil, samuti kui meie naaberrahvaste sõjavägedes, on tanke. Sellest järeldub, et peame ettevalmistama jalaväge koostötamiseks tankidega, eriti aga harjutama sõdureid võitlema vaenlase tankide vastu kõikide selleks sobivate relvadega ja teiste võitlusvahenditega. „Tankidevastase kaitse edukuse eeltingimuseks on julge ja kartmatu jalavägi, kes on välja õpetatud võitluseks tankidega, tundes ühtlasi ka vastase tankide võimeid ja tegevusviise,“ — nii seisab J. E. II osas (§ 636). Sellest eeskirjalisest nõudmisest järeldub, et on tarvilik:

- lähemalt tutvustada sõdureid tanki kui võitlusvahendi tugevate ja nõrkade külgedega üldse, eriti aga nende tüüpide lahinguomadustega, mis on varustamisel vastase sõjaväes;
- õpetada sõdurite kätte teatavad kindlad lahingvõtted võitluseks vaenlase tankide vastu teotsemisel üksikvõitlejana ja üksuse koosseisus.

Kui see on sündinud, eriti aga kui sõdurite tähelepanu on juhitud asjaolule, et „tanki meeskond on keskpärastes vaatlemise ja sihtimise tingimustes“ (J. E. II § 169) ning saab anda tabavat tuld ainult lähedatele kaugustele, et tank ei pääse üle laiematest kraavidest, järskudest kallakutest ja sügavamatest veekogudest, lühidalt — ei saa läbi igalt poolt, — siis see kindlasti kõvendab jalaväe moraali ja tõstab sõdurite julgust, mis on väga tähtsaks teguriks võitlusel tankide vastu. Seega tankide vastu võitlemise küsimus sugugi ei esine lahendamatu probleemina, ka siis mitte kui kaitsjal on kasutada tankivastaseid relvi piiratud arvul; sest tank on teataval määral siiski abitu masin, mille vastu saab edukalt võidelda kui tuntakse tema nõrku külgi.

Et harjutada sõdureid edukalt koostötama oma tankidega ja võitlema vaenlase tankide vastu, oleks tarvilik nendega läbi võtta praktiliselt maastikul allpool toodud küsimused.

A. Koostötamine oma tankidega pealetungil. (J. E. II §§ 615—635.)

1. Jalaväeosade valmisseadmine koostötamiseks tankidega. Rühmaülema korraldused jaoülematele valmisolekuks; rühma liikumise suund, rivivormid, side. Jaoülema korraldused, kk valmisseadmine, lahinguvarustus, riietus.

Näide. Olukord. Vastase intensiivse tule tõttu meie pataljoni edasiliikumine on takistatud ja esijärgu kompanid kaevusid 600—800 m vaenlase vastupanupositsiooni eelservast; meie suurtükivägi tulistab vastast. Esijärgus asuvate rühmade ülematele saabus kompaniülemalt käsk: „kallaletung jätkub tankide toetusel; esimene objekt vallutamiseks — künkad kolme männiga; rühmal valmis olla koostötamiseks tankidega, kes jõuavad kompani rindele poole tunni pärast.“

Lahendus. Selle kompaniülema korralduse põhjal rühmaülemad käsutavad jaoülematele: „20 min. pärast jätkame kallaletungi tankide toetusel; jaod kohe valmis seada; tankide läbistades meie esijoone jagudel ühineda nendega iseseisvalt järgmisel: esijärgus — paremal 1. kk jagu võttes suuna parempoolsele männile, vasakul 4 kk jagu suunaga vasakpoolse männi pihta; teises järgus 2. ja 3. l.-jaod — liikuda astmena vasakule põllu kraavi mööda. Rühmaülema käsu alusel jaoülemad annavad korraldused: kaevumise lõpetamiseks, lahinguvarustuse pakkimiseks, kk liikumisvalmis seadmiseks, täpsa liikumissuuna ja rivivormi kohta, millises jagu ühineb tankidega, distants tankidest liikumise ajal.“

2. Kallaletungi teostamine ühes tankidega. Edasiliikumise kord ühes tankidega, rivivormid, distantsid, intervallid; jagude tegevuseviis, kui mõni tankidest on vigastatud ja ei saa edasi liikuda; võitlus vaenlase rükketule vastu; side.

Näide. Olukord. 1. mom. — tankid läbistavad esijoone ja liiguvad vastase kaevikute poole kungastel kolme männiga; meie jalaväe rasked relvad toetavad tankide liikumist. 2. mom. — vastane tulistab tanke, kusjuures mõned neist saavad vigastusi ning ei või edasi liikuda. 3. mom. — vastase rasked automaatreivad tulistavad meie jalaväge, kes liigub edasi ühes tankidega; rühmaülem nõuab sidevaatlejate abil tankide toetust nende vastase relvade tule maha surumiseks.

Lahendus. Kohe peale selle, kui tankid on läbistanud esijoone, jaod ühinevad nendega; distants vähemalt 200 m, mis on tarvilik selleks, et jaod ei sattuks tankide pihta sihitud vastase suurtükkide tule alla; sõdurid kohanevad maastikule samuti kui teotsemisel ilma tankideta. Jalaväe rasked relvad võtavad tule alla need vaenlase vastupanu pesad, mis avalduvad väljaspool tankide tegevusepiire.

Mõne tanki reast väljalangedes ning seisma jäädes või edasiliikumisel viivitades

jaod jätkavad oma tegevust ilma nendeta, nagu harilikul kallaletungil; erilist tähelepanu pööratakse kohanemisele maastikule.

Jaod, kes on sattunud vastase rükketule alla, kohanevad maastikule nii kauaks kui oma tankid või rükked on vastase tule maha surunud; sealjuures tankid ja rükked teotsevad iseseisvalt. Rühmaülemad juhivad sidevaatlejate abil ja igasuguste teiste abinõudega tankide tähelepanu nendele vaenlase automaatrelvadele, mida tankid pole ise suutnud üles leida ning tule alla võtta. Kõik jaod, keda ei takista vastase kuulipildujate tuli, jätkavad hoogsalt edasilükkumist.

3. Sisse murdmine vastase positsiooni. Vastase tule mahasurumine; tankide sisse murdmine vastase kaevikutesse; neid saatvad jaod okupeerivad kaevikud. Abiandmine kinnijäänud tankidele.

Näide. Olukord. Meie automaatrelvad ja suurtükivägi on vastase tule maha surunud; maastikule kohanenud jaod jätkavad liikumist; meie tankid tungivad vastase kaevikutesse.

Lahendus. Kõik rühma osad vastavalt olukorrale liiguvad sammu või marsitempos edasi, et jõuda vastase kaevikutesse kohe peale selle, kui meie tankid on sinna sisse murdnud. Edaspidine jagude tegevus sünnib nagu töötamisel ilma tankideta (J. E. II §§ 386—390). Tankidele, kes ei saa kaevikutest üle, antakse abi, tarbekorral käsutades kohale pioneere ühes vastavate abinõudega.

4. Tankide tagasimineku (J. E. II § 635). Jagude tegevus tankide tagasiminekul. Juhtide ülesanded sel puhul. Kontakti hoidmine vastasega.

Näide. Olukord. Tankid on vastase positsiooni kolme männiga küngastel sisse murdnud; jalaväe osad on okupeerinud vaenlase kaevikud; tankid tõmbuvad tagasi varem kindlaksmääratud koonduskohtadesse, et masinaid järele vaadata ja valmistada uueks tegevuseks.

Lahendus. Tankide tagasitõmbumisel peavad jalaväeosad jääma vastase kaevikutesse ja kas arendama edu, jätkates võitlust vastase positsiooni sisemuses või korraldama kaitseks, kui on oodata vaenlase vastulööke (J. E. II §§ 386—390 ja 408—410). Kõik asjaomased juhid peavad panema maksimaalselt oma mõju, et tankide tagasimineku pärast vaenlase kaevikute vallutamist ei mõjuks sõduritele demoraliseerivalt.

5. Koostötamine teises (kolmandas) järgus ründava-

te tankidega. Jalavägi teotseb siin samal viisil kui on näidatud p. p. 1—4, selle vahega, et 2-es ja 3-das järgus ründavate tankidega koostötamisel jalaväe osad liiguvad tankidele lähemal kui 1-es järgus, sest vastase suurtükiväel pole tavaliselt võimalik tulistada ründavaid tanke nüüd sama intensiivselt, kui esimeses järgus liikuvad.

B. Võitlus vaenlase tankide vastu.

(J. E. II §§ 636—644.)

1. Jalaväeosade ettevalmistus võitluseks tankide vastu. Rühmaülemate korraldused. Jaoulemate korraldused. Tankide tulistamine ja nende võitlusvõime tegevmine käsigranaatidega.

Näide. Olukord. Kompani asub kaitsel. Meie suurtüki- ja automaatrelvade tule mõjul vastase kallaletung rauges umbes 1000 m kaugusel meie kaevikutest. Kompaniülem annab rühmaülematele järgmise käsu: „Õhuluure andmete järgi võib oodata vaenlase tankide kallaletungi; rühmadel valmis olla selle kallaletungi tagasilöömiseks.“

Lahendus. Rühmaülemad (järgustavad rühmad sügavamalt, suurendades distantse 1-se ja 2-se järgu jagude vahel; sõdurid paigutatakse niiviisi, et nad oleksid võimalikult paremini varjatud vaatluse eest ründavate tankidelt, kusjuures ei tohi halveneda tulistamise tingimused, eriti automaatrelvadest. Seatakse valmis käsigranaatide puntrad ja määratakse mehed, kes peavad nendega tanke hävitama. Parematele laskuritele juhatatakse kätte laskekohad tankide vaatluspilude tulistamiseks. Kontrollitakse side lähemate rükkedega, kes peavad toetama rühmi ja jagusid tankide rünnaku tagasilöömisel.

2. Võitlus ründavate tankidega. Jagude tegevus. Vaatluse korraldamine; vaatluspilude tulistamine; käsigranaatide viskamine. Võitlusvõime tegevus vastase tankide meeskondade vangistamine.

Näide. Olukord. Kompani rinde ette ilmuvad vastase tankid. Meie automaat- ja tankivastased relvad ning suurtükivägi võtab nad tule alla; mõned tankid saavad vigastada, kuid teised jätkavad liikumist ja tungivad kompani kaevikutesse, kus nad võetakse vastu käsigranaatidega; selle tagajärjel üks tank lüüakse reast väl-

ja ja ei sa edasi liikuda. Tankidega kaasas vastase jalaväge ei ole.

L a h e n d u s. Lähenevaid vastase tankid jaod tule alla ei võta, sest see paljastaks vaenlasele meie vastupanu; teisest küljest ei suudaks jalaväe tulirelvad kaugema maa peale tankidele häda teha ning tulistamine kujuneks asjatuks laskemoona kulumiseks. Selle asemel jaod ja üksikvõitlejad kohanevad hästi, võimalikult paremini varjatult kaevikutele või maastikule, valvates lahinguvälja järele ja olles valmis astuma võitlusse vaenlase jalaväega kui see peaks kallaletungijätkama.

Tankide sissemurdmisel kaevikutesse selleks määratud laskurid tulistavad lähedalt kaugustelt tankide vaatluspilusid ja kergesti soomustatud osi (tõusudel paljastab tank oma kergesti kaetud „kõhu“...); visatakse käsigranaadi puntrad tankide alla või lüükutesse. Vigastatud ja seisma jäänud tankid vallutatakse otsustava rünnakuga tankile lähemal asuvate jagude poolt ning meeskond vangistatakse. Esijoonest läbi murdnud tankid võetakse vastu kompani varude poolt, kusjuures võitlus siin areneb samal viisil kui esijoonelgi. Sõdurid varjuvad niihästi kui suudavad vaatluse eest tankidelt ja lasevad need rahulikult mööda sõita seljatagusesse, kus nad langevad meie raskete automaatrelvade ja suurtükkide tule alla ja hävitatakse.

3. Võitlus tankidega, mis ründavad ühes jalaväega.

Näide. Olukord. Sel ajal kui 1-es järgus ründanud tankid peavad võitlust meie positsiooni sisemuses, ilmub nähtavale teine vastase tankide laine, ja see-

kord juba jalaväe saatel, kes liigub umbes 200 m kaugusel tankide järele. Tankid tungivad positsiooni sisse ja nende katte all vastase jalavägi ründab meie kaevikuid.

L a h e n d u s. Võitlus 2-se järgu tankidega sünnib samal viisil kui nendega, mis ründasid 1-ses järgus (Vt. pp. 1. ja 2.) selle tähtsama erinevusega, et jaod algavad intensiivset tulevõitlust vastase jalaväega niipea kui see jõuab mõjuvõtte piirkonda. Tankide kannul meie kaevikutesse sisse tunginud vaenlase osad visatakse siit välja tääkide abil; jaod kellelede olukord seda võimaldab teotsevad tulega.

Kõikide nende harjutuste täitmiseks väeosadel pole muidugi igakord kasutada tanke, eriti siis kui õppus viiakse läbi väljaspool suvist õppeperioodi, laagris, mil tankiüksused tavaliselt asuvad talvekorteerites teostades õppust oma erikavade järgi. Niisugustel juhtudel tuleb leppida tankide kujutistega, mida väeosadel on võimalik hõlpsasti valmistada omal jõul ja kulul. Tankide kujutistel loomulikult puuduvad tõise tanki lahinguomadused: nende liikumise kiirus on väike, nad ei saa tulistada, neil puudub soomus ja mootorite müra; lõpuks, nendega on raske demonstreerida massilist rünnakut, mis on tähtis moraalse efekti loomiseks. Vaatamata sellele on tankide kujutiste abil siiski võimalik õpetada sõduritele kätte tähtsamad tehnilise iseloomuga lahinguvõtted koostöötamiseks oma tankidega kallaletungil ning rünnakul ja võitluseks vastase ründavate tankide vastu. See igatahes juba õigustab nende valmistamise seotud aja ja materjali kulu.

V. K—ts.

Sõjamäng.

J. Madisson.

Sissejuhatus.

Juhtide taktikalise ja operatiivse mõttekäigu arendamist teostatakse peamiselt talveperioodil, s. o. ajal, mil kliimatilised kui ka ööpäeva tingimused ei võimalda pidevalt teotsemist meeskonnaga välioludes. Seni on juhtide taktikalist ja operatiivset ettevalmistust teostatud peamiselt kaardi-harjutustega, kus vastase tegevus sünnib

õppuste juhataja soovide kohaselt ja harjutusest osavõtjail tuleb leida n. n. „normaal-lahendus“, milline peab kokkukõlas olema juhataja lahendusega. Hoopis huviäratavam ja veenvam on sõjamäng, kus osavõtjail on võimalus mängu lõpul kontrollida oma lahenduse tulemusi.

Sellele juhtkonna täiendamise viisile on seni vähe tähelepanu pühendatud, kuid rikalik literatuur sõjamängude alal, kui ka

äsja lõppenud Kaitsevägede staabi omavaheline sõjamäng — tõendavad sellise juhtide täiendamise viisi otstarbekohasust. Teisalt polnud seni erilist vajadust sõjamängudeks, sest kaardiharjutused olid vajalikud juhtkonna taktikalise mõttekäigu nivoo ühtlustamiseks ja suvised perioodid võimaldasid suuremate taktikaliste harjutuste või manöövrite näol talvel tehtud töö kontrolli.

Praegune majandusline surutis ei jäta oma mõju avaldamata ka juhtkonna ettevalmistusele. On tõenäolik, et suuremad taktikalised harjutused ja manöövrid muutuvad järjest harvemaks, seega juhtkonna teotsemise võimalused tegelikule lähedases olukorras vähenevad, mis omakorda ei jäta mõju avaldamast üldisele taktikalisele ja operatiivsele mõttekäigule. Neist raskustest odavaks ülepääsemise võimaluseks ongi sõjamäng.

Üldmõisted sõjamängust.

Kaardiharjutustel tuleb töötada kõigil ühte gruppi kuuluvatel ohvitseridel ühel ja samal ametikohal, kuna sõjamängudel iga osavõtja teotseb täiesti iseseisva ülesandega, s. o. iga osavõtja on määratud erilisele ametikohale.

Teisalt on sõjamängud normaalselt kahepoolsed, mis toob otsuse tegemisel juurde hoopis uue elemendi — vastase tahe. See vastase tahe võimaldab mängu elavat ja järjekindlat arendamist ajas ja ruumis ning lõppeks võimalikult erapooletu otsuse leidmist.

Kolmandaks sõjamängu positiivseks küljeks on asjaolu, et ta võimaldab juhtide arendamist mitte ainult operatiivtaktikaliselt, vaid ka staabitehniliselt ja tagala küsimustes. Soovitav on iga ala esialgu omaette käsitleda, kuid edu saavutamiseks võib kõik alad liita ka ühiseks sõjamänguks.

Kuidas kujuneb organisatsioon mitmesugustes sõjamängudes, milliseid teemasid valida mänguks ja kuidas sõjamänge läbi viia — sellele annab vastuse peatselt ilmuv juhend sõjamängude korraldamiseks.

Alljärgnevas kirjutises tahame vaid pakkuda üht näitlikku lahendust sõjamängu läbiviimise kohta kõvendatud rügemendi piires. Olgu juba alul tähendatud, et toodud lahendus on üks võimalikest lahendustest ja näite eesmärk pole mitte teotsevate juhtide taktikaliste üksikasjade täpsusta-

mine, vaid mängu käigu selgitamine.

Näide sõjamängu läbiviimisest.

Alljärgneva konkreetse olukorra näitliku lahenduse aluseks on valitud, et:

- sõjamäng teostub ruumides ja
- mängu juhatus on kolmeliikmeline.

Sinine pool.

Üldolukord.

(Kaart — 1:300.000 ja 1:42.000.)

Punased tungisid 27. augustil üle riigipiiri ratsa- ja motoriseeritud osadega. Sinised avaldasid visa vastupanu piiriäärseis lahinguis, teostades rea purustusetöid, mis aeglustasid motoriseeritud osade pealetungi. Kahepäevases lahingus suutsid punased oma ülekaalu maksma panna ja 29. augustil kella 1300 sinised suruda tagasi V ä ä z m o v o, T r e t j a k o v o, M a l õ, L ä s g i, I v a n o v o - B o l o t o, L i t o v i z i j o o n e l e. Kell 1700 pärast jõudude ümbergrupeerimist ja suurtükiväelist ettevalmistust algasid punased uuesti kallale tungi. Siniste visale vastupanule vaatamata õnnestus punastel vallutada V ä ä z m o v o, T r e t j a k o v o, M a l õ j o o n e, kus pimeduse tulekuga raugesid lahingud. Sinised tõmbusid tagasi I r b o s k a—P e t s e r i maantee suunas, seades endile eesmärgiks P e t s e r i sõlme kaitse. Taandumisel teostasid sinised purustusi R i i a—P i h k v a ja I r b o s k a—P e t s e r i maanteel.

Eriolukord.

Rügemendiülem jõudis 29. 08. kell 2045 L e p a s a a r e jaama ešeloniga, mille koosseisu kuuluvad: II pataljon, suusk-ratturkompani, ratsakomando ja rügemendi staap — sai 2. diviisi ülemalt järgmise kirjaliku käsu:

6. jal. rügemendi ülemale.
- 1) Punaste tugevad ratsaosad surusid tagasi 7. rügemendi V ä ä z m o v o, T r e t j a k o v o, M a l õ j o o n e l t. P i m e d a tulekuga raugesid lahingud M a t o v i i l o v o, L õ t t i n o, K o š e l k i, V a š i n a G o r a j o o n e l.
- 2) Katteosadel (7. jal. rügement) on ülesandeks P e t s e r i kaitse teostamine. Ülekaalukate vaenlase jõudude pealetungil taandub 7. jal. rügement I r b o s k a—P e t s e r i maantee suunas, millega moodustab rügemendi taandumise

telje. 30. VIII katteosadel on ülesandeks püsida Kutšino, Mitkovitsa, Molnika, Gorelšii-Borjoneel. Rügemendist paremal Riia—Pihkva kivitee suunas puuduvad siniste osad.

3) 6. jal. rügemendil, kelle osad asuvad järgmiselt:

I pataljon Vastseliina ms. alates	29. VIII kella	1600
II pataljon Lepasaare j. "	29. VIII "	2045
Suusk-ratt. komp. Lepasaare j.	29. VIII "	2045
Ratsa k-do Lepasaare j.	29. VIII "	2045
Rüg. staap Lepasaare j.	29. VIII "	2045
III pataljon Lepasaare j.	29. VIII "	2155
Side ja pion. komp. Lepasaare j.	29. VIII "	2155
Rüg. ülejään. osad Lepasaare j.	30. VIII "	0540

ja IV k. suurtükiväe grupil — kelle staap ja kaks patareid asuvad Vastseliina ms., kuna ülejäänud osad jõuavad Lepasaare jaama 30. VIII kell 0830 — luua side 7. jal. rügemendi parema tiivaga ja katta Riia—Pihkva kivitee suunda.

4) 6. jal. rügemendil ühes IV k. srtväe grupiga võtta sisse positsioon Lõkovo, Tseremnovo, Veeskuvä, Roosimäe joonel 30. VIII kella 1300 ja teostada luuret Laura suunas. Kui vaenlane on ette jõudnud ja nimetatud positsiooni sissevõtmine osutub võimatuks, siis teostada Korsakovo, Trofimkovo, Belska ja Koteleva kaitset.

Rügemendil pöörata erilist tähelepanu lahingusidele 7. jal. rügemendiga ja Laura suuna luurele.

N. N.
Divül 2.

Meteoroloogilised andmed.

Madalrõhkkond oma peaga jõudis 29. VIII lõunapaiku Eesti. Temperatuur langes 8°R. Madalrõhk levib ja tema keskkohht läheb üle Eesti lähematel päevadel. Vaatlusetingimused raskendatud. Tuul 29. VIII WWS, tugevus — 4 palli.

30. VIII lõunaks oodata vihmaadu.

Kuni 29. VIII oli Eestis kõrgerõhkkond, t°—12°, kerge NOO tuul.

Päike tõuseb kell 0512, loojeneb kell 1928.

Punane pool.

Üldolukord.

(Kaart: 1:300.000 ja 1:25.000)

27. augustil alatud pealetung kiiresti liikuvate osadega arenes visalt, sest siniste

kõvendatud katteosad olid teostanud piiriäärses ribas rea purustustöid. Pealetungi kandvateks jõududeks olid ratsaosad, kes kibedates võitlustes jõudsid 29. VIII kella 1500 siniste positsiooni ette, mis asus joonel Vääzmovo, Tretjakovo, Malõ, Sokolovo, Läsgi, Ivanovo Boloto, Litovizi. Punaste jõudude ümberkorraldamise ja suurtükiväelise ettevalmistuse järgi, kell 1700 algas uus kallalitung siniste väljalöömiseks ülalnimetatud positsioonilt. Kell 1900 oli punastel ratsaosadel edu Irboska alevi juures, kes sundisid siniseid taanduma Petseri suunas. Väljasaadetud ratsaluure Riia—Pihkva kiviteel liikudes kuni Dubrovkani, siniste osi ees ei leidnud. Irboska—Petseri maanteel Gorohovo raioonis sattus ratsaluure siniste tule alla. Pimeduse tõttu polnud luurel võimalik kindlaks teha siniste jõude ja asetust.

Eriolukord.

29. VIII kell 2100 jõudis Irboska 56. ter. diviisi 166. laskurirügement ühes 56. srtv. rüg. 1. divisjoniga tulles rännakorra Pihkva st. Diviisi ülejäänud osad algavad rännakut Pihkvast 30. VIII k. 0500. 166. laskurirügemen dile on diviisi juhatuselt tehtud ülesandeks: võtta oma alla 30. VIII Mõona, Gorontšarovo joon, et tagada diviisile hargnemise võimalusi pealetungi jätkamiseks.

V. Irboska ja raudtee vahel asuvad punaste ratsa ja motoriseeritud osad, milised 30. VIII algavad pealetungi Petseri kaitset teostavale siniste grupile.

Luureandmed 29. VIII kell 2000.

29. VIII kestel kogutud andmeil oli sinistel tegevuses Petseri suunas 1. soomusrongide divisjon, 7. jal. rügement ja kerge ning raskesuurtükivägi. Öhtul väljasaadetud ratsaluure andmeil puuduvad siniste osad Riia—Pihkva kivitee suunas.

Õhuluure andmeil kell 1900 ülelennul Vastseliina mõisast oli seal märgata mingi kaitsevääeosa. Madallennul sattus lennukite rühm kuulipildujate tule alla, mille tõttu ei õnnestunud vaenlase jõudude suuruse avastamine.

Vastseliina mõisast lennul üle Panikovitsi ja Riia—Pihkva kiviteel vaenlast märgata ei olnud.

Petseri ees teotseva siniste grupi lõunapoolsed osad asusid Motoviilovo ja Gorohovo raioonis.

Meteoroloogilised andmed.

Madalrõhkkond oma peaga jõudis 29. VIII lõunapõiku Eesti ja Leningradi ringkonda. Temperatuur langes 8° R. Madalrõhk levib ja tema keskkohk läheb üle Eesti ja Loode-Vene lähematel päevadel. Vaatlustingimused raskendatud. Tuul 29. VIII WWS, tugevus — 4 palli.

30. VIII lõunaks oodata Lõuna-Eestis vihmasedu.

Kuni 29. VIII oli Eestis kõrgerõhkkond, t°—12°—15°, kerge NOO tuul.

Päike tõuseb k. 0512, loojeneb k. 1928.

I käik.

Poolte otsused pealetungirännaku organiseerimiseks.

Mäng algab olukorra hindega sinisel poolel. Mängujuhataja kutsub oma tuppä sinise poole ja palub rügemendiülema esitada oma otsus Lepasaare jaamas 29. VIII kell 2045.

Rügemendiülema otsustas saata ešelonis olevad osad Vastseliina ms. Selleks ette saata ratsa k-do taretajateks. II pat. ülemale teeb rügul korralduse kiirrännakuks Vastseliina ms., et sellega säästa aega ööbimiseks. Toitlustamine korraldada nii, et 29. VIII õhtul ja 30. VIII hommikul inimesed saaksid sooja sööki. Hommikune väljaastumine umbes kella 0500—0600 vahel. Täpsad teated järgnevad Vastseliina mõisas. Rügemendi staabiülema abile teeb rügul ülesandeks, jääda Lepasaare jaama ja III pataljoni kohalejõudmisel kell 2155 anda edasi pataljoniülemale samad korraldused liikumise korra ja toitlustamise kohta, nagu neid sai patül II. Taretajaid II pataljonil pole vaja välja saata, sest korterite küsimuse lahendab rügemendiülema Vastseliina ms. Pärast korralduste tegemist patül II, ratsak-do ülemale ja staabiülema abile kell 2100, otsustab rügemendiülema ühes staabiga sõita Vastseliina mõisa.

Mängu juhataja annab operatiivaja — 30. VIII kell 0400 — ja palub rügemendiülema esitada suusõnal seni tehtud korraldused ja näidata kaartil 1:42.000 üksuste dislokatsioon.

Rügemendiülema kannab ette järgmist:

— kohale jõudes Vastseliina ms. ja järgi vaadates I pataljoni ja IV k. gruppi selgus, et need osad kiire formeerimise ning rännaku tõttu vajavad öö 29/30. VIII oma asjade korraldamiseks ja puhkuseks.

Meeskonna meeoleolu kõigiti soodus eelolevaks tegevuseks.

— I pataljoni ülemale on tehtud korraldus välja otsida ööbimise kohad III pataljonile, side ja pioneri-kompanidele ning Möldre juure vastu saata taretajad allüksuste juhtimiseks nende öökorteritesse.

— 30. VIII kell 0200 läbi käies rügemendi osi, selgus, et kõik mehed on ruumides, toidetud ja puhkavad. Üksustes meeoleolu pealetungiks soodus. Väsimust eriliselt pole tunda, kuid puhkus kuni kella 0400 on tarvilik.

— Tehtud korralduste ja allüksuste ülevaatusel saadud muljete põhjal otsustab rügul pealetungirännakut organiseerida järgmiselt:

— Suusk-ratturi kompanil välja astuda kell 0500 ja liikudes mööda Vastseliina—Panikovitši maanteed, võtta oma alla Ogarevo metsatukk ja Veeskuvä kõrgendik kella 0700.

— Ratsakomandol liikuda mööda Vastseliina—Petseri maanteed läbi Poksa, Dulova, Rõžikova, Roosimäe platoole.

Mõlemil luure osadel teostada iseseisvalt ja pärast määratud joone vallutamist teostada luuret vaenlase suunas üksikute patrullidega. Teatised saata määratud joonele jõudmisel või esimesel kokkupuutel vaenlasega. Ratsakomandol saata teatisi läbi patül II. Ratsakomandol luua side V brigaadi parema tiiva osadega.

Vaenlase ülekaalukate jõududega kokku puutudes, selgitada nende grupeerumist ja kavatsusi. Vaenlase surve taanduda jooneni Mihalkinõ, Trofimkovo, Koteleva, kus avaldada vastupanu kuni rügemendi lahingusse astumiseni.

— I pataljonil ühes siderühma, pioneriühma ja patarei nr. 1 liikuda s-ratturite kompani järgi teostades eelkaitset iseseisvalt.

— II pataljonil ühes siderühma, pioneriühma ja patarei nr. 2 liikuda ratsakomando järgi, teostades ühtlasi eelkaitset iseseisvalt.

— III pataljonil ühes side- ja pionerikompani osadega liikuda I pataljoni järgi.

— Rügul ise liigub ühes I pataljoniga.

— luurel välja astuda kell 0500, I ja II pataljonil ühes nende juure kuuluvate patareidega kell 0530 ja ülejäänud osadel kell 0600.

Et rügul avaldas oma otsuse kõikide si-

nise poole mängijate juuresolekul andes suuliselt, käsu vormis, igale tema ülesande — siis lubab juhataja rügemendiülemat asuda oma korralduste ja käskude redigeerimisele.

Mäng sinisel poolel läheb edasi üksikute ametisikutega. Esimeseks kannavad ette oma otsused suusk-ratturi kompani ülem ja ratsakomando ülem luure organiseerimise kohta.

Suusk-ratturi kompül otsustab välja saata ette ühe rühma (patrull nr. 1) ja K i r o v a ms. juurest teise rühma (patrull nr. 2) R i i a—P i h k v a kiviteele. Viimase ülesandeks on R i i a—P i h k v a kivitee suuna valgustamine kuni O g a r e v o metsatukani. Vaenlase ülekaalukate jõududega kokkupuutumistest teatada ja mitte taanduda tagasi M i h a l k i n a külast.

Ratsakomando ülem otsustab liikuda ühe piilkonna kattel temale määratud teed mööda.

Pärast luuroside ülemate otsuse kuulamist kutsub juhataja järjekorras I ja II pataljoni ülema, kes esitavad oma pataljoni liikumise korrad.

I pataljoni ülem otsustab pataljoni kaitseks ette saata 1. laskurkompani ühes pionerirühma ja kahe rühma raskekuulipildujatega. Kompani järgi 1 km kaugusel liigub pataljon järjekorras: 2. kompani + siderühm + r. klp. kompani + patarei nr. 1 + 3. kompani.

II pataljoni rännakkord on analoogiline I pataljonile.

Kogu ettekannete kestel märgib päevaraamatusse mängu juhataja kaastööline kõik läbirääkimistel ülestõstetud küsimused. Seega sinise poole kavatsustest omab juhatus täieliku pildi. Juhataja vabastab sinise poole ja määrab neile aja redaktsioonilisteks töödeks. Juhataja üks kaastööline jääb sinise poole juure, et vabade ohvitseridega mängida mitmesuguseid rännakul ettetulevaid juhtumeid, näiteks: veovahendite rikked, jahahõõrumised, vastutulevate sõjapõgenejate poolt suletud teesadest läbipääs j.n.e.

Juhataja kutsub enda juure punase poole. Teine juhataja kaastööline asub punase poole päevaraamatu pidamisele.

Juhataja algab punase poole, s. o. 166. laskurirügemendi ülema olukorra hindega ja otsusega 29. VIII kell 1900.

Rügemendiülem otsustab ööbida I r b o s k a s ratsaosade kattel, kes asuvad D u b r o v k a raioonis. Otseseks kaitseks otsustas rügemendiülem määrata vaid kor-

rapidaja osa, kellel luua side ratsaosadega. Komandandi k-dol on ülesandeks koguda D u b r o v k a raiooni 30. VIII kella 0530 kaksikümmend kohalikku ühehobuse veovahendit.

Lahingurännakut otsustab rügemendiülem organiseerida järgmiselt:

Luureks: luursalk nr. 1 — kaks rühma jalamehi ühes 1. rühma r. kuulipildujatega I pataljonist. Rühmad on asetatud kohalikele elanikele võetud veovahenditele. Luursalga nr. 1 ülesandeks on k ö r g. 73,8 ja V e e s k u v ä platoo oma alla võtmine kella 0700, kust edasi liikumine sünnib rügüli korraldusel.

Luursalk nr. 2 — ratsak-do, liikuda mööda R i i a—P i h k v a kiviteed ülesandega: selgitada, kas sinised osad on jõudnud P a n i k o v i t š i raiooni ja võimalusel võtta mõis oma alla kella 0700. Edasilikumine R i i a—P i h k v a ja P a n i k o v i t š i—V a s t s e l i i n a maanteedel sünnib rügüli korraldusel.

Eelkaitset teostab I pataljon ühes I suurtükiväe divisjoni ja 2. kuulipildurikompaniga, kes algavad liikumist kell 0530.

Eelkaitse pataljonil liikuda mööda R i i a—P i h k v a kiviteed kuni P a n i k o v i t š i mõisani ja sealt edasi mööda V a s t s e l i i n a maanteed M o o n a n i.

Peajõud — rügemendi srtväe divisjon + 3. klp. kompani + II pataljon + sideosad + III pataljon — algavad liikumist kell 0615, mööda R i i a—P i h k v a kiviteed eelkaitse pataljonist 3 km kaugusel. Alates R i i a—P i h k v a ja P a n i k o v i t š i —L a u r a teeristilt — liigub III pat. ühes rügemendi srtv. divisjoni pat. nr. 2. iseseisvalt G o r o n t š a r o v a s s e. Teised rügemendi osad jätkavad liikumist eelkaitse pataljoni järele.

166. rügemendi ülema otsused ja korraldused kuulatud, millised edasi antud suuliselt alluvatele juhtidele, lubab juhataja rügemendiülema redaktsioonilistele töödele. Läbirääkimised algavad järjekorras ratsakomando ja I pataljoni ülemaga.

Ratsakomando ülem otsustab liikuda mööda R i i a—P i h k v a kiviteed, julgestades ennast kahe piilkonnaga à üks kumbagil pool maanteed. Jõudnud B e b e š k i n o, O g a r e v o joonele, võtab komando need punktid oma alla ja saadab ette piilkonnad P a n i k o v i t š i ja P e n j e v a suunas.

I pataljoni ülem otsustab määrata otseks julgestuseks enda ette ühe kompani ühes kahe r. kuulipilduri- ja pionerirüh-

maga. Pataljon liigub 1000 m eelkaitse kompani järel järgmiselt: 2. kompani üks rühm + 2 r. klp. kompani + 3. kompani + + sidejagu + rüg. suurtükiväe divisjon.

Rügemendiülemalt määratud luursalk nr. 1, kaks jalaväe rühma ühes raske-kuulipilduri rühmaga, saadetakse välja I pataljonist. Luursalga ülem saadab ette kaks piilkonda: esimene — D u b r o v k a s t läbi Rataja k õ r g. 73,8 suunas, kuna teise — läbi J u n t s o v o, P o t a l o v o k õ r g e n d i k u l e 70,4. Luure südamik asetatud veovahendeile liigub esimese piilkonna järgi.

I pataljoni ülemaga kuulub veel läbiraakimisele eelkaitse kompani liikumise-

kord. Patüli ettekandest selgub, et kompani julgestub end ühe rühmaga, kelle juures on 1 rühm raskekuulipildujaid.

Et anda tööd teistele ametikohtadele määratud ohvitseridele, võib nendega läbiraakimisi pidada juhataja kaastööline punase poole juures küsimuste üle, mis puutuvad rännaku organiseerimisse — ajal, mil rügil, patül I ja ratsakomandoülem täidavad redaktsioonilisi töid.

Juhataja poolt mõlemi poolega läbiraakimised peetud, tuleb lugeda mängu esimene käik lõppenuks. Juhataja kutsub oma kaastöölised, kontrollib olukorra kaarti ja päevaraamatuid ning harutab läbi mängu järgmise käigu. (Järgneb.)

Suurtükitlede organiseerimisest lähenemisel ja kallaletungil. *)

H. LOKK.

II. Kallaletung.

Eelkaitse osad jäävad peatama vaenlase vastupanu positsiooni eelserva ees, kuhu vaenlane on organiseerinud tiheda ja pideva tule. Edasi liikumine võib sündida peajõudude tegevusse rakendamise ja vaenlase tule süsteemi nõrgendamise teel. Joon kuhu eelkaitse osad on välja jõudnud, pole sirgjoon, vaid murdjoon, olenev maastikust ja vaenlase tule jõust, kus eelkaitse osadel on korda läinud kohati vaenlasele ligemale jõuda, teisel aga on nad kaugemale peatama jäänud. Nimetatud joon kujutab enesest baasist eelseisvaks kallaletungiks ja seda nimetatakse kallaletungi lähtealuseks. Kallaletungi lähtealusel sünnib jalaväe osade ja nende relvade valmisseadmine kallaletungi teostamiseks. Töötatakse välja täppis teotsemise kava, kus tuli ja liikumine oleksid kokkukõlastatud. See töö nõuab aega ja kestab seda kauem, mida paremini on organiseerinud vaenlane kaitset.

Suurtükiväel on kallaletungi lähtealuse organiseerimise ajajärgul terve rida töid täita.

Enne jõudmist kallaletungi lähtealusele seisab grupi ülemal ees isiklik luure ja kaardi uurimine, kusjuures tema peab lahendama järgmisi küsimusi:

- 1) suurtükiväe jaotust,
- 2) tuletoetuse organiseerimist,
- 3) side ja vaatluse organiseerimist,
- 4) topograafilise mõõdurühma kasutamist.

Kallaletungil suudab suurtükivägi mõjuvalt toetada jalaväge, kui tulesüsteem on hästi organiseeritud ja täpsalt kokkukõlastatud jalaväe liikumisega. See aga nõuab tsentraliseeritud suurtükiväe juhtimist. Kallaletungil on soodsam võimalus organiseerida tsentraliseeritud suurtükiväe juhtimist, sest peatus kallaletungi lähtealusel annab aega selleks. Tsentraliseeritud juhti-

misest võib grupi ülem loobuda ainult harukordadel ja kaaluvatel põhjustel. Ühes sellega lahendab küsimus patareide kohta, kes võitlusjärgu pataljonidele otseseks toetuseks läheb. Need patareid peavad organiseerima vastlust vastavates pataljonide ribades. Nende vastutav sektor ühtub harilikult pataljoni ribaga. Kui võitlusjärgus on 2 pataljoni, siis määratakse kummalegi otseseks toetuseks üks patarei. Haubitsi patareid pole soovitatav määrata, sest temal on väiksem laskekiirus ja tuleulatus. Harukordadel ainult sünnib haubitsi patarei määramine pataljonile otseseks toetuseks, kui maastiku olud ei soodusta lameda lendjoonega suurtüki patareide tegevust. Ülejäänud patarei, mis ühelegi pataljonile otseseks toetuseks pole määratud, töötab rügemendi kasuks ja saab grupi ülemalt ülesandeid.

Patareide asetamisel tulepositsioonidele ja neile nende raioonide määramisel tuleb grupi ülemal silmaspidada, et tema suudaks kogu grupis tuld mõjuvalt koondada sinna, kuhu antakse pealööki, ning teiseks, et patareid suudaksid edukalt tulega jalaväge toetada esimese märgi vallutamisel, ilma et nad tarvitseks tulepositsioone vahetada. Tavaliselt asuvad patareide tulepositsioonid mitte kaugemal kui 3 km kaugusel vastase positsiooni eelservast.

Sidet organiseerib grupp järgmiselt: rügemendi ülema ja grupi ülema K. P. on lähedas naabruses, samuti läheduses on ka nende V. P.-id. See võimaldab neile tihedat isiklikku kokkusaamist ja küsimuste ühist lahendamist. Peale selle loob grupp veel telefoni side grupi ülema ja brigaadi suurtükiväe ülema vahel.

Otsesetoetuse patareid saadavad välja vastavate pataljoni ülemate juurde sidevaatlejaid ühes side- ja vaatlusvahenditega. Väljasaadetak meeskond koosneb: 1) van. maakuulajast, 2) kahest vaatlejast, 3) ühest maakuulajast hobuste

*) V. „Sõdur“ nr. 50/51/52 1931. a.

hoidjana, 4) sidetöökond nr. 3. Kallaletungil on telefoni ühendused kahejuhelistes.

Patareid organiseerivad vaatlust nii, et nemand näeksid pataljoni riba, mille juurde nad otseseks toetuseks määratud, ning peale selle veel naaberpataljoni ribas pealöögi kohta. Viimase koha nägemine on väga tähtis ka grupi ülemal omast vaatluspunktist.

Lõpuks peab grupi ülem lahendama küsimust mõödurühma kasutamise kohta. Siin on suure tähtsusega, kas maastikul leidub triangulatsioonpunkte, millede koordinaadid teada, sest nende olemasolu kergendab tunduvalt topograafilisi töid. Nende puudumisel peab mõödurühm ehitama oma mõöduvõrgu, missugune töö nõuab pikemat aega ja niisugusel korral pole peatselt loota abi mõödurühmalt. Tegelikus elus esinevad tihti ettenägematud raskused isegi trigangulatsioonpunktide olemasolul, sest neisse ehitatud tornid on tihti kõdunenud ja kadunud, kusjuures mõnikord on isegi märgitud kivid kadunud. Lõpuliku otsuse mõödutööde võimaluste kohta võib teha alles pärast vastavat luuret maastikul. Põhimõttelikut rakendatakse mõödurühm alati tööle, sest lahingu tagajärjed on teadmata, võib isegi olla, et meie osadel tuleb kauemaks ajaks jääda praeguste positsioonidele ja seepärast on soovitatav, et topograafilised andmed peatselt saabuksid.

Pärast seda kui grupi ülem ülevaltoodud asjaolusid on läbikaalunud ja peajoonetes otsuse teinud, kutsub tema enda juurde patareide ülemad ja spetsialistide komando ülemad, või mingil muul viisil teeb neile teatavaks olukorra, ülesande ja juhatab neile raioonid kätte, kus neil teotseda tuleb. Peale selle teatab, kunas ja kuhu võivad patareid ülemad eellaskmist teha, hoidudes sellest, et mitu patareid üheaegselt ei hakkaks tulistama ühist märki. Eriti tähtis on see nõue pealöögi suunas, sest intensiivse eellaskmise tõttu võib vaenlane muutuda tähelepanelikuks. Selle järele määrab tema aja ja koha, kuhu temale luurelt saadud andmeid saata, ehk määrab maastikul koha ja aja, kus ta ühte ehk teist ülemat kohtab ja neilt teateid saab luuretulemuste kohta. Kõik need on esialgsed korraldused ja luurelt saadud andmete järgi täiendatakse neid.

Nüüd on igal juhul oma ülesanne olemas ja ülem sõidab viibimata oma luurmeeskonnaga maastikule temale kättenäidatud raiooni. Aega siin kaotada ei saa. Kasulik on, kui peajõudude suurtükiväe osad kiirendatud korras ette liiguvad neile määratud positsioonide raiooni. Eelkaitse patareid, kes on juba vaenlasega tulevahetuses, ei ole soovitatav enam ümberpaigutada. Nimelt peavad need patareid oma tulega toetama meie jalaväe osade asumist kallaletungi lähetealusele. Peale selle on nendel patareidel juba terve rida märke, missuguseid nemad tulistanud ja seega saanud laskeandmeid. Ümberpaigutuse korral tuleb kogu eellaskmine jällegi algusest peale alata, mis seotud aja ja asjata laskemoo-na kuluga. Teiselt poolt nende patareide ümberpaigutamise ajal, mil peajõudude patareid pole veel laskevalmis, võib tekkida ajajärk, kus jalgavägi jääb hoopis suurtükiväe tule toetuseta. Siit siis järeldus, et eelkaitse patareid lähemise järgu lõpul valiks juba nõuetele vastavaid positsioone ja ei ajaks läbi sarnaste ajutiste positsioonidega teede läheduses, nagu see sündis lähenemise ajal.

Patareid asuvad kõik tulepositsioonidele, organiseerivad vaatlust ja sidet, uurivad eelolevat maastikku ja vaenlase asetust, peavad ühendust oma jalaväe osadega, ning teostavad eellaskmist

tähtsamatele märkidele, kinni pidades grupi ülema poolt määratud eellaskmise ajast ja järjekor-rast.

Piiratud ruum ei luba süveneda kõikidesse üksikasjadesse, kuid mõne sõnaga peatun veel eellaskmise juures. Juhul, kui patareid pealöögi kohas üheaegselt hakkavad teostama eellaskmist ja viivad selle läbi peensusteni, siis käib sellega kaasas üks suur pahe — nimelt vaenlase tähelepanu saab juhitud sellele kohale ja ta suudab leida aega oma varude ümber korraldamiseks ja vastuabinõude tarvitusele võtmiseks. Sellega kaoks meie pealöögi ootamatus. Siit siis vajadus tagasihoidlik olla eellaskmisega pealöögi kohas. Patareid teostavad sinna eellaskmist grupi ülema poolt määratud järjekorras ja üksikute laskudega.

Kui mõödurühmal on soodsad töötamise võimalused, siis on kasulik, kui pealöögi kohas asuvad märgid saaksid täpsalt mõõdetud ja kallaletungi algusega sinna tuli ootamatult teistelt märkidelt üleviidud. Viimane moodus nõuab mõödurühmalt aega vähemalt 4—6 tundi eeldusel, et maastikul on olemas triangulatsiooni võrk.

Paljudele märkidele tuleb leida lähteandmeid tuleavamiseks, missugune toiming patareid üle-malt nõuab väga palju aega. Selle töö juures peab olema patareid ülemal lähemaks abiliseks luurohvitser, kes seni luurpiilkonna nr. 1 tegevust juhtis. Niisugusel korral lüheneb märksa lähteandmete ettevalmistamise aeg. Luurohvitseri jätmiseks patareid ülema juurde on veel olemas üks kaaluv põhjus, nimelt patareid ülema väljalangemise korral lahingus, astub luurohvitser kohe tema asemele ja võtab patareid tulejuhtimise oma kätte. Vastasel korral võib patareid pikemaks ajaks tegevusetuks jääda juhi puudumisel.

a) Ettevalmistustuli.

Enne kallaletungi algust võib suurtükivägi teostada ettevalmistustuld, hävitades ehk neutraliseerides vaenlase tulepesi ja automaatrelvi.

Ettevalmistustulel on omad head ja halvad küljed. Ettevalmistustuli võib anda järgmisi tulemusi:

1) likvideerib ehk neutraliseerib osa vaenlase automaatrelvi, 2) kutsub esile vaenlase tuld, võib olla, isegi osaliselt tema tõkkel, mille tõttu anevab võimalus kindlaks teha uusi vaenlase automaatrelvi ja näha tema tõkkelte joont.

Pahedena käivad kaasas ettevalmistustulega järgmised asjaolud: 1) vaenlane saab aegsasti alarmitud ja võib leida aega vastuabinõude tarvitusele võtmiseks meie kallaletungi likvideerimiseks, 2) ootamatuse võimalus kahaneb, 3) vaenlane, reageerides omalt poolt tulega meie ettevalmistustulele, sünnitab kaotusi meie vägedele.

Ülevaltoodust selgub, et mida kauem kestab ettevalmistustuli, seda enam võidab vaenlane aega vastuabinõude tarvituselevõtmiseks ja seda vähem saame meie kasutada ootamatust. Seepärast on tarvilik põhjalikult kaaluda, kas teha ettevalmistustuld, ehk sellest üldse loobuda.

Eeskätt vaatleme, missugustel tingimustel on meie oludes mõtet teostada ettevalmistustuld: 1) kõigepealt peavad meil olema kindlad luureandmed vaenlase automaatrelvade asukohtadest; 2) peale selle peab meil küllaldaselt arvu laske-moona olema.

Kui luureandmed on puudulikud, siis osutub ettevalmistustuli asjata mürskude raiskamiseks. Lääneriikides saadakse sellest üle sel teel, et ettevalmistustuld asendatakse tulerulliga. Prant-

suse suurtükiväe eeskirja § 218 räägib, kui ei ole korda läinud kindlaks teha vastase asetust ja organisatsiooni pealetungi ribas kõigis peensuses — korraldatakse tulerulli (barrage roullant), millele jalavägi järgneb vahetus läheduses. Tulerulli ees korraldatakse pühketuld (tir de ratissage) šrapnellidega ja brisantmürskudega. Prantsuse laske-eeskiri näeb ette ühele patarele tulerulli 100 m rindel tuletihedusega 4 mürsku ühes minutis toru peale.

Niisugune võimas tuli nõuab rohkearvulist suurtükiväge ja suurel määral laskemoona ja meie näeme, et prantslastel oli Verduni all oktoobrikuus 1917. a. 1 km rinde peale 13 kerget patareid ja 15 rasket patareid, kokku 28 patareid, inglased 1917. a. Flandrias 1 km rinde peale 23 kerget patareid ja 6 rasket patareid, kokku 29 patareid. Ludendorff arvestab oma sõjamälestuses ühe km rinde peale 20—30 patareid. Ülevahtoodud arvud käivad kohtsoja kohta, kuid tulerulli tihedus on ühtlane välisõja omaga. Tulerulli vältust arvestatakse jalaväe liikumise kiiruse järele, 100 m 4—8 minutiga, seega peaks tulerull kestma, juhul kui jalavägi liigub 600 m, vähemalt 24 minutit. Sellega on seotud suur laskemoona kulu. Vähendades tulerulli tihedust, muutub see hõredaks ja ei täida enam oma ülesannet. Siit on selge, et tulerulli korraldamiseks meie oludes on äärmiselt väikesed väljavaated ja seepärast oleme sunnitud sellest hoopis loobuma.

Jääb järele ikkagi vajadus saavutada täpsaid luureandmeid vaenlase osade ja nende asetuse kohta, kui üldse soovime teha ettevalmistustuld.

Vaatleme nüüd laskemoona kulu, mida nõuaks ettevalmistustuli. Selle kohta leiame andmeid „Juhtnõorides vahekohtunikkudele manöövrilist“.

Piirdun sellega, et nimetan kerge suurtükiväge laskemoona kulu mitmesugustele märkidele.

- 1) Lahtiselt lahingrivi edasillikuva jalaväe kinnipidamiseks on tarvis iga hektaari peale 16 lasku minutis.
- 2) Kaevikute purustamiseks iga meetri peale 10 mürsku.
- 3) Kuulipilduja pesa hävitamiseks on tarvis 100 mürsku.
- 4) Külade hävitamiseks on tarvis iga 100 ruutmeetri peale 6—8 mürsku.
- 5) Patarei hävitamiseks on tarvis 400—500 mürsku.

Nimetatud laskemoona normid on ligikaudu ühtlased teiste riikide eeskirjades näidatud normidega.

Edaspidiste laskemoona arvestuste juures saan käsitada kapten R. Kruppi väljaandes prantsuse laske-eeskirja norme, sest need on täiuslikumad kui eelpoolnimetatud normid.

Lahtiste elavate märkide neutraliseerimine väljaspool käsirelvade tuleulatust — kerge srtk. 50 mürsku, kerge haub. 25 mürsku.

Tulistamine kestab 3—5 minutit, tuletihedus hektaari peale minutis on: kerge srtk. — 16 ja kerge haubits — 8 mürsku.

Kaetud elavate märkide neutraliseerimine — kerge srtk. 150 mürsku tunnis, kerge haub. 75 kuni 100 mürsku tunnis.

Patarele võib määrata 3 hektaari.

Kuulipilduja pesa hävitamine — kerge srtk. 75 kuni 100 mürsku, kerge haub. 75—100 mürsku.

Lahtise patarei neutraliseerimine — kerge srtk. 150 kuni 200 mürsku, kerge haub. 75—100 mürsku.

Lõpuks on veel tähtis teada laskekiirust, sest see on ka piiratud.

Tule kestvus	Mürskude arv minutis toru peale.	
	kerge srtk.	kerge haub.
Kuni 2 minutit	8—6	4
2—5 minutini	6—4	3
5—15 minutini	4—3	2

Normaalne laskekiirus kerge suurtükile loetakse 2 lasku ja kergele haubitsile 1 lask minutis toru peale.

Võimalik, et ülevahtoodud laskemoona normid paistavad esimesel pilgul liig suurtena, sest rahuaegsel laskmisel on korda läinud hoopis väiksema laskemoona kuluga märkidele pihtamisi saada, mille põhjal võiks lugeda märki likvideerituks. Isiklikult mäletan üht laskmist 1928. aasta suvel Jägala laskeväljal, kus kapten H. Stunde juhtimisel üks 1. diviisi suurtükiväe kerge patarei tulistas kuulipilduja pesa, ning andes umbes 20 lasku, saavutas 3—4 pihtamist. Nimetatud laskmine toimus väljaspool lahinguolukorda, aeg oli piiramata ja igat üksikut lasku oli võimalik vaadelda ja vastavaid korrektiivte teha. Lahinguolukorras on aga laskmine sootu teine, aeg on piiratud, tekib vajadus lühikeses aja jooksul vaenlase kuulipildujat vaikima sundida, sealjuures pole aega igat üksikut lasku korrigeerida ja tulejuht on tihti peale sunnitud teotsema vaenlase tule all. Kõikide eelpoolnimetatud asjaolude tõttu on laskemoona kulu normid väljakujunenud sellisteks, nagu nad vastavates eeskirjades näidatud.

Ettevalmistustuli ei tohi kaua kesta eelnimetatud põhjustel ja seepärast tuleb selle tule organiseerimisel silmaspidada, et minimaalse aja vältel saavutada nõuetavaid tagajärgi. Võttes aluseks kerge suurtüki patarei laskekiiruse 4 mürsku minutis toru peale, näeme, et patareil kulub aega ühe kuulipilduja pesa hävitamiseks 6 minutit. Tule üleviimiseks järgmisele märgile vajab patarei umbes 2 minutit. Peaks sama patarei hävitama veel ühe kuulipilduja, siis on selleks kulunud eelmisega kokku juba 14 minutit, ning ületades selle ajanormi, tuleb laskekiirust vähendada.

Selleks, et tulejuht saaks igat üksikut lasku vaadelda ja tarvilisi parandusi teha, peab laskude vahe olema 15 sekundit, seega laskekiirus üks lask minutis toru peale. Sellisel korral nõuaks ühe kuulipilduja pesa hävitamine 25 minutit.

Ülevahtoodust selgub, et ettevalmistustuli koosneb lühiajalistest võimsatest tuleloökidest, millest võtavad osa korraga mitu patareid, kusjuures tuli hüppab ühelt märgilt teisele.

Meie J. E. II § 197 näeb ette pealetungi algust lühikeses, tugeva suurtükile ettevalmistuse järele.

Oletame, et meil on tarvis hävitada 3 kuulipildujat ja neutraliseerida 3 laskurgruppi. Vaatame kui palju selleks kulub laskemoona ja aega.

Kõige pealt teeme laskemoona arvestuse: 3 kuulipildujat à 100 mürsku = 300 mürsku, 3 laskegruppi à 50 mürsku = 150 mürsku, kokku 450 mürsku.

Jaotades selle laskemoona arvu patareide vahel, jättes kahele kergele suurtüki patarele 350 mürsku ja kergele haubitsi patarele 100 mürsku, ning võttes ülima laskekiiruse normi 15 minuti jaoks kergele suurtükile 4 lasku minutis toru peale ja kergele haubitsile 2 lasku, leiame,

et kerge suurtüki patarei laseb minutis välja $4 \times 4 = 16$ mürsku, seega 2 kergest patareid minutis 32 mürsku, kuna kerge haubitsi patarei laseb välja minutis $2 \times 4 = 8$ mürsku. Nüüd leiame, et 350 mürsu väljalaskmiseks kulub aega kahele kergele patarele $350:32 = 11$ minutit; mürskude väljalaskmiseks kergele haubitsi patarele $100:8 = 12$ minutit. Siit näeme, et tulistamine üksi kestab ligikaudu 12 minutit, kuid nimetatud ajale tuleb veel juurde arvata aeg, mis tarvilik tule üleviimiseks ühelt märgilt teisele, mille tagajärjel ettevalmistustule vältus veelgi natuke suureneb.

Ülevaatliku pildi saamiseks koostab grupi ülem tabeli näol ettevalmistustule tuleplani, mille kuju võib järgmine olla.

Ajajaotus	Märgi nimetus	Tulistav patarei	Laskemoona kuulu		Märkused
			K. srtk.	K. haub.	
H	{ Klp. nr 1 Laskurjagu nr. 3	Nr. 1 ja nr. 3 Nr. 2	64	32	
H + 4 min.			52		
H + 6	{ Klp. nr. 2 Laskurjagu nr. 2	Nr. 1 ja nr. 3 Nr. 2	64	32	
H + 10			52		
H + 12	{ Klp. nr. 3 Laskurjagu nr. 1	Nr. 2 ja nr. 3 Nr. 1	64	32	
H + 16			52		
Kokku			348	96	

Seega näeme, et sellise ettevalmistustule teostamine nõuab vähemalt 16 minutit aega. Grupi ülem peab silmas pidama märkide ja patareide asteust ettevalmistustule ülesannete jaotamisel patareide vahel.

Üldiselt vajab igakord põhjalikku kaalumist küsimus, kas teostada ettevalmistustuld, või loobuda sellest. Kui vaenlane on suutnud organiseerida korrapäraselt kaitset ja ehitanud kaevikuid ja traattökkeid, siis on möödapääsematu vajadus teostada ettevalmistustuld, mille vältus oleneb sellest, kui võrt vaenlane ennast on kindlustanud. Eritingimustel võib aga ka niisugusel korral loobuda ettevalmistustulest, kui ootamatuse saavutamiseks teostatakse kallaletung öösel, metsas, ehk udusel ilmal. Sellisel juhul alarmiks ettevalmistustuli enneaegselt vaenlast.

b) Toetustuli.

Ühes kallaletungi algusega teostab suurtükivägi toetustuld, neutraliseerides tegevusse astuvaid vaenlase automaatrelvi, kes seni vaikinud, surudes tulega maha neid automaatrelvi, missugused peale ettevalmistustule uuesti tegevusse astunud. Toetustuli on seega neutraliseeriv tuli ja laskemoona kulu on kergele suurtüki patarele 150 mürsku tunnis hektaarile ja kergele haubitsi patarele 75—100 mürsku, kusjuures igale patarele võib määrata neutraliseerimiseks kuni 3 hektari. Peale selle on toetustuli pikaajaline ja seepärast ei saa laskekiirus tõusta kergele suurtükile üle 2 mürsu minutis toru peale ja kergele haubitsile üle ühe mürsu. Vaatame, millest oleneb toetustule vältus ja kui suur on laskemoona kulu. Toetustule vältus oleneb ajast, mille jooksul jalavägi läbib „ei kellegi maad“ kallaletungi lähtealusest kuni rünnaku lähtealuseni. Kui selle maa pikkus on 600 m, siis, arvestades jalaväe liikumise kiirust 100 m 3 minuti jooksul näeme, et jalavägi vajab 600 m ärakäimiseks 18 minutit. Arvestades iga grupi kerge suurtüki toru peale 2 lasku minutis ja kerge haubitsi toru peale 1 lask minutis, saame las-

kemoona kulu 288 kergest mürsku ja 72 kergest haubitsi mürsku.

Mis puutub tuleteostamisse, siis on selle tihedus muutuv. Mida lähemale jõuab jalavägi rünnaku lähtealusele, seda tugevamaks muutub tuli ja tõuseb oma haripunkti, kui jalavägi on välja jõudnud rünnaku lähtealusele. Patarei ülemad reguleerivad kogu aeg tuletihedust.

Toetustule teostamisel peab jätma otsese toetuse patarei ülemale laialdane algatus märkide tulistamisel. Peale selle hakkab nüüd tulema tulenõudmisi vastava pataljoni ülemalt. Grupi ülem kõvendab suurtükilt kerge haubitsi tulega. Lahingraskuspunkti kohas on grupi ülem veel tegev tulede korraldamisel, kuid lahingulokord kujuneb järjest muutlikumaks, ilmu-

vad ootamatult uued märgid, mis nõuavad kiiret tulistamist, kuna grupi ülemal võimata on kõikjal olla ja üheaegselt kõike näha. Seepärast jõuab nüüd grupi ülema poolt koostatud tuleplaan lõpupoole, sest edaspidist tegevust on välisõjas raske ette näha. Harilikult lõpeb tuleplaan esimese märgi vallatamisega.

Rünnaku alguseks tõuseb tule tugevus ja rünnaku teostamisel hüppab tuli üle vaenlase kaitseorganite sügavusse ja tiibadele. Siin on kasulik anda mitmest patareist korraga lühikesi tulelööke. Jalaväel algab nüüd raskeim lahingujärk — võitlus vaenlase positsiooni sisemuses. Side suurtüki- ja jalaväe vahel võib kergesti katkeda, ning jalavägi suurtükile toetuseta jääda.

Patareidest väljasaadetud celvaatlejatel ja ka patarei ülemal on nüüd tähtsaks ülesandeks sidet alalhoida. Käesoleval korral võib suurt kasu tuua helkside, kui ta otstarbekohaselt kasutatud saab. Celvaatlejad teatavad patarei ülemale lahingus ilinunud märkidest ja annavad vaatlusi patarei lõhengute kohta. Tarbekorral võib patarei ülem tulejuhtimise koguni anda teatavaks ülesande täitmiseks vanemale maakuulajale, kes koos celvaatlejatega jalaväe esiosade juures liigub. Tule juhtimist on tarvilik celvaatleja kätte anda märkide tulistamiseks, missugused sünnitavad meie jalaväele suuri kaotusi ja missugused võivad kiirelt kaduda, enne kui patarei ülem saadud vaatluste põhjal neid suudab mõjuva tule alla võtta. Sarnasteks märkideks osutuvad ootamatult tegevusse rakendatud vaenlase kuulipildujad, soonusautod ja tankid. Suureks abiks jalaväele on saatesuurtükid, mis järgnevad jalaväele pärast rünnaku teostamist ja hävitavad, lastes lähidatel kaugusel, vaenlase osi. Piiratud aeg ja ruum ei luba pikemalt peatuda siinkohal saatesuurtükide tegevuse juures, sest see küsimus on laialdane ja nõuab põhjalikku valgustamist.

Heites lõpuks veel kord pilgu grupi ülema

tegevusele kallaletungil, selgub üks tähtis nõue meie oludes toetustulede organiseerimisel, nimelt peavad need olema täpsalt kokkukõlastatud jalaväe liikumisega. Ribas, kus teostub antud ajal kallaletung, peab organiseeritud suurtükitalule toetus olema, mille teostamiseks grupi ülem rakendab tegevusse ka naaberpataljoni otseseks toetuseks antud patareid ajal, mil need pataljonid on kallaletungi lähtealuselt veel väljumata. Kallale tungiva pataljoni otsetoetuse patareid tuld on raske ära võtta, sest kallaletungi alguseks on vaenlane aktiivseks muutunud, järjest ilmuvad ettenägemata raskused uute tegevusse astuvate automaatrelvade näol. Grupi ülem peab tuleplaanis ette nägema tulelööke ajaks, millal jalavägi ründab. Peale selle on tarvilik ette näha tulesid vaenlase positsiooni sisemuses kohtadesse, kust vaenlane võib vastulööke anda.

Patari ülem teeb grupi tuleplaani vastava väljavõtte patari jaoks, mille põhjal sünnib ettevalmistustuli ja toetustuli. Patari tulepositsioonil on tarvilik teha rida ettevalmistustoid tuleplaani teostamiseks. Igal suurtüki ülemal peab olema vastav tulistamise tabel, kuhu on sisse kantud lasuseaded iga märgi kohta, tulistamise vältus ja laskekiirus, kusjuures märgid on sisse kantud tulistamise järjekorras. Iga märgi jaoks on valmis pandud eraldi hunnikutesse vastav arv laskemoona, ning kiiret tulistamist nõudvate märkide laskemoonal on süütajad vastavale seadele valmis pandud. Tuleplaani täitmine peab sündima libedalt ja takistamatult. Juhul, kui tuleplaani teostamise ajal telefoni side tulejuhi ja patari tulepositsiooni vahel peab katkema, jätkab patari siiski tulistamist tuleplaani kohaselt.

Lõpuks on veel suure tähtsusega küsimus, kui palju kuulub suurtükiväele aega lahinguvalmis saamiseks kallaletungi toetamiseks käsu saamise momendist. Siin omab suure tähtsuse maastik; kinnine, hea teedevõrguga maastik meie tagalas aitab palju kaasa kiirele positsioonidele asumisele. Heade vaatluspunktide olemasolu kiirendab mõjuvalt vaatluste organiseerimist, langeb ära vajadus igasuguste abivaatluspunktide valimise ja nendega sideloomise järgi. Igatahes, nagu senised kogemused näitavad, nõuab lahinguvalmisseedmine keskmiselt 2 tundi aega, siia hulka arvatud ka eellaskmise läbiviimine. Soodsas olukorras võiks see ehk sündida isegi ühe tunni jooksul, kuid seda aega ei saa võtta normaalseks mõõdupuuku.

Selleks, et kallaletungi ettevalmistusest ja selle läbiviimisest kokkuvõetult ülevaadet saada, toon veel ühe näite. Oletame, et meie jalaväeosad on välja jõudnud kallaletungi lähtealusele, kusjuures võitlusjärgus on kaks pataljoni. (Vaata joon. 6, lhk. 42.) Seni on kindlaks tehtud rida märke, nimelt vaenlase kuulipildujaid ja laskureid kaevikutes, missugustest joonisel näidatud need 9 märki, missuguste tulistamine ja neutraliseerimine on suurtükiväele tehtud ülesandeks. Käesoleval korral on 5 klp. pesa ja 4 laskurjagu. Rügul on otsustanud pealöögi anda II pataljoniga vaenlase vasakule tiivale, üles rullides vaenlast Treiali suunas. Rügulil on nimetatud manöövririks kaaluvaid põhjusi, nimelt on II pataljoni ribas soodsaid lähiseid vaenlase positsioonile ja pealegi ei luba ebatasane maastik vaenlasel luua sellises kohas sügavat tuld. Hoopis teissugune on maastik III pataljoni ribas, seal puuduvad varjatud lähised; vaenlase positsiooni ees on lagendik, mis moodustab head tuleruumi. Grupi ülem

peab silmas pidama vajadust, lühikese aja vältel neutraliseerida vaenlase osi II pataljoni ribas, sest nimetatud pataljoni kallaletungi lähtealus asub keskmiselt 350 m vaenlase positsioonist. Viimane asjaolu tekitab juba teatud raskusi haubitsi patareile, sest selle mürsu killud lendavad pea sama kaugele kui raske kaliibri omad, ning seepärast ei ole soovitatav, et meie jalavägi asuks mürskude kukkumise kohale lähemale kui 400 m. Haubitsi patareile on kohaseks tulistamise objektiks Treiali ms. ühes sealasuvate kuulipildujatega. Seega jäävad märgid nr. nr. 1, 2 ja 3 kerge suurtüki patareidele.

Kõige pealt otsustab grupi ülem märkide jaotuse patareide vahel. Siin on mõõduandvad:

1) ballistilised omadused, 2) vaatluse võimalused ja 3) laskemoona arv. See tehtud, määrab grupi ülem patareidele eellaskmise järjekorra, silmaspidades et vaenlane ei muutuks tähelepanelikuks pealöögi suunas. Selle vältimiseks on kasulik teostada eellaskmist üheaegselt kogu rindel. Käesoleval korral võib eellaskmise järjekorda ära määrata, nagu see tabelis näidatud.

3. suurtükiväe grupi eellaskmise tabel.

Aeg	Märk	Patari	Märkused
N	Klp. nr. 3	1	Ülejäänud märkidele leitakse laskeandmeid arvutuse teel.
N + 15	Klp. nr. 5	3	
	Klp. nr. 9	2	
N + 20	Klp. nr. 4	1	
N + 35	Klp. nr. 6	2	
	Lsk. j. nr. 7	3	
N + 40	Lsk. j. nr. 1	1	
N + 55	Lsk. j. nr. 2	2	
	Klp. nr. 4	3	

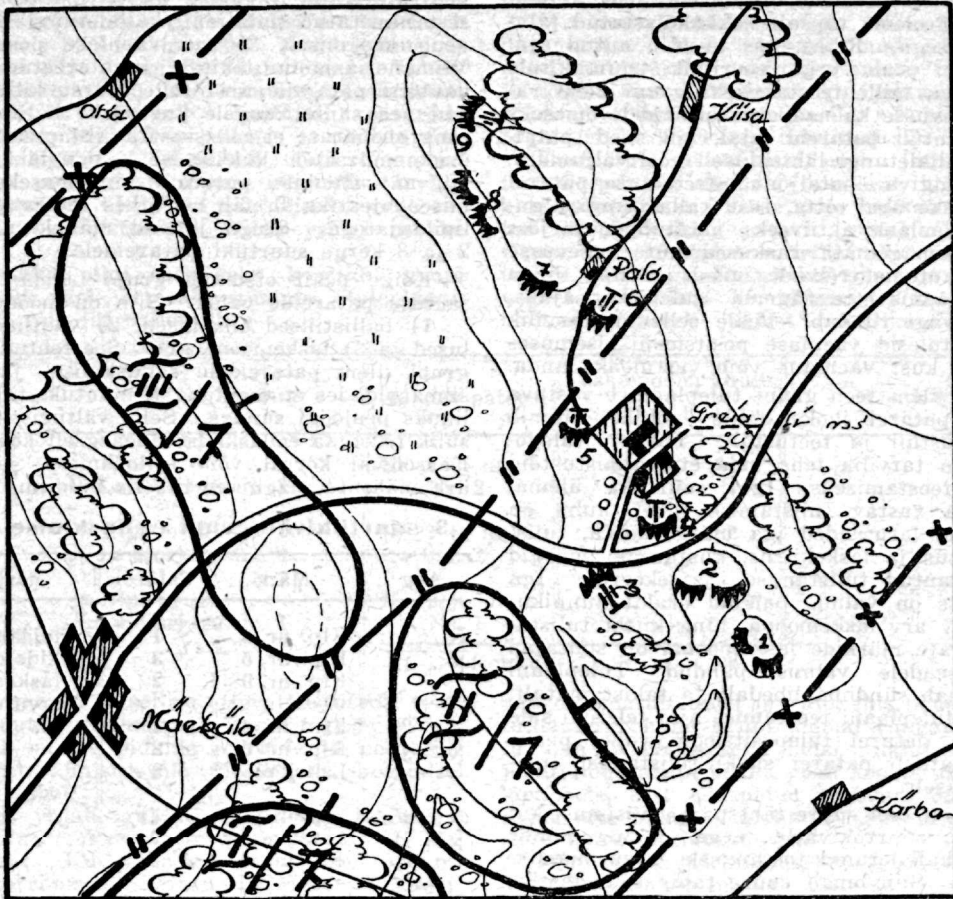
Kui patareid ülevaltöödud eellaskmise on läbi viinud, siis on igal patariil maastikul olemas rida tüübilisi punkte, kusjuures tuleüleviimine naabermärgile erilisi raskusi ei sünnita.

Selle järele asub grupi ülem tuleplaani kokuseadmisele. Käesoleval korral on määratud grupile tulistamiseks 9 märki. Kui nüüd kõikidele märkidele teha ettevalmistustuld, siis kestab see liig kaua ja pealegi oleks ka laskemoona kulu suur, sest toetustule kestel tulevad need märgid veel kord tule alla võtta. Sellest lähtudes on käesoleval korral õigem võtta ettevalmistustule perioodil tule alla tähtsamad märgid, milledeks osutuvad kuulipildujad, jättes teiste märkide tulistamise toetustule perioodiks.

Nagu ülalpool öeldud, evivad II pataljoni ribas asuvad märgid erilise tähtsuse, sest neid on tarvilik maha suruda lühema aja jooksul. II pataljoni kallaletungi alul peab olema mõjuv suurtükitali laskurjagudel nr. 1 ja nr. 2 ning Treiali mõisas asuvad vaenlase osad peavad samuti olema neutraliseeriva tule all. Klp. nr. 3 asub õige lähedal II pataljoni kallaletungi lähtealusele, ning see peab neutraliseeritud või hävitatud saama enne pataljoni väljumist kallaletungi lähtealuselt.

Nii siis näeme, et ajal, mil II pataljon algab liikumist, on tema ribasse koondatud kogu grupi tuli. Pärast seda, kui pataljonil on õnnestunud välja lüüa vaenlast, algab liikumist III pataljon ja suurtükitali kantakse selleks ajaks üle viimase pataljoni ribasse. Nii näeme, et tuli ja liikumine on kokkukõlastatud.

Föör. 6.

Antud ülesande kohaselt seab grupi ülem jaolusid, milledest varemalt rääkis. Grupi tu-
kokku grupi tuleplaani, võttes aluseks neid as-
leplaan evib järgmise kuju.

H =

3. suurtükiväe grupi tuleplaani kallaletungiks.

Kuupäev, aasta.

	Aeg	Märgi nr.	Patarei	Laskemoon		M ä r k u s e d
				K. srkt.	Haub.	
Ettevalmistus- tuli	H - 20	Klp. nr. 3	1	72		1) Tulistamine lõpetada, kui jala- vägi on 200 m kaugusele märgist jõudnud. 2) Tulistamine lõpetada, kui jala- vägi on 400 m kaugusele märgist jõudnud. 3) Alates kl. H + 3 tulistab patarei nr. 1 märke patarüli algatusel ja patül II nõudmisel. 4) Alates kl. H + 39 tulistab pat. nr. 2 märke patarüli algatusel ja patül III nõudmisel. 5) Alates kl H + 39 patareil nr. 3 valmis olla Palo põhjapoolse met- sa tulistamiseks. 6) Rakett signaalid: a) rida rohelisi rakette — srkituli edasi viia, b) rida punaseid rakette — ava- da srkituli endisele märgile.
	H - 14	Klp. nr. 5	2 ja 3	48	24	
	H - 12	Klp. nr. 4	1 ja 3	48	24	
	H - 6	Klp. nr. 9	2	72		
	H - 4	Klp. nr. 6	2 ja 3	48	24	
Toetustuli	H	L. j. nr. 1	1	48 ¹⁾		
	H + 3	L. j. nr. 1 Klp. nr. 4	2 3	48 ¹⁾	12	
	H + 5	Klp. nr. 4	3		12	
	H + 8	Klp. nr. 5	2	24		
	H + 10	Klp. nr. 6	3		12	
	H + 13	Klp. nr. 9	2	24		
	H + 15	L. j. nr. 7	3		48 ²⁾	
	H + 39	L. j. nr. 8	2	84 ¹⁾		
K o k k u				516	156	

Grupül:

Adjutant:

Nüüd oleks veel huvitav vaadelda, kuidas ananab patarei toetustuld, kui see on ette nähtud pikema aja vältel. Võtame vaatluse alla tulekavast patarei nr. 2 tule laskurjaole kaevikus nr. 8. Tulevältus on 24 minutit. Aeg, nagu teada, on tingitud sellest, et kallaletungi lähtealus asub 1 km kaugusel märgist, ning meelespidades, et tulistamine märgile tuleb lõpetada jalaväe lähenemisel 200 m, näeme et 800 m teekonna läbistamisel peab kestma toetustuli. Arvestades liikumise kiirust 100 m 3 minutiga, saamegi 24 minutit. Nüüd on tarvis ettenähtud 84 mürsku nii välja lasta, et tuletihedus tõuseks oma haripunkti ajal, mil jalavägi jõuab rünnaku lähtealusele, nagu seda ette näeb J. E. II § 270. Seega on selge, et tuleb ettenähtud mürskude arvust reserveerida tarvilik arv mürske tulelõõgiks ajaks, mil jalavägi läheneb viimased 100 m rünnaku lähtealusele. Käesoleval korral osutub küllaldaseks tuletihedus 4 mürsku toru peale mi-

nutis 3 minuti kestel, seega kokku 48 mürsku. Ülejäänud 36 mürsku laseb patarei ülem välja 21 minuti kestel. Nagu näha, on patarei ülemal täieline võimalus teostada sellel ajal täpsat eel-laskmist, vaadeldes igat üksikut lõhengut. Märgi iseloom lubab ka alguselt tulistada hõreda tulega, sest laskurjagu astub tegevusse alles siis, kui kallaletungija on juba lähenenud vähemalt kuni 600 m peale.

Käesolevaga olen püüdnud selgitada suurtükilade organiseerimist lähenemisel ja kallale-tungil. Nimetatud teema on mitmel korral kõne all olnud taktikalistel õppustel ja iga kord palju kõneainet pakkunud ülaltoodud küsimuste lahendamisel.

Allikad: Jalaväe eeskiri II osa, Kasak. Taktika, Règlement de manoeuvre de l'artillerie. L'artillerie au combat, Black. Entwicklung der Taktik im Weltkriege ja Bojevoi ustav artillerii RKKA.

Kui suured olid meie kaotused inimestes Vabadusesõjas?

Elades päevast-päeva paistab, et küsimus ei omagi erilist tähtsust. Vabadusesõja lõpust on möödunud üle 10 aasta, kuid tõsiselt oleme küsimusest huvitatud olnud arvatavasti ainult üks kord. See oli 1928. aastal, kui pühitseti Vabariigi 10-dat aastapäeva. Juubeli puhul tagasi vaadates meie iseseisva riigi 10-aastase töö ja tegevuse tulemustele, oli loomulikult vaja äramärkida ka, milliseid ohvreid nõudis meilt meie iseseisvuse saavutamine. Juubeliks ilmunud Haridusministeeriumi brošüüris avaldatigi vastavad arvud. Nagu näha, olid andmed selleks võetud 1921. a. ilmunud Sõjaväe Tervishoiu Valitsuse väljaandest „Eesti Vabaduse Sõda XI. 1918 — II. 1920 Tervishoidline osa“ (E.V.S.-T.o.). Viimases teoses on märgitud Vabadusesõja üldisteks kaotusteks:

1) Langenuid	1570
2) Haigemajades haavadesse surnud	385
3) Kohal surnud	107
4) Haigemajadesse ja õnnetute juhtumiste läbi surnud	1388*)

Samu arve ongi tarvitatud Haridusministeeriumi väljaandes (eelnimetatud brošüüris) „Eesti riiklise iseseisvuse tulemused“ (Tallinnas 1928). Toodud arvud aga ei ole küllalt täpsad. Isegi raamatus lehekülgedel 113 ja 114 ning 115 toodud langenuite arvud ei lähe kokku (1570 ja 1592). Kuna küsimus peaks siiski väärima tõsisemat tähelepanu ja hindamist, siis vaatleme seda siin lähemalt.

E.V.S.-T.o. on koostatud andmete põhjal (vaata lhk. 54), mis nõutud väeosade arstidelt 1. detsembril 1919. a. — teated aja kohta sõja algusest kuni 1. detsembrini 1919. a. — ja hiljem

— aja kohta 1. detsembrist 1919. a. kuni 1. märtsini 1920. a. Need andmed on saadud Sõjaväe Tervishoiu Valitsusest (Sv. T. V.) mitmesuguste puudustega, nagu juba raamatus see märgitud. Peale muu oli puuduste peamiseks põhjuseks arvatavasti ebahütlane arvepidamine sõja algusel. Kuna Sv. T. V. seisis küsimuse ees, kas avaldada puudulikke andmeid, või üldse mitte midagi, siis otsustati loomulikult avaldada. See oli kahtlemata õige samm, sest 10 aasta möödudes pole meil ilmunud ühtki teost, mis selles suhtes võiks kõrvutada nimetatuga.

Peamiseks puuduseks teosel kaotuste mõttes on aga asjaolu, et on välja jäänud andmed väeosade kohta, mis 1. detsembril enam iseseisvalt ei teotsenud, ja seega jäid raamatust täiesti puudutamata (Tallinna ja Tartu kaitsepataljonid, Peipsi rannakaitsepataljon, Võru (kapt. Sarapuu) kaitsepataljon j.n.e.).

Vaatleme üksikasjalikumalt kaotusi surnutena, ja viimastest eeskätt kaotusi langenutena. Siin selgub, et viimasel ajal kogutud ja avaldatud andmetel on kaotused ikka suuremad olnud, kui nimetatud teoses. Olgu selle selgituseks siin toodud tabel, kus avaldatud andmed langenute üle nimetatud teose järele ja hilisematel andmetel, ning peale selle aeg, mille kohta Sv. T. V. andmed. Tabelisse on ülesvõetud kõik väeosad, kus Sv. T. V. andmetel langenuid üle 1. (Vaata tabel järgm. lhk.)

Sv. T. V. väljaandes avaldatud surmasaanute arvude kasutamist segab nimetus „kohal surnud“. Mõistekohaselt seisavad selle nimetuse all kõik, kes surnud väeosa asukohas või laatsaretis (s. o. väljaspool lahingut), kas haigustesse, õnnetujuhuste läbi või haavadesse. Hilisemate andmete järele aga võivad sarnased paigutatud olla kas langenute, haavadesse surnute ehk surnute (haigustesse surnute) hulka. Pealegi on langenute ja haavadesse surnute vahel üldse raske vahet teha, sest momentaalselt hingeheintuid on vähe,

*) Neid arve on kasutanud ka H. Kruus oma raamatus „Eesti ajalugu kõige uuemal ajal II“ lhk. 184. Arvude kasutamisel on aga ette-tulnud eksitavaid vääratusi.

kuna suurem osa sureb ikka teatud aeg pärast haavata saamist. Kui aga haavatu oli vahepeal polgu ambulantsi või sanitaarrongi juure kantud, kas on see siis langenu või haavadesse surnu?

Juba needki Sv. Terv. Val. väljaandes toodud tabeli arvud näitavad, et seni kogutud andmetel väeosade langenu arv suureneb ümmarguselt 250 võrra. Arvestades, et suurema osa jalaväe polkude langenu arv alles selgitamata, võib oletada, et tabelis toodud väeosade langenu arv suureneb kuni 350 võrra.

Nagu juba nimetatud, ei teotsenud paljud väeosad (iseseisvad üksused) Sv. T. V. andmete kogumise ajal mitmesugustel asjaoludel enam iseseisvate väeosadena (üksustena), mispärast ka andmed raamatus nende kohta puuduvad. Sarnastest on silmapaistvamaid (andmed langenu üle on võetud vastavate pataljonide päevakäskudest):

Tallinna kaitsepataljon¹⁾ 56 langenuga (kuni 1. V. 19).

Tartu kaitsepataljon¹⁾ 45 langenuga (kuni 1. V. 19).

Peipsi Rannakaitse pataljon²⁾ 15 langenuga (kuni 8. VI. 19).

Meredessant pataljon 2 langenuga.

Samuti ei puuduta teos sugugi kaitseliidu üksusi, mis ka mitmel puhul võtsid osa sõjategevusest üheväärselt teiste sõjaväe üksustega. Sarnastest juhtumistest võiks nimetada Lohusoo—Torma—Mustvee kaitseliitlaste kokkupuutumist vaenlasega 14. dets. 1918. a. Lohusoo, kus sai surma 8 kaitseliitlast, Holstre valla 8 kaitseliitlase vangilangemist luurkäigul Kärstnas, kes kõik Valgas surmati ja Võrumaa Kaitseliidu üksusi, kes märtsi, aprilli ja mai kuul, võtsid elavalt osa sõjategevusest, kandes seejuures ühed vähemaid, teised suuremaid kaotusi (V. Antsla Kaitseliit kaotas veebruari lõpul või märtsi algul Sänna ja Tsooru juures 2 kaitseliitlast langenu ja 2 haavatuna). Kaitseliidu kaotused Vabadussõjas võivad ulatada kokkuvõttes 20—30 inimeseni.³⁾

Lõpuks tuleb Vabadussõjas langenu hulk lugeda ka välismaaliste abivägede langenuid. Käepärast oleva „Eesti Abiandmise Peatoimkonna Eesti Vabadussõjast osavõtnud soomlaste nimistu“ järele olid soomlaste kaotused: langenu 93, haavadesse surnutena 24 ja surnutena 13. Taanlaste kaotused olid 1 ohv. ja 9 sõdurit langenuid ja haavatuid kokku 34 („Sõdur“ nr. 13/14 — 1928, lhk. 489). Kuna rootslastel Vabadussõjas kaotusi ei olnud („Sõdur“ nr. 36/38 — 1928, lhk. 1044), siis on langenu arv selles liigis täpsalt 103.

¹⁾ 1. maist 1919 arvates said mõlemad pataljonid ühendatud 8. jalaväe polguks.

²⁾ Liideti hiljem 2. jal. polguga.

³⁾ Andmed võetud Kaitseliidu kirjakogust.

Kokkuvõttes saaksime eeltoodud harutluse põhjal langenu üle järgmised arvud:	harutluse
E.V.S.-T. o. andmetel langenuid	1570
Samas teoses nimetatud väeosade langenu arv hilisematel andmetel suurenenud	250—300
E.V.S.-T. o. nimetamata väeosades langenuid	118—130
Kaitseliitlasi sõjategevuses langen.	20—30
Välismaalistes väeosades (soomlastel, taanlastel) langenuid	103
	2061—2153

Nagu sellest tabelist näha, ei tule Vabadussõjas langenu arvu lugeda mitte 1570, vaid 2061—2153 peale. Siin ei ole arvesse võetud veel vene väeosade kaotusi, mis neil oli, teotsedes meie juhatuse all, ja samuti ka inglise laevastiku kaotusi¹⁾. Samuti ei ole arvesse võetud meie juhatuse all töötanud läti väeosade kaotusi.²⁾

Põhimõtteliselt tuleks aga langenu hulk lugeda ka haavadesse surnud (missugust arvamist pooldatakse ka Vabadussõja Ajaloo Komitees), sest mõnikord on raske kindlaks teha, millal lugeda inimene langenuks ja millal haavadesse surnuks. Kui arvesse võtta ka viimased, siis tõuseks langenu arv (ühise nimetuse all) arvata-vasti 2500—2800 peale.

Pöördudes tagasi meie Vabadussõja surma-saanute üldarvu juure, tuleb otsekohe tähendada, et see peaks meie arvates haarama, peale seni nimetatud liikide, veel mõningaid, mis eelpool täiesti kõrvale on jäänud. Peale langenu järgneksid mitmesugustesse taudidesse ning haigus-tesse surnud ja seljataguses juhtumiste ohvriteks langenuid. Need on täieõiguslikud sõjaohvrid, kuna sõda nad kodust välja tõi ja teenistus kas ühel või teisel teel surmava haiguse tõi, ehk surmavale juhtumisele ohvriks viis. Selles liigis on Sv.T.V. andmed arvatavasti kaunis täpsad ja äärmisel juhtumisel suureneb surnute arv ainult mõne kümne võrra, sest 1919. a. detsembriks teotsemist lõpetanud väeosades (missugused võiksid suuremaid muudatusi tuua) oli surnute arv võrdlemisi väike. (Järgneb.)

¹⁾ „The London Gazette“ järel 9. aprillist 1920. a. kaotas Briti merevägi Baltimere operatsioonides 6. jaan. 1919. a. kuni 9. veebr. 1920. a. langenu 20 ohv. 98 meest (nendest 4 ohv. ja 1 mees lennuväest); haavatutena 9 ohv. ja 35 meest (neist 2 ohv. lennuväest) ja teadmata kadunutena 3 ohv. ja 6 meest.

²⁾ Soomlasi, taanlasi ja rootslasi eritab teistest välismaalastest asjaolu, et nad tulid meile vastavate lepingute põhjal ja nende invaliidid ja perekonnad saavad veel praegugi meil riiklise hoolekande poolt toetust. Lätlastega oli ka vastav kokkulepe, kuid see oli hoopis teisel alusel ja nad hakkasid teotsema oma kodumaa vabastamiseks. Samuti oli inglise abi merel hoopis isesugusel alusel.

Juriidilised küsimused.

1. Küsimus: Millisest palgamäärast tuleb V. ohvitseridekogude põhikirja § 50 alusel ohvitseridekogu kasuks liikmemaksu võtta alates 1. jaanuarist s. a. — kas palganormides ettenähtud põhipalgast, või palkade vähendamise seaduse järgi vähendatud palgast?

Vastus: Vähendatud palgast. V. ohvitseridekogude põhikirja § 50 („R. T.“ nr. 80 — 1929, art. 538) järgi võetakse liikmemaks kogu liikme põhipalgast. Palkade vähendamise seaduse („R. T.“ nr. 111 — 1931, art. 783) § 3-ga on 1. jaanuarist 1932. a. alates maksuma pandud vähendatud palganormid ka kaitseväelastele. Seepärast tuleb ka ohvitseridekogudele liikmemaks arvata sellest vähendatud palganormist.

2. Küsimus: Milline moment tuleb lugeda ametisõidu alguseks juhul, kui läkitatu ametiasutusest raudteejaama sõiduks tarvitab mõnd mehaanilist liikumisvahendit?

Vastus: Riigikohus on seletanud, et riigiteenijate ametisõitude tasuseaduse § 16 („R. T.“ nr. 43 — 1923) mõttes tuleb ametisõidu (komandeerimise) alguseks lugeda ametikohast lahkumise moment ja lõpuks — ametikohta tagasi jõudmise moment, ning et seejuures arvesse võtta tuleb mitte ainult ametliku sõiduplaani järgi liikuvaid liikumisvahendeid, vaid kõiki liikumisvahendeid, mis on loetletud sama seaduse § 1 („R. T.“ nr. 54 — 1927, Riigikohtu adm. os. toim. nr. 590 II 1926. a., nr. 307 II 1927. a. j. t.). Nimetatud seaduse § 1 aga näeb ette liikumisvahendite kasutamise riigi kulul üksnes sõitude puhul, mis ette võetakse vähemalt viie kilomeetri kaugusele alalisest teenistusekohast. Sellest tuleb järeldada, et § 16 mõttes ametisõidu alguseks tuleb lugeda ametiasutusest raudteejaama väljasõidu moment üksnes neil juhtudel, kui raudteejaam asub vähemalt viie kilomeetri kaugusel ametiasutusest, asub aga raudteejaam lähemal, siis tuleb ametisõidu alguseks lugeda raudteerongi väljumise aeg.

3. Küsimus: Kas teenistusevanuse tasu maksmisel tuleb arvesse võtta teenistust 1919. a. kaitseväe koosseisus ettenähtud kindlapalgalisel ametikohal seljataguses kaitseväe asutuses?

Vastus eitav. Riigiteenijate teenistusevanuse tasu seaduse („R. T.“ nr. 20 — 1929) § 4 p. 4 järgi kuulub teenistusevanuse tasu saamist õigustava teenistuseajana arvestamisele teenistus vabadesõja-aegses kaitseväes ainult eelliinil. Samas paragrahvis nimetatud kaitseväe teenistuse ametikohtadel, mis annavad riigiteenistuse õigused, on kahtlemata mõeldud teenistust 1925. a. asutatud ja praeguses kaitseväes („R. T.“ nr. 23/24 — 1925, „R. T.“ nr. 150 — 1925 ja „R. T.“ nr. 48 — 1931). Sellepärast ei saa käesoleval juhul praegu maksva kaitseväe põhikirja määruseid kohaldada.

4. Küsimus: Kas kohtu täitmisele järgi kinnipeetavast kaitsevälase palga osast võib kinni pidada ka võlakohustuste järgi, kui võlgnik ise tema palgast kinnipidamisega võlausaldaja kasuks selle järgi nõus on — niiviisi, et kinnipeetav summa kuuluks jaotamisele täitmiselehe ja võlakohustuse esitanud võlausaldajate vahel?

Vastus eitav. Ts. kp. s. § 1086 ja vastuvaidlemata sissenõuete seaduse (VSK XVI k. II j.) § 345 ettenähtud alustel võib väeosas või asutuses teenivale isikule kuuluvatest tasudest kinnipidamisi teha üksnes kohtu täitmiselehe või vastuvaidl. sissenõuete alusel ametiasutuste poolt väljaantud sissenõudmise dokumentide (nende hulka kuuluvad ka sv. sdl. XXIII r. § 118 põhjal tehtud sissenõudmise määrused) põhjal. Kui isik, kelle tasudest eelpoolnimetatud alustel kinnipidamisi tehakse, nõus on oma palgast kinnipidamisega peale selle veel teiste võlausaldajate kasuks, kes väeosale ei ole esitanud täitehte, siis tuleb kinnipidamist toimetada ainult sellest tasude osast, mis eelpoolnimetatud kinnipidamistest üle jääb.

5. Küsimus: Millistest võlgniku teenistuse tasudest võib kinnipidamisi toimetada?

Vastus: Ts. kp. s. §§ 1085 ja 1087 ning vastuvaidl. sissenõuete seaduse §§ 345 ja 346 põhjal tuleb kinnipidamist toimetada kõigist tasudest, mis võlgnik väeosalt või asutuselt saab, väljaarvatud perekonna liigete matmise abiraha ja ametisõidu tasu.

—el.

Kaitseväe elu.

Tasuta teater ja liuväli.

„Endla“ seltsi juhatus on Pärnu garnisoni väeosadele vastutunud ja võimaldab 1931./1932. a. teatrihooajal igale „Endla“ poolt korraldatavale etendusele vabapääsu 100 kaitsevälasele. Et „Endla“ korraldab nädalas kolm-neli etendust, siis on igal kaitsevälasel võimalus kord nädalas teatris viibida.

Pärnu vanem ja tegevusrikkam spordiselts „Tervis“ avas 20. detsembril m. a. poeglastegümnaasiumi avarale õuele liuvälja, milline on tõmbanud kokku rohkesti talisportlasi ja ka jää lõbutsejaid. Liuväli on ka sel aastal tasuta kasutada kõigile kaitsevälastele ja nende perekondadele.

Nii liuväli kui ka teater on kaitsevälastele väga heaks meelelahutuseks.

Säärane hea- ja sõbralik läbisaamine seltskondliste organisatsioonide ja kaitseväe vahel võiks aset leida ka teistes garnisonides. Palju tänu Pärnu „Endla“ ja „Tervis'e“ seltsidele. E—dt.

Kaitseliidu ja tagavaraväe ohvitseride auastmete kõrgendamine.

Hiljuti maksma pandud ohvitseride teenistusekäigu seadluses on uudsusena ette nähtud kaitseliidus kindla palgata ametikohtadel teenivate ohvitseride ja tagavaraväe ohvitseride kõrgendamine auastmetes. Kõrgendusi antakse kaitseministri ettepanekul vabariigi valitsuse poolt üks kord aastas — vabariigi aastapäeval.

Esmakordne säärane kaitseliidu ja tagavaraväe ohvitseride kõrgendamine kavatakse ette võtta vabariigi eeloleval aastapäeval. Tehnilistel põhjustel on võimalik seekord läbi viia ainult jala-, ratsa-, suurtüki- ja soomusväe kutseliikide ohvitseride kõrgendamine noorem-leitnandi ja leitnandi auastmetesse.

Kõrgendatavad peavad vastama teatud tingimustele.

Kaitseliidus kindla palgata ametikohtadel teenivaid tegeliku kaitseväeteenistuse ohvitseri kõrgendatakse auastmetes järgmiselt:

Noorem-leitnandiks võib kõrgendada lipnikku,

kes omab vähemalt kolmeaastase vanuse lipniku auastmes; on teeninud lipnikuna kaitseliidus vähemalt 2 aastat ja sellest ajast vähemalt rühmaülemana 1 aasta; on läbi teinud katsed rühmaülematelt nõutavate teadmiste ja oskuste piirides ning on tunnustatud ülemuse poolt nooremleitnandi auastmesse kõrgendamise vääriliseks kaitseliidus teenitud aja eest.

Erandina nõutakse ainult üheaastast teenistust kaitseliidus neilt lipnikkudelt, kes lipnikuna on võtnud osa Vabadusesõjast väerinnal juhtimise ala ametikohal vähemalt neli kuud või kes omab II liigi Vabaduse Risti.

Leitnandiks võib kõrgendada noorem-leitnanti, kes omab vähemalt nelja-aastase vanuse noorem-leitnandi auastmes; on teeninud noorem-leitnandina tegelikus kaitseväeteenistuses vähemalt 3 aastat ja sellest ajast vähemalt rühmaülemana 2 aastat kas alalises kaitseväes või kaitseliidus; on noorem-leitnandina läbi teinud katsed rühmaülematelt nõutavate teadmiste ja oskuste piirides ning on tunnustatud ülemuse poolt leitnandi auastmesse kõrgendamise vääriliseks kaitseliidus teenitud aja eest.

Tagavaraväe ohvitseridest võib kõrgendada lipnikku noorem-leitnandiks, kui ta omab vähemalt nelja-aastase vanuse lipniku auastmes, on tagavaraväes olles läbi teinud katsed rühmaülematelt nõutavate teadmiste ja oskuste piirides ning on atesteeritud auastmes kõrgendamise vääriliseks.

Leitnandiks kõrgendatavalt on nõuetav — peale eeltähendatud katsete sooritamise noorem-leitnandina ja vastava atestatsiooni, vähemalt kuueaastane vanus noorem-leitnandi auastmes.

Tagavaraväe ohvitseridele, kes kuuluvad kaitseliitu, kuid ei teeni rühmaülemate või kõrgemal ametikohtadel, lühendatakse auastme väljateenimise aeg ühe aasta võrra.

Vajalikud katsed kõrgendust soovijaile ohvitseridele toimuks 1932. aasta jaanuarikuul eraldi igas diviisis. Sooviavaldused katsetest osavõtuks tulevad esitada ühes teenistusekirja ära kirjaga hiljemalt 7. jaanuariks 1932. a.: kaitseliidus teenivatel ohvitseridel — oma maleva staapi, tagavaraväe ohvitseridel — väeossa, kuhu nad määratud mobilisatsiooni puhuks, või nendel, kes väeossa määramata — kaitsevääringkonna ülemal asutis, kus nad seisavad tagavaraväe arvel.

Teated katsete tähtpäeva ja asukoha üle ning katsete kavade saadetakse soovijatele kätte täiendavalt samade asutiste kaudu.

Valik katsekomisjonide vahel on katsetest osavõtjatele vaba.

Sõjaväelisi teateid välisriigist.

INGLISMAA. Kuue kuulipildujaga hävitajalennuk. On katsetamisel uus lennukitüüp, üheistmeline hävitaja, metallist, mudel S. S. 19. Aparaat on relvastatud Vickers'i kuue kuulipildujaga, mis asetatud: kaks tulistamiseks propelleri kaudu, 2 tulistavat üle aparaadi ülemise kandepinna, 2 on asetatud tulistamiseks kandepindade alla. Kõige kuue kuuli-

pilduja tuld tarbekorral võib koondada ühte punkti, mis asub aparaadist mitte lähemal kui 100 m. Eriti huvitav on selle lennuaparaadi käsitamise mehhanism, kus üks inimene peale lenduri kohustuste peab täitma veel võitleja rasked ülesanded. Mudel S. S. 19 on firma Glaston'i valmistatud biplanina, mootor Bristol Jupiter 480 hj. kompressoriga. Proovilennul

on aparaat saavutanud kiiruse 315 km/t ja tõusis 5.500 m kõrgusele 9 minuti jooksul. Peale 6 kuulipilduja on aparaadil veel relvastuseks 4 väikest pommi, kus igaüks neist kaalub ligikaudu 12 kg.

(Revue d'Artillerie, dets. 1931.)

INGLISMAA. Uut tüüpi lennukite vastane helgiheitja. „The Times“i teatel katsetas Briti sõjaministeerium detsembri alul uut huvitava konstruktsiooniga helgiheitjat, mis võimaldab saata taevavõlvile mustriist valgustust. Selle mustriise valgustuse abil on võimalik ühe minuti jooksul teha kindlaks õhus avastatud vaenlase lennuki kiirus, kõrgus ja lennusuund.

Katsetel kasutati valgustusmuustrina suuremat nelinurka, mis ristjoonte abil omakorda jagunes vähemateks nelinurkadeks. Selles võrgus oli lennuk alati väga selgesti näha, kui ta pimedusest tulles valgusejoontest üle lendas; õhukaitse patareid said aga otsekohe kõik tarvilikud laskeandmed, niipea kui ta kahest joonest üle oli lendanud. Kord võrku sattunud lendur ei suutnud sealt enam kuidagi välja pääseda. sest igat valgustusejuga võis ta näha alles siis, kui ta selle sisse sattus, ja seal ei teadnud ta ikkagi, kuhu poole suunida oma aparaat, et sellega uuesti pimedusse pääseda.

Leiutise saladus seisab selles, et valgustusejuga, olgu ta millise mustriine tahes, koos seisab kolmestajast paralleeljoost, milledest igaüks ühe peegli abil sellesse suunda juhitakse, kuhu ta valitud mustri kohaselt minema peab. Valguse sünnitamine ja selle edasisaatmine on siin kaks eritoimingut. Edasisaatmisel kujuneb välja joa vorm, mis omast valgustusejõust niidagi ei kaota ka siis, kui temale anda harilik kooniline kuju, sest tema komponentosad esinevad ikkagi mitte laialiminevate, vaid paralleelkiirtena.

Uus helgiheitja on tugevam kõigist senituntust. Tema valgustusevõime on kolme miljardi küünlane, millest edasiandmisel hoopis väike osa kaduma läheb: umbes 5% reflekteerimise tõttu ja 2,5% 300 peegli vahejoonte tõttu.

Helgiheitja on monteeritud bensiini- ja elektrimootoriga varustatud veoautole, mis on ühtlasi ka voolu generaatoriks. Valguseallikas asub suures trummlis, millel on kaks jaoskonda, — üks valguse massi sünnitamiseks, teine selle murdmiseks 300 kiireks ja nende kiirte edasisaatmiseks. Elektrijõul võib kogu trummlit pöörata ringi 360 graadi ja anda tema valgustajale poolele suuremaid või vähemaid tõstenurki. Mõlemad operatsioonid võivad sündida ühel ja samal ajal, olgu aeglases või kiires tempos.

Kirjeldatud helgiheitjat kasutatakse ühenduses kuulamiseaparaatidega. Kuulamiseaparaadi abil võidakse vaenlase lennuki suund kindlaks määrata 5-graadise täpsusega. Helgiheitja saadab aga valgustusevõrgu külgedele kiired välja 20 graadi all, ja võrgu diagonaali otsekiired isegi 28 graadi all. Sarnaste suurte tolerantside juures on kerge saata võrk otse kuulamiseaparaadiga avastatud lennuki peale.

Võrkmuistri asemel võidakse soovi korral kasutada ka mitmesuguseid teisi mustreid (sirgjoon, rida sirgjooni, kontsentrilised ringid, võlv, ovalid j. n. e.), misjuures helgiheitja ümbermonteerimine aega nõuab mitte üle poolteise

tunni. Kui aga trummlisse korruga monteeritud on mitmed mustrid, siis võib ühelt teisele ülemineku teostuda nelja sekundi vältel.

Uue helgiheitja valgust võib kasutada ka lennukivälja valgustamiseks õisete maandumiste puhul; ja kuna paralleelkiirtest koosnev juga ainult 5 jalga ja 6 tolli paks on, siis valgustab ta ainult maapinda, maandumist teostava lenduri silmi oma heledusega pimestamata. Säärane lame juga võib katta 60-graadise nurga ja tema valgustusevõime on nii suur, et võimaldab ajalehe lugemist veel 8 km kaugusel.

Mürata lennukid. Rööbiti uute lennukitevastaste kaitseabinõude leiutamise puüavad inglased, arusaadavalt, täiustada ka oma pealetungi relva — lennukit ennast.

Et teha võimetuiks tundelikke kuulamiseaparaate, selleks asus Briti õhukaitse katsetuseasutises teeniv mr. Morris Hart juba mõne aja eest uurima võimalusi lennukite müra kõrvaldamiseks. Ta jõudis otsusele, et iga müra koosneb kahest osast ja et need osad teatud tingimustel teineteise hoopis ära kaotada võivad.

Lennumootorite juures hakkas M. Hart müra kõrvaldamiseks kasutama kahte gaaside väljatoru, milledest üks pikem ja teine lühem; nende abil võib müra komponentosad nii ära lahutada, et nad üksteise täielikult neutraliseerivad ja sellega kogu müra hoopis olemasolematuks teevad.

Samuti peab ka propeller sünnitama kaks häält, milledest üks oleks „antidotiks“ teisele.

„Daily Herald“i teatel olla M. Hart oma uurimustega jõudnud juba nii kaugele, et ta lootvat panna piiri igasugusele mürale, ka vabrikutes ja tänavaill... See oleks suur saavutus mitte üksi sõjandusele, vaid ka kogu tsivilisatsioonile. Kadunud T. A. Edison, kes masinate müra kurdiks jäi, kuulutas ette, et kui masinakultus senises tempos edasi areneb, siis saja aasta pärast kõik inimesed oma kuulmise kaotavad. Mõned teadlased nimetavad müra „tsivilisatsiooni skandaaliks“, ja suurimad neuroloogid ning psühholoogid on korduvalt juhtinud tähelepanu sellele, kuidas just müra järelduel täituvad närvi- ja vaimuhaigete ravilad.

Uus sõjaväe vintpüss. Enfieldi teahastes, nagu teatab „The Times“, valminud möödunud suvel, mitu aastat kestnud otsingute tulemusena, uus sõjaväe vintpüss, mis tabavuse täpsuselt märksa parem olevat kui praegune. Lehe Bisley kirjasaatja kirjutab:

„Briti sõjaväe väljaõppe eest vastutust kandjate juhtide silmis on praegu kasutamisel oleva Lee-Enfieldi püssi headeks omadusteks tema käepärasus, tema lakkamatus töötamisel ja tema tulistamise kiirus. Selle viimase omaduse poolest on ta, võib öelda, ületamata. Mõned osavad laskurid Woolwichis, alates tulistamist laetud salvega, võivad temast anda kuni 60 poolsihitud lasku minutis.

Ühe tähtsaima omaduse, nimelt täpsuse poolest on ta aga, kahjuks, teistest sõjaväe vintpüssidest tunduvalt taga, eriti lähematel distantidel. See täpsuse puudus on tingitud õhukeste seintega vintrauast, mis kergesti paendub, niipea kui lae säär ja rauakate mõne lasu järele tekkinud kuumuse mõjul teda vähe rõhuma ja pressima hakkavad.

Uut püssi iseloomustab peamiselt tema märksa tugevam vintraud, mis rõhumise ja pressimise

all kergesti ei paendu. Järelikult on siis ka tagatud selle relva tabavuse täpsus kõigil distantidel, millistel tulistamine nõuetav ja võimalik.

Vaatamata raskemale vintrauale on „Nr. 4 Mark I“ kaal peaaegu samasugune kui praegusel püssil. See on saavutatud kirbualuse kergemaks tegemise ja mitmete teiste kõrvaliste metallosade lihtsustamise teel. Kirbu alus ei täida enam tääghoidja ülesannet. Uus täak, puhtal kujul torkerelv, on kolmekandiline ja märksa kergem praegusest nuasarnasest täägist; ta asetatakse lihtsalt vintraua suudme otsale, mis ulatub kirbualusest ettepoole.

Uus püss on varustatud dioptersihikuga, millest laskeasjanduse õpetajad kaua tunnustada ei tahtnud. Nüüd on siiski jõutud veendumusele, et dioptersihik, senise „U“-kujulise sihikuga võrreldes, kiiremat ja täpsamat sihtimist võimaldab.

SAKSAMAA. Lennud udus. „Le Temps“ teatel on saksa lendurid viimasel ajal teinud suuri edusamme n. ö. pimelendude arendamisel. Vaatamata paljudele vihmadele päevadele ja sagedasele tihedale udule, töötasid lennuliinid möödunud sügiskuudel märksa suurema regulaarsusega kui 1930. aasta samal perioodil. Selle juures näitas veel suurt tõusu ka liinide kasutamise sagedus, mis oktoobris, näiteks, tervelt kahekordselt ületas eelmise aasta sama kuu lendude arvu.

Sakslased teostavad suure järjekindlusega kord ülesseatud kava, õpetades omi lendureid lendama pimeduses ja udus, varustades omi aparate kõige täielikumate kontrollseadeldistega ja kasutades laialdaselt raadiopelengaatoreid. Ja selle tulemuseks on, et nad praegu ka kõige ebasoodsamate meteoroloogiliste tingimuste juures täiesti korrapäraseid lende sooritavad. Aga alles ühe aasta eest loeti sarnased lennud teostamatuiks.

Saksa lendurid on vilunud juhtima oma aparate ainult kontrollseadeldiste ja raadiopelengaatoreid abil, ilma et neil tarvis oleks näha all oleva maastiku esemeid. „Le Temps“ toob näitena lennu, kus lendur Wende ühel päeval Tempelhofi lennuväljalt sarnase tiheda udu sees õhku tõusnud, kus 50 meetri kauguselt lennukit enam näha ei olevat suudetud. Kogu teel, kuni Amsterdamini, ei olevat ta kordagi näinud maad, kuid jõudnud siiski kohale vähemagi hilinemiseta.

HISPAANIA. Vabariikliku sõjaväe organiseerimine.

Hispaania pea- ja sõjaminister Don Manuel Azana esitas detsembri alul Austavale Kogule allohvitseride korpuse ellukutsumise seaduse eelnõu, põhjendades selle abinõu vajadust peamiselt ohvitseride arvu vähendamisega 21.000 pealt 8000 peale.

Esitatud eelnõus on nähtud ette reameeste allohvitserideks ülendamise kord ja allohvitseride Sõjakooli vastuvõtmise tingimused.

Eelnõu kohta seletusi andes ütles minister, et ametisse astudes leidnud ta eest sõjaväe surnukeha, mille elustamine ei olevat veel lõppenud. Olevat küll likvideeritud 50% diviisidest ja staapidest, ja tehtud ülejäänud diviisid, neis ajateenijate arvu suurendamisega, elujõulisteks üksus-

teks, kuid uuel sõjaväel puuduvat suurtükid, püssid ja laskemoon. Olemasolevad püssid ei olevat enam kasutamisekõlvulikumad; lennuväes olevat ainult üks pommituseleenuk; ja poliitilistel kaalutlustel ehitatud kasarmute asukohad ei vastavat praegustele nõuetele.

Minister lausus, et rahvas peab otsustama, kas vajab ta sõjaväge või mitte, rõhutades, et kui tahetakse pidada sõjaväge, siis peab selle sõjaväel olema ka vajalik varustus ja relvastus.

Lõpuks andis minister au neile ohvitseridele, kes kuni viimase silmapilguni monarhistlikule korrale truuks jäid. „See,“ tähendas ta, „oli kõige ausam asi, mis nad teha võisid, kuid praegu võib vabariik täielikult üsaldada ümberkorraldatud sõjaväge, mis jälle enesest kujundab distsiplineeritud jõudu.“

ITAALIA. Kuulipilduja Fiat D. C. A. Fiati uus kuulipilduja tüüp on konstrueeritud võitlemiseks lennukite ja soomusmasinate vastu. Lafeti konstruktsioon võimaldab tulistamise vertikaal ja horisontaal pinnas.

Kuulipildujat Fiat D. C. A. iseloomustab:

Kaliiber 12 mm,

raud kaalub 13 kg,

raua pikkus 1 m 15 sm,

kuulipilduja kogupikkus 1 m 85 sm,

kuulipilduja kaal koos õhujahutisega 51 kg 5 gr

lafeti kaal 170 kg,

algkiirus 900 m/s,

kuul kahekordse vasest vööga kaalub 40 gr.

(Revue d'Artillerie, dets. 1931.)

HIINAMAA. Kindralite sõjavägi. Viimaste Mandžuuria sündmuste puhul on ajakirjanduses sageli ilmunud teateid veriseist kokkupõrkeist Jaapani ja Hiina vägede vahel, misjuures harjunud oleme esimesi ikka nägema võitjatena ja teisi võidetuina. Meie teame, et Jaapani sõjavägi on organiseeritud parimate Euroopa sõjavägede eeskujul ja et ta oma moraal ja väljaõppe poolest suurel kõrgusel seisab. Aga mida kujundab enesest vastaspool, Hiina sõjavägi? Toon siin sellele küsimusele vastuseks „Journal de Shanghai“ poolt 1931. a. alul avaldatud lühikese kokkuvõtte.

Rääkides Hiina sõjaväest, kirjutab tähendatud leht, peame kõigepealt sõna „sõjavägi“ suhtes tegema tarvilikud reservatsioonid. Hiina sõdurid, nagu seda ikka ja jälle korratud on, pole kaugeltki meie arusaamistele vastavad sõdurid. Iga keskpärase eurooplase juures on sõjaväe mõiste seotud patriotismi mõistega. Hiinlaste juures on see aga hoopis teisiti, sest Hiina sõjaväel on harva olnud ülesandeks võidelda mõne välise vaenlase vastu.

Hiina sõdurite juures täidab patriotismi aset regionaalsuse yaim, mida ka nende juhid kõigiti arendada püüavad. Hiina väeosade ülesandeks on kas naabri ründamine, või oma provintsi kaitsmine tema vastu. Iga kindral, nagu teame, kogub ise (s. o. ostab) omale sõdureid. Ta vastutab nende headuse eest, ja nemad omalt poolt tunnevad ainult teda. Riigist ei tea nad mitte kui midagi, see on neile mingi kauge ja arusaamata mõiste. Riigi teenistuses olemist ei suu-

daks nad enestele ettegi kujutada, sest pole see ju riik, kes neile palka maksab.

Nankini jõupingutustel administratsiooni tsentraliseerimise alal, kuivõrt need puutuvad sõjaväesse, on eessihiks viia kohalikud juhid nii kaugele, et nad lubaksid Nankinil võtta kokku kõik maksud ja laseksid Nankinil, selle vastutasuna, pidada ülal omi sõdureid. Kindralite vastuseis on siin arusaadav, sest siin on kaalul ka nende eneste olemasolu.

Nankini valitsus, lugedes, et riik ei vaja sarnaseid suuri korraldusi jõude, nagu tal praegu olemas, asus uuesti teostama seda suurt ülesannet, mis 1929. aastal n. n. rahvuslikule demobilisatsiooni konverentsile üle jõu käivaks osutus. Praegune ametlik programm on järgmine:

vähendada olemasolevad sõjalised jõud, kontrollida relvastus ja jagada see uuesti välja, tsentraliseerida arsenalide töö jne.; ühtlustada relvastus ja moodustada keskvoimu poolt ülalpeetav ohvitseride korpus, arvates ka sõdurid riigilt makstavale palgale; teostada väeosade vahel perioodiliselt juhtiva koosseisu ümberpaigutamisi ja paigutada siis ühest provintsist teise ümber ka terveid väeosi, sellega neid ühe suure kohaliku juhi võimu alt lahti kiskudes ja neid allutades ühisele keskvalitsusele.

1931. aasta alul luges „Journal de Shanghai“ sarnase programmi teostamise raskeks ja palju aega nõudvaks. Kuivõrt viimase aja sündmused Mandžuurias seda nüüd soodustada aitavad, näitab aeg. Joter.

Sõjakirjandust.

PRANTSUSMAA.

„REVUE MILITAIRE FRANCAISE“.

Nr. 121. 1. juuli 1931. a.

„Strateegiline ja taktikaline edu“ (kolonel Loizeau). Lõpetades oma uurimuse, autor väidab, et strateegiline edu on jõupingutuste tulemus, mida saavutati teotsedes antud ühe eesmärgi ja ühe üldise idee kohaselt. Selle edu saavutamiseks tuleb tööle rakendada kõik abinõud, vahendid ja nende hulgas ka taktikalised edud, missugused küll mõjuvad kaasa strateegilisele edule, kuid ei suuda kunagi seda asendada. Lõpuks nõuab strateegiline edu, et oleks juht, kes juhib ja kokkukõlastab kõiki neid jõupingutusi.

„Geograafilised objektid“ (kontradmiraal Castex). Autor valgustab lühidalt küsimust, missugust tähtsust väärivad meresõjas geograafiliste objektide (vaenlase sadamate, saarte, asumaa j.n.e.) vallutamine. Artikli kirjutamise on nähtavasti tinginud kahe voolu olemasolu sõjakirjanduses eelnimetatud küsimuse käsitamisel. Ühed väidavad, et geograafiliste objektide vallutamine on võimalik ja tagajärjerikas vaid siis, kui on hävitatud või teguvõimetuks muudetud vastaspoole laevastik. Vastasel korral on vastaspoolel alati võimalik oma laevastiku kohaletoomisega sundida teist oma saagist loobuma. Teised selle vastu väidavad, et geograafiliste objektide vallutamisel ei olevat nii kaaluva tähtsusega vastaspoole laevastiku hävitamise kui vallutada kavandatava objekti iseloom ja sõjapolitiline olukord. Autor püüab leida kuldset keskkoha mõlemi voolu vahel. Ta toob ka ajaloolisi näiteid nii ühe kui teise voolu esindajate väidete põhjendamiseks. Nendest järeldusi tehes selgub autori enda seisukoht, et geograafilise objekti vallutamist õigustavad järgmiste tingimuste olemasolu, s. o. kui:

- kallaletungija geograafiline asend vallutada kavandatava geograafilise objekti suhtes seda tõesti soodustab;
- kaitsjal puudub kindel tahe seda objekti kaitsta — tingitud selle objekti vähesest väärtusest kaitsjale;
- kallaletungija merejõud on tugevas ülekaalus;

— kaitsja on ettevalmistamata, eriti kui vallutada kavandatava objekti kaitse on nõrgalt organiseeritud.

„Esimene Vene sõjavägede ülemjuhataja suurvürst Nikolai Nikolajevitš“ (kindral Jüri Danilov). Kirjeldades Vene vägede tegevust 1915. a., eriti Galiitsias, autor püüab allakriipsutada seda suurt ohvrit, mida Vene väed tõid liitlaste võidu altarile. Artikkel on kirjutatud huvitavalt, pakkudes materjali ka meie ajaloolastele.

„Sõda realiteedi plaanil“ (major Delmas). Autor püüab tõendada, et missugune kuju sõjaväele ka ei antaks, kuidas teda ei motiveeritaks ega mehhaniseeritaks, üks element, mis sinna kindlasti püsima jääb, on inimene, kelle moraalist on tehniliste saavutuste kasutamine sõjaeesmärkide saavutamiseks. Seepärast soovib autor, et juhid, kelle hooleks on sõduri kasvatamine, kõigepealt õpiks end ise tundma, ise omaks juhile vajalikud moraalsed omadused ja siis sõdurile eeskujuks olles mõjutada neid oma võimete ja oskustega.

„Marssal Macdonald ja Rheinijõe alamjooksu kaitse.“ (November-December 1813. a.). (Kapten Regnault). Asjalik kirjutis kaitse korraldamisest Rheini jõe alamjooksul seks, et katta Napoleoni suure armee taandumist pärast Leipzigi lahingut. (Artiklil on järg).

Undiseid välisriikide sõjavägedest.

Inglismaal tehakse huvitavaid katseid väljaõppe tingimuste ja meetodite parandamise alal. Tarvitamisele on võetud rääkivad filmid. Samuti on kavatsus kasutada raadio-telefoni (ringhääling — R. Tck.) vaneminstruktori referaatide edasiandmiseks. Sellega loodetakse kaasa aidata vaadete ühtlustamisele väeosades.

Väljaõppes gaasikaitse alal on mindud nikkaugele, et Netheraven'i käsirelvade koolis õpetatakse õpilasi mängima jalgpalli gaasitorbikutes. Samuti on tehtud katseid selleks vabatahtlikult oma nõusolekut avaldanud sõduritega, kuivõrt suudavad nad vastupanna ühele või teisele lahingugaasile. Need julged katsed on muuseas annud põhjust arupärimisteks alamkojas. Umbes samasugusi katseid

on tehtud Lulworth'i koolis soomusmasinate meeskondade treenerimiseks. Selles koolis korraldati n.n. „katsete tuba“, kust lasti läbi kõik soomusmasinate meeskonnad, asetades neid tege-likule võimalikult lähedasse olukorda. Mitmesuguste rakettide abil püütakse tekitada meeskonnas tundeid, millele meeskonna närvikava peab suutma vastu panna, nagu mürskude löhkemine, automaatrelvade täristamine j.n.e. Meeskonnad asetatakse õppetanki, mida kõigutatakse nagu sünniks liikumine mürskudel lõhutud maapinnal, mehed peavad seejuures väljakannatama mootori põrina ja tankis oleva rikutud õhu. Selle järele lastakse tanki pisargaasi ja nüüd peavad mehed kordama kõik funktsioonid gaasitorbikutes. Sellele järgneb laskmine lühendatud kaugustele liikuvate märkide pihta ühes tulemuste registreerimisega.

R. Tck.

N.-VENE.

„VOJENNŌI ZARUBEŽNIK“ 1931.

Mitmeaastase vaheaja järele hakkas möödunud aastal Moskvas riiklisel kirjastusel taas ilmuma perioodiline väljaanne pealkirja all „VojennŌi Zarubežnik“, mille eesmärgiks on seatud vene lugejate, eeskätt muidugi punaväe juhtide tutvustamine sõjalise mõtte arenemisega välisriikides. See „tarvidust mööda“ ilmuv ajakiri, millist 1931. a. jooksul anti välja vaid kaks numbrit (240 lhk.), koostatakse järgmise kava kohaselt: 1) uued ideed ja plaanid välisriikide sõjaliste jõudude loomisel, 2) välisriikide sõjakirjanikkude operatiivsed ja taktikalised vaated, 3) sõjamajanduslikud probleemid välisriikides ja nende lahendamine, 4) uued tendentsid sõjatehnika arenemises, 5) välismaailmunud tähtsamate sõjakirjan-dukute teoste sisu (üksikasjalik annotatsioon) ja 6) välisriikide sõjakirjanduse biblio-ograafiline ülevaade.

Ajakirja esimene number (15. VII 31.) toob kõigepealt seeria artikleid üldpealkirjaga „Mehhaniseerimine ja kapitalistlikkude armeede loomise plaanid“: kolm lühendatud tõlget „mehhaniseerimise prohveti“ inglise kindral Fuller'i uuematest töödest, inglise kapten Liddell Hart'i kirjutise „Lähim sõda“ ja kokkuvõtte „The Army Quarterly“ 1931. a. jaanuarikuu numbris ilmunud arvustusest Fuller-Hart'i vaadete kohta. Toimetus (F. Blumental, S. Budkevits ja A. Nikonov) omaltpoolt tutvustab lugejatele Fuller'it kui „sõjanduse uue kooli populaarset juhti“ ja Liddell Hart'i kui fullerismi propageerijat.

Peatükis „Sõjatehnika küsimusi“ leiame väljavõtteid itaalia kindral Douhet'i raamatust „Sõda 19...“. Douhet on veendunud, et tulevikusõja otsustab tunduval määral õhujõudude tegevus, järelikult tulevat esmajoones arendada lennuväge, kas või maa- ja mereväe arvel. Samas peatükis leidub kokkuvõtte inglise lennu-divisjoni ülema Mallori loengust „Lennuväe koostöö mehhaniseeritud vägedega“ (näiteid Maa-ilmasõja lõpupäevilt ja hiljutistelt manöövritelt ühes järeldustega tuleviku kohta). Selle peatüki kolmandas artiklis kõneldakse mitmesuguste mehhanismide käimapaneku võimalustest suurtel kaugustel („Mil. Wochenbl.“ 1931 nr. 9 järgi);

muuseas refereeritakse uuemaid andmeid raadiolaine kasutamisest sel alal (laevade ja lennukite juhtimiseks).

Huvitavamaid peatükke on „Taktika ja operatiivkunst seoses tehnika arenemisega“. Siin on esikohal väljavõte prantsuse kindral Brossé artiklist „Väeliikide koostöö“, milles autor võtab revideerimisele mitmed prantslastele Maa-ilmasõjast sissejuurdunud tööks pidamised ja nõuab (kokkukõlas 1928. a. jalaväe-eeskirjaga) kõikide väeliikide teotsemist vaid jalaväe huvides, sest lõplikult otsustab lahingu ikkagi jalavägi. „Peategelane suures draamas, tema tunnustatud kangelane, — see on jalaväelane.“ Brossé artikkel lõpeb kujuka võrdlusega: üksikud väeliigid on nagu meie sõrmed, millistel on küll igaühel oma funktsioonid, ent asju ei haara meie mitte üksiku sõrmega, vaid käega. — Järgneb rida tõlkeid prantsuse ja saksa ajakirjadest: kolonel Loizeau — „Strateegilised ja taktikalised edusammud“, leitnant Wedel — „Iseisvase soomusjõudude koondise kasutamine konkreetsel näitel“, „Tankide kasutamine inglise ja prantsuse eeskirjade kohaselt“ ja „Tõkestuste-teenistus“, mille sisu on „Sõduris“ juba puudutatud prantsuse ja saksa sõjaajakirjade refereerivate poolt.

„Bibliograafia“ all antakse järgmiste teoste sisu kokkuvõte: 1) kindral von Seeckt „Sõduri mõtted“ (1929), 2) kindral Debeney „Prantsusmaa sõjalisest julgeolekust“ (1930) ja 3) inglise kolonel Rawan Robinson: „Suurtükivägi täna ja homme“. Esimesest on meil juba rohkesti kõneldud („Sõduris“, strateegia loengutel K. Sõjakoolis jne.), teise teema pole meile nii akuutne, seilepärast mõni sõna vaid viimasest. Kolonel Robinson märgib, et tänapäeval on suurtükiväel täita kolm ülitahtsat ülesannet: jalaväe toetamine, võitlus tankide vastu ja võitlus õhujõududega. Jalaväe pidev toetamine pealetungil eeldab täpsat ja õigeaegset informatsiooni märkidest. Analüüsides olemasolevaid abinõusid selle informatsiooni saamiseks leiab autor, et nad ei võimalda alati pidevat suurtükile toetust jalaväele ja seepärast soovib ta teist meetodit: suurtükivägi teotseb varemini väljatöötatud plaani järgi, kuna jalavägi kohaldab oma tegevuse suurtükiväe tegevusele. Teiste sõnadega — autor soovib anda juhtiv osa pealetungilahingus jalaväelt suurtükiväele.

Praegu tarvitusel olevatest meetoditest tankidevastases võitluses (üksikute patareide või torude ettenihutamine, otsese toetuse gruppide tuli j.n.e.) loeb kolonel Robinson rahuldavaks vaid kogu suurtükiväe või suurema grupi tuld tankide pihta (otsesihitamisega, tulejuhtimine lennukilt). Mis puutub õhukaitseesse, siis praeguseaja seniit-suurtükivägi üksi ei suutvat kaitsta rännakkolonne õhuväenlase vastu; olevat vaja kohaldada õhukaitseks ka väljasuurtükivägi — kas tervikult või osaliselt. Lõppeks avaldab autor arvamist, et kui tema ettepanekud vastu võetakse, siis toimub 10 aasta jooksul suurtükiväes põhjalik murrang: 18 nl. (84 mm) suurtüki asemele astub 3 nl. (umbes 45—47 mm), hõbuse asemele — tank (traktor), V. P. asemele — lennuk, traatside asemele — traadita side ning üldse suurtükivägi võidab omale peatahtsuse lahinguväljal.

Nr. 2 (19. X 31).

I. Imperialistide sõjaliste jõudude loomise plaanid. Täiendusi ajakirja esimese numbris toodud andmetele suurriikide sõjalise süsteemi kohta saksa autor Ritter'i artikli „Nüüdisaja õhuvõimsuse probleem“ ja ameeriklase Nickerson'i kirjutise „P.-A. Ühendriikide rahvuslik strateegia“ järgi.

II. Sõja-ökonoomia. Peatükk sisaldab ameerika ajakirjast „Army Ordnanc“ tõlgitud artikli, milles püütakse näidata sõjaväe mehhaniseerimise vajadust eeskätt majanduslikkude kaalutlustel. Autor (Krismac) jõuab mitmesuguste arvutuste najal otsusele, et näit. tankipataljon, millise tulevõimsus ületab jalaväerügemendi tulevõimsuse 1,34 korda, on riigile 3,42 korda „odavam löbu“ kui jalaväerügemendi ülalpidamine.

III. Sõjatehnika. Tõlkeid saksa sõjaajakirjadest: H. Gerlich „Jalaväe-relvade võimsuse suurendamisest“ (katseid 7 mm püssi kõmulise „ultra-kuuliga“, milline 50 m kauguselt läbis tavatav 12 mm soomuse), Däniker „Püssigranaadi probleem“ (nõutakse tõsisemaid katseid ja uurimusi „unustatud“ püssigranaadi kasutamise alal; puudutakse ka püssigranaadi laskmist spetsiaalrelvadest, kergkuulipildujatest ja automaatsuurtükkidest) j. n. e.

IV. Operatiivseid ja taktikalisi küsimusi. „Kohtamislahingu probleem“ — kvintessents saksa sõjaajakirjanduses peetud vaidlustest selle üle, kuidas võiks areneda ja miliseks kujuneda vastaspoole kohtamine lahinguväljal praeguseaja tingimustes. Kolonel Loizeau'lt leiame artikli „Strateegilised ja taktikalised edusammud“ teise osa (algus „V. Zarub.“ nr. 1), milles ta analüüsib taktika ja strateegia vahetõlget, ühtlasi selgitades konkreetse näite varal taktikalise edu tähtsust strateegiliste eesmärkide saavutamisel. — Kolonel-leitnant Lothar Rendulie „Motoriseeritud vägede kasutamine“ (konkreetne näide motoriseeritud brigaadi kasutamisest Austria sõjaväe manöövril 1930).

V. Nüüdisaja ratsaväe probleemid. Rida meile juba „Mil. Wochenbl.“ ja „Deutsche Wehr“i kaudu tuttavaid artikleid („Praeguseaja vaieldavaid küsimusi ratsaväes“, „Ratsaväe liikumine vastase tule all“, „Soomusautode koostöö ratsaväega“ ja „Prantsuse motoriseeritud eskadron“) ja poola rittmeister Zatorski kirjutis „Võitlus soomusmasinatega ja ratsarügemendi tulirelvad“ (Przeglad Kawalerijski“ 1931 nr. 3); viimases käsitletakse ratsarügemendi oma relvade (vintpüss, klp., käsigranaadid) ja juurdeantavate tulirelvade kasutamise printsiipe soomusmasinate-vastases võitluses ja tuuakse mõningaid näpunäiteid võitlemiseks punaväe soomusjõudude vastu.

Lõppeks raamatud, mille sisuga tutvustatakse lugejaid selles numbris: 1) kolonel-ltn. Martel „Tanki tekkimine“ (London 1931) — pikem ülevaade tankiasjanduse arengust, tänapäeva seisukorrale ja tuleviku väljavaadetest; 2) kindral Ashmore „Õhukaitse“ (London 1929) — käsitleb õhukallaletungi Londonile Maaõhukaitse sõja ajal, Inglismaa praeguse õhukaitse aluseid ja õhukaitse probleeme tulevikusõjas; 3) J. Poireire „Pariisi pommitamine 1914—1918.“ ja 4) kolonel-

ltn. Wauthier „Õhu hädaoht ja riigi tulevik“ (Pariis 1930).

Nagu ülaltoodud sisuloetelust ja ajakirja programmist näha, töötab „Vojennõi Zarubežnik“ kujuneda omamoodi „sõjanduse entsüklopeediaks“, mida ka meil võiksid suure huviga lugeda kõik juhid, kes mõnesugustel põhjustel ei saa või ei suuda jälgida suurriikide sõjakirjandust algkeeltes. Hinna poolest (1 rbl. iga nr.) on „V. Zarubežnik“ vähemalt meie ohvitserikogude lugemislaudadele kättesaadav. — ms —

SAKSAMAA.

„MILITÄR-WOCHENBLATT“

nr. nr. 21, 22, 23 ja 24 (4., 11., 18. ja 25. det.) 1931.

Enne väevähendamise konverentsi on saksa sõjaajakirjanduses uuesti hoogu võtnud propaganda Saksamaa relvastuse tõstmise suunas. Saksamaa sõjaväelised ringkonnad näivad vaevlevat revanshivaludes. Artiklitest vääriks mainimist:

„Sõjaväe kõrgemas juhtimises saatuslikke küsimusi 1917/1918.“, kokkuvõtte kindral von Gallvitz'i mälestusest sellel teemal. Autor leiab ülemjuhataste sammudes saatuslikke vigu 1917/1918. a. võetud otsustes.

„Võitlused Mandshuurias.“ Sissejuhatus, võitluse põhjusi, sõjavälja kirjeldus, poolte jõudude võrdlus.

Major von Faber du Taur: „Ratsaväe organisatsioonist liikumiseks ja võitluseks.“ „Kas raskesoomusega hiiglased või kiirestiliikuvad lilliputid?“ Liikvusõjas tulevat eelistada kergeid kiirestiliikuvaid tanke (lillipute) rasketele tankidele.

„Kas vajame veel suurtükiväge?“ Kuna pommitamiselennekuid kannavad lõhkeaineid suurtele kaugustele ja võivad sünnitada nende abil purustusi kui suurtükivägigi, siis — kas suurtükivägi veel vajalik? Autori arvates suurtükivägi tulevikus läheneb jalaväele, olles tema tõhusaim tuletugi.

Kol. Blümner: Tehnika ringvaade („Mil. Wochenblatt“ nr. 23.). P.-Ameerika Ühendriiges on päevakorral kuis mootorveo masinad sõja puhul ümber ehitada tankideks. Poola sõjaväes käsitletavat elavalt pioneriala.

„Juhtkonna kõrgest kvaliteedist.“ Saksa väljaõppe eeskirjades rõhutatakse, et vastase arvulisele ülekaalule tuleb vastu seada juhtide ja sõdurite kõrge väärtus.

Kapt. Ritter: Õhuluure kui otsuse aluseid.

Kol. Mantey: Praktilisi näpunäiteid sõjaajalooliste uurimuste käsitlemiseks. Uudiseid poola sõjaväest. On ilmunud uus lahingu-eeskiri.

Sõjaväelisi teateid. Sõjakirjandust. Mitmesugust. K.

Bibliograafia.

„Hinter den Kulissen des grossen Haupt-Quartiers“.

(Ülemjuhatause telgitagused) Rudolf Wagner. Adalbert Schultz'i väljaanne Berliinis 1931. a. Lhk. 238. Hind RM 3.75.

Kas sihilik uue suuna ajamine Saksamaa sõjakaotuse süüdlaste otsimisel või tööolude avastamise püie? See on küsimus, mis tahtmatult esile kerkib tutvunemisel selle omapärase teosega.

On ju üldiselt teada, et kaasajal on nii paljudi tühje kohti, teadmatust ja vastuolulisi tõendusid Maailmasõja üksikute sündmuste üle, mis võimaldavad poleemikal edasi kesta väljaspool ametliku sõjaajaloo piire. Isegi hiljuti ilmunud marssal Foch'i mälestused ei rahuldanud täiel määral Prantsusmaa teatud ringkondi. Seda enam otsitud ja armastatud on Maailmasõja sündmustega seotud küsimused Saksamaal, kes kui sõja kaotaja asub erinevas olukorras.

Ülalmainitud teose avaldamisega väljaandja tahab tuua tõe avalikkusele „rippumatult igasugusest tendentsist ja kirjastuse huvidest“. See kõigist seniilmunud selletaolistest teostest erinev suund Saksamaa sõjakaotuse süüdlaste otsimisel on küllalt huvitav ja omapärane, et lühidalt peatuda autori ideedel ja argumentidel.

Raamatu kandvat ideed, tema peamist sisu võime resümeeerida lausega: suurim süüdlane selles, et Saksamaa kaotas sõja, on ekskeiser Wilhelm II, see isekas monarh, kes püüdis ja tahtis olla ise endale ka kantsler ja staabiülem. Selle idee, põhimõtte esiletoomiseks autor võtab vaatlusele Maailmasõja üksikuid episoodide, eriti neid, mis olid õnnetud Saksamaale. Neid analüüsideks püütakse leida süüdlast, kelleks siis osutubki ekskeiser.

Saksamaa politikast mõjutatuna Austria algas 1914. a. oma mobilisatsiooni ja vägede koondamist lootuses, et tegemist saab olema ainult Serbiaga, sest Saksamaa, ekskeisri mõjutusel, ei avaldanud küllalt selgesti oma kavatsust sõja algamiseks ka Venemaaga. Selle tulemuseks oli kavade ümber töötamine, vägede vedu ühelt rindelt teisele ja raskused sõja algpäevil Austrias.

Saksamaa välispolitiika, mille suuna määraks oli Wilhelm II, viis keskriigid 1914. a. isoleeritud ja mahajäätud seisukorda. Isegi asjaolu, et Itaalia sõja alul erapooletuks jäi, on Saksamaa, resp. ekskeisri teene. Kolmikliidu lepingu kohaselt Austria pidi sõjapuhul Serbiaga kokku leppima Itaaliaga nende maa-alade suhtes, mis langeksid Itaaliale Türgimaa või Balkani riikide arvel. Wilhelm II aga soovitanud Austriale loovutada Itaaliale lõuna Tirooli, mis juba aastasadu kuulunud Austriale. Viimane keeldus, leppides pigemini ohuga sattuda sõjajalale ka Itaaliaga.

Itaalia jäi erapooletuks. Samuti toimis ka

Rumeenia. Saksamaa ja Austria üksijäämine aga põhjustas teiste riikide üleminekut liitlaste poole. Säärast ekskeisri vildakut politikat rutatab aga õigustama kantsler, pettes avalikku arvamist tõsiasi suhtes kõnelustega Itaaliast kui reetjast, kuigi viimane oli toiminud kõigiti lepingu kohaselt.

Samuti vildak olnud ekskeisri politika ja arusaamine tööoludest sõjaalul, kui Rootsil oli kavatsus algada sõda Venemaaga ja vallutada Soome. Rootsi sissetung Venemaale oleks asetanud ohtu Vene pealinna — Peterburgi, oleks sidunud venelaste pealetungi Ida-Preisimaale ja halvanud nende sõjalisi kavatsusi keskriikide suhtes. Sündmused arenesid aga teisiti.

3. aug. 1914. a. Austria väimin krahv Berchtold teatanud stabül kindral Conrad v. Hötzendorf'ile, et Rootsil on kavatsus aktiivselt välja astuda Venemaa vastu. Ühtlasi teatanud Austria sõjaväe esindaja Stokholmis, et rootslased organiseerivad landsturma ja on teenistusse kutsunud kõik 1914. a. mehed. Inglismaa saab teada Rootsi kavatsustest veel samal päeval, millele järgneb tema sõjakuulutus Saksamaale, mis oli ühtlasi ebameeldivaks üllatuseks Rootsile. Kuna Rootsit oli veel kergem ära lõigata, isoleerida tema sisseveo maadest kui Saksamaad, siis tekib eelmisel kahtlus oma kavatsustes.

Ainult saksa laevastiku otsustav tegevus, energiline löök inglise merejõududele oleks võinud päästa olukorra. Kuid Wilhelm II annab kategoorilise käsu oma laevastikule: „Mingit lööki, edasitungi ennem kui mina seda käsen!“ Rootsi nähes, et saksa laevastik ei kavatses ette võtta aktiivtegevust inglaste vastu, loobub ka oma kavatsed sissetungist Venemaale.

Kõigi nende etteheidete kõrval, mida autor teeb saksa ekskeisrile tema äärmiselt iseka, võhiku ja vildaku välispolitiika eest, läbib ta teose joonena veel teine süüdistus: oma lubaduste ja kohustuste mitte täitmine liitlase — Austria vastu. Kõik tähelepanu oli pööratud Preisimaa päästmisele, aga mitte ühisele tegevusele Venemaa vastu. See oma eesmärkide taotlemine jätkub ka pärast seda, kui venelased olid välja tõrjutud Preisimaalt.

Neis väidetes on autoril palju õigust. Saksamaa ida-strateegia on leidnud valjut arvustust juba varemgi. Kuid üldises poolehoidus, sümpaatias Austria vastu autor kaldub siiski üle hindama tema sõjaväge. Viimane ei olnud kaugeltki nii hea, temal oli palju puudusi, nõrkusi. See kõik aga ei sega kindral Conrad v. Hötzendorfi kui anderikka väejuhi tunnustamist, mida autor teeb ka täiel määral.

Autori ilmne tahe ja püie iseloomustada Wilhelm II mitte üksi võhikuna politika alal, vaid ka kui piiratud mõtlemisvõimega ja puuduliku arusaamisega sõjaväe kõrgemat juhti — „der oberste Kriegsherr“, leiab kohati õige ta-

Head ja õnnerikast uut aastat soovib

TH. GRÜHN & KO

Kullasepa-, kella- ja kristallasjade äri

Harju tän. 28

TALLINN

Telef. 436-03.

bava ja usutuva tõendise üksikutes näidetes. Peatume neist kahel, ka mujal tõestatud näitel.

Kui 1. aug. 1914. a. vale informatsiooni tulemusena ollakse arvamisel, et Inglismaa garanteerib Prantsusmaa mitte sõttaastumist juhul, kui Saksamaa oma poolt kohustub sõda mitte algama Prantsusmaa vastu, siis keiser annab käsu: „Kuna meil nüüd tuleb sõda pidada ainult Venemaaga, siis koondame ka kogu sõjaväe idarindele!“ Kindralstaabi ülema kindral Moltke väited, et see võimatu, kuna miljonilise sõjaväe koondamine, hargnemine ja varustamine ei kannata improvisatsiooni, ei suuda veenda monarhi oma idee mõtetuses ja on vajalik pikem „selgitustöö“ ennem kui keiser loobub oma kavatsusest.

Teine näide. Vastavalt mobilisatsiooni plaanile oli juba rahuajal ette nähtud Luksemburgi oma alla võtmine 1. mob. päeval, et oma kätte saada vajalikke raudteid vägede koondamiseks vastavalt sõjaplaanile Prantsusmaa vastu. Keisrilt mõjutatud välispolitika juhid keeldusid aga luba andmast Luksemburgi okupeerimiseks ettekäändel, et see oleks Prantsusmaa otsene ähvardus ja teeks küsitavaks Inglismaa poolt lubatud garantii. Läbirääkimata Moltke'ga keiser annab käsu Luksemburgi mitte okupeerimiseks. Moltke hilisematele väidetele raudteede ilmtingimata vajadusest, ta tähendab: „Võite selleks kasutada teisi raudteid!“ Konflikt laheneb hiljem, kui selgub, et Inglismaa pole annud mingit lubadust Prantsusmaa suhtes.

Need kaks näidet kõnelevad autori väidete kauks, ekskeisri kui nõrga väejuhi iseloomustamisel. Kuid kas nad ühtlasi ei viita ka teatud määral sellele, et ekskeiser mitte täiesti käega polnud lõõnud sõja ärahoidmisele Prantsusmaaga? Seda ju autor ometigi ei taha tõendada, ei taha lasta välja paista teda rahuigatsejana. See tuleb aga esile ja isegi niisugusel kujul, mis võimaldab öelda, et suurim äraandja riigis oli keiser.

Autor peatub pikemalt sakslaste taandumisel Marne'ilt. Kes oli selles süüdi? Keiser. Ülemjuhatause kuulus direktiiv 5. sept. 1914. a., millega sünnib ideeline murrang saksa sõjaväe tegevuses läänes, kus loobutakse senisest haaramise katsest ja omaks võetakse läbimurde põhimõte — olla ekskeisri väimusünnitus. Kõik püüded leida tegelikku süüdlast taandumise käsu andmisel 9. septembril 1914. a., ajal mil saksa sõjaväe parem tiib (1. armee) pidas edukaid lahinguid prantslastega, on asjatu „tolmukeerumine“, tõsiasjade varjamine, kuna peasüüdlane kõigis on „der oberste Kriegsherr“. Autor püüab tõendada, vastupidiselt paljude autoriteetide arvamisega, et süüdi selles ei olnud igatahes stabül Moltke. Juba see asjaolu, et olukorrale mittevastava taandumise käsu andja Hentsh (keisri ülesandel) leiab keisri juures usalduse kuni oma surmani, kuna Moltke tagandatakse, olla üheks tõenduseks.

Meil ei ole põhjust kahelda, et ekskeiser ise- kas ja vähete vaimuannetega juht oli, kelle tegevus pidurdavalt ja segavalt võis mõjuda sõjaliste sündmuste arenemisele, kuid kõik need argumendid, mille varal Wagner püüab näidata teda kui tegelikku taandumiskäsu andjat, on rajatud liialt ühekülgsel alusele. Väheusutatav, otsitud näib olema Moltke „puhtakspesemise“ katse.

Kõigi selle juures on huvitav see, juba eel- pool märgitud asjaolu, et Wagner ei püüa omi näiteid Wilhelm II tegevusest esile tuua mitte

ainult andetuse illustreerimiseks, vaid kui sihilikku tegevust sõja kaotamise eesmärgil.

Sakslaste läbimurde katse Ypres juures esmakordse gaasi kasutamisega aprillis 1915. a. ei annud tulemusi selle tõttu, et keiser keelas ära „surmava gaasi“ tarvitamise eesmärgil: ära hoida inglise sõjaväe kokkuvarisemist! Sama eesmärk, mida taotleti ka taandumiskäsu andmisega Marne'ilt. „Landesfeindliche Monarch“ — nii nimetab Wagner ekskeisrit.

Jätkates oma argumente autor kaldub ikka enam ja enam sellele, et keisri tegevus oli sihilik vastuaktsioon Saksamaa võidule Maailmasõjas. Alles lhk. 147—149, pärast seda kui on püütud tõestada tema süüd saksa laevastiku passiivses tegevuses ja allveelaevade sõja piiramises, mis autori arusaamisel oli üheks suuremaks võiduanside käest andmiseks, leiame andmeid monarhi reetliku tegevuse põhjustest.

Ekskeiser olnud Inglismaa suur sõber ja tahtnud igal viisil ära hoida viimase sõjalist kaotust. Endise keisri avalik heatahtlik suhtumine Inglismaa vastu olevat ilmnunud juba Buurisõja ajal. Kui sel ajal Saksamaa avalik arvamine vaenulik oli Inglismaa tegevuse suhtes ja vahelesegamist nõudis, siis Wilhelm II olnud selle vastu ja sõnanud: „Veri on paksem kui vesi!“

Keisri võõrastav üllalpidamine tulnud täielikult päevavalgele alles 6 aastat hiljem, 1908. a. antud intervjuu kaudu, milles ta end näitas puhtverelise inglasena. (Saksamaal avaldanud selle intervjuu Wolff'i telegraafibüroo 29. nov. 1908. a.) Ta kõnelenud inglise diplomaatidele: „Sageli olen teile avalikult seletanud, et minu üheks soojemaks südamesooviks on elada suurimas sõpruses Inglismaaga... Võin alati korrata, et olen Inglismaa sõber. Kuid selle tundega olen oma riigis vähemuses. Saksamaa laiemates kihitides, alam- ja keskklassides, on aga meeleolu teile vaenulik... Lõuna-Aafrika sõja ajal Saksamaa avalik arvamine oli sihitud Inglismaa vastu. Mida tegin aga mina? Kui Lõuna-Aafrika käisid ägedad lahingud, siis Venemaa ja Prantsusmaa valitsused kutsusid meid ühiselt välja astuma, et sundida sõda lõpetama. Nad arvasid saabunud olevat aja, mil võimalik on Inglismaad tolmu suruda (in den Staub drücken). Vastasin, et Saksamaa ei võta kunagi osa Inglismaad kaotusele (Niederlage) viivatest ettevalmistustest... Windsor'i lossi arhiivis on telegramm, millega ma teatasin kuninganna Victorialle teie vaenlaste plaani ja oma keelduva vastuse.“

Saksamaa sulaselik ajakirjandus (Lakaienpresse) suutis aga sügutada rahva viha, nii et 1914. a. keegi ei aimanud, millisele ohule riik vastu astub. Wilhelm II soontes voolas briti veri ja ta oli oma emalt kasvatatud nagu sündinud inglane. Nii Wagneri väited.

Neid lugedes jääb aga palju küsitavaks, õhku rippuma. Eeskätt just selle tõttu, et Wagner ei ole suutnud oma idee päästmiseks küllalt objektiivne olla, on liialt „armunud“ või sihilik omis väidetes. Pole suutnud kõrvaldada vastuolusi, pole suutnud anda küllalt veenvat analüüsi oma näiliselt varem valminud sünteesile.

Võeti ju lääne-rindel 1914., 1915. ja 1918. a. ette pealetunge, millede peamiseks eesmärgiks oli inglaste reast välja löömine. Miks siis eks-

keiser ei sumbutanud neid katseid juba idus? — Kas oli see liig kardetav mäng? Miks tagandab ta Falkenhayn'i staabiülema kohalt, kes ka Wagneri tõendusel oli keisri „truu sulane“? — Kas ekskeisri arusaamise kohaselt oli ta ainult kui ohver, mida tuli tuua Verduni kaotuste hüvistamiseks? Millest on tingitud see, et süüdlase otsimise küsimus leiab näiliselt nii selge ja lihtsa lahenduse Wagner'ilt alles anno 1931? Keisrist sai ekskeiser juba aastaid tagasi. Raamatus toodud asjaolusid ei või meie nimetada mingisuguse saladuse avastamiseks, nad pidid teada olema paljudele. Need on küsimused, mis tahtmatult esile tulevad raamatut läbi lugedes.

Vaatamata sellele omapärasusele, mis iseloomulik Wagneri teosele, pakub ta siiski palju huvitavat materjali neile, kes lähemalt püüavad uurida Maailmasõja üksikuid sündmusi. Kasutamist on leidnud hulk allikaid.

Rudolf Wagneri isik on meile tundmata. Tuleb huviga ära oodata, kuidas suhtub tema raamatusse välismaa sõjakirjandus, sest seni, vaatamata sellele, et ilmumise ajana on märgitud

märts 1931. a., pole juhust olnud leida mitte kõigevähematki sellekohast märget.

—i.

II kaitseväe spordikalender 1932. a.

Asja ilmus trükist Kaitsevägede staabi VI osakonna väljaandel „II kaitseväe spordikalender 1932. a.“ Kalender sisaldab tarvilikke sportlikke andmeid oma kui ka välisriikide (Läti, Soome, Leedu ja Poola) kaitsevägedest.

Peale puht kaitseväeliste andmete leidub kalendris kirjeldused ja rekordid laske-, lennu- ja hobuspordi arenemise kohta.

Kalender on trükitud heale paberile, sisaldab 164 lehekülge teksti ja illustreeritud paljude piltidega.

Kalender on soovitatav kõigile (ka mittesportlastele), kes tahavad kontaktis olla oma kui ka välisriikide kehakultuuri arenemisega.

Kalendri hind üks kroon. Saadaval „Sõduri“ toimetuses Tallinn, Toomkooli 7.

L—ks.

Sport.

TASUTA LIUVÄLI KAITSEVÄELASTELE.

Tallinna garnisoni ülem on sõlminud S. S. Kaleviga kokkuleppe, et viimane lubab oma liuväljale kaitseväelastele vaba, tasuta sissepääsu igal teisipäeval ja neljapäeval kella 1845 kuni 2130. Igal teisipäeval mängib liuväljal kaitseministeeriumi orkester kella 1900—2130.

Liuvälja kasutavad kaitseväelased rohkel arvul. L—ks.

*

KAITSEORGANISATSIOONIDE - VAHELINE KÄSIPALLIVÖISTLUS.

6. dets. 1. a. peeti Kaitseliidu Tallinna Maleva võimlas Tallinna garnisoni, kaitseliidu Tallinna Maleva ja Tallinna-Harju prefektuuri vahelisi korv- ja võrkpalli võistlusi.

Võrkpallis võitis Tallinna Maleva — Prefektuuri 2:0 (15—9; 17—15) ja Prefektuur — Tallinna garnisoni 2:1 (13—15; 18—15; 15—3), seega üldvõitjaks tuli Kaitseliidu Tallinna Maleva.

Korvpallis võistlesid ainult kaks meeskonda. Kaitseliidu Tallinna Maleva võitis Tallinna garnisoni, tagajärjega 43:32, poolaeg 20:21 garnisoni eduks.

Võistlustele oli väljapandud Kaitseliidu Tallinna Maleva poolt rändauhind. Rändauhinnad võitis Tallinna Maleva — võrkpallis kolmandat korda ja seega jäädavalt, korvpallis — teist korda. L—ks.

*

VABAMAADLUS TALLINNA GARNISONIS.

19. ja 20. dets. 1. a. korraldas garnisoni spordikomisjon garnisoni väeosadevahelisi vabamaadluse võistlusi. Võistlustele oli ülesannud 102 kaitseväelast, kuid tegelikult võttis osa — 63. Tallinna garnisonis korraldatakse vabamaadluse võistlusi juba kolmandat aastat. Iga aastaga jär-

jekindlalt on suurenenud osavõtjate arv, kui ka tehnilised tulemused. Eriti hoogne oli aga osavõtt käesolevatest võistlustest, mis näitab, et selle rahvusliku spordiala vastu kaitseväes tõsist huvi tuntakse. Võistluste peakohtunikuks oli hra Villemson, asjalik ja erapoolik. Kohtadele tulnutele anti spordikomisjoni poolt auhindu.

Kohtadele tulid:

Sulgkaal.

1. II j. m. Eduard Arro — merevägi; 2. noor Evald Grauberg — 10. ü. j. pat.; 3. noor Aleksander Obermann — sidepat.; väljasp. võistl. n. a. o. Jaan Luigaleht — 10. ü. j. pat.

Kergekaal.

1. Rms. August Jussi — õhukaitse; 2. rms. Karl Aasmann — merekindlus; 3. noor Nikolai Jõeväli — auto-tanki rüü.

Keskkaal.

1. V. a. o. Eduard Tõnts — 10. ü. j. pat.; 2. noor Rudolf Paju — õhukaitse; 3. v. a. o. Harald Poroson — merevägi.

Poolraskekaal.

1. N. a. o. Julius Bergson — k. ü. õppeasutis; 2. rms. Aleksander Kallas — pioneripat.; 3. spets. Juhan Löve — merevägi.

Raskekaal.

1. Rms. Arnold Pruks — merekindlus; 2. rms. Valter Kimm — pioneripat. L—ks.

*

VÖIMLEMINE TALLINNA GARNISONIS.

1929. a., kui Tallinna garnisoni sõdurite kodu saal kv. staabi VI osakonna toetusel võimlaks ümberehitati, hakkasid garnisoni väeosad seda energiliselt kasutama. Möödunud, s. o. 1930/31. a. hooajal kasutasid „Sõdurite kodu“ võimlat:

E s m a s p ä e v a l:

- Kella 1000—1050 — Vahipataljoni üleajateenijad;
 „ 1100—1200 — Skoutspat. ohvitserid ja üleajateenijad;
 „ 1500—1600 — 10. pat. ohvits. ja üleajat.;
 „ 1700—1750 — Lennubaasi ohv. ja üleajat.;
 „ 1800—1850 — Sidepataljoni üleajateenijad;
 „ 1900—2100 — Õhukaitse srtv. gr. üleajat.;

T e i s i p ä e v a l:

- Kella 0900—1050 — Kaitsevägede staap;
 „ 1100—1300 — Sidepataljoni ajateenijad;
 „ 1400—1550 — Pioneripat. ohvits. ja üleajat.;
 „ 1600—1750 — Skoutspat. ajateenijad;
 „ 1800—1950 — Auto-tanki rüg. ohvitserid ja üleajateenijad;
 „ 2000—2200 — Tall. lennuv. üleajat. kogu.

K o l m a p ä e v a l:

- Kella 0800—0900 — Vahipataljoni ajateenijad;
 „ 1000—1200 — Sidepataljoni ohvitserid;
 „ 1700—1850 — Garnis. ohvits. perekonnad;
 „ 1900—2200 — Kaitsev. staabi ohvits. kogu.

N e l j a p ä e v a l:

- Kella 0800—0900 — Vahipataljoni üleajateenijad;
 „ 1600—1750 — Skoutspataljoni ajateenijad;
 „ 1900—2000 — Sõdurite kodu poolt korrald. loeng.

R e e d e l:

- Kella 0900—0950 — Vahipataljoni ajateenijad;
 „ 1000—1200 — Sidepataljoni ajateenijad;
 „ 1300—1450 — Pioneripat. ohvitserid ja üleajateenijad;
 „ 1500—1550 — Komandantuuri ja vahipataljoni ohvitserid;
 „ 1600—1650 — 10. pat. üleajateenijad;
 „ 1700—1850 — Tall. lennuväe üleajat. kogu;
 „ 1900—2100 — Mereväe üleajateenijad.

L a u p ä e v a l j a p ü h a p ä e v a l:

Garnisoni väeosade, asutiste ja Sõdurite kodu poolt korraldatud peo-õhtud. L—ks.

*

Sport 9. üksikus jalaväepataljonis.

Oma väeosa XIII aastapäeval vaatab 9. üksiku jalaväepataljoni sportlaskond julgesti ja rõõmuga tagasi möödunud aasta tegevuse peale. Aasta-aastalt kasvabataljonis sportline tasapind. Harjutustest ja võistlustest osavõtjate arv suureneb järjekindlalt ning kõik harjutused ja võistlused möödusid lodusalt ja õnnelikult. Pataljoni kaitsevälaliste poolt parandati üheksa pataljoni ja viis garnisoni rekordi. Parimaks kompaniks osutus endiselt 1. kompani (kompaniülemaaks major E. Saal). Parimateks sportlasteks olid nooremleitnandid Kerjan ja Kivi, kellele nimel seisavad 14 ja 6 pataljoni ja 6 ja 3 garnisoni rekordi. Rändauhindadest on juuretunud kaks (end. 6. jalaväe rügemendi ülema „Sportlane-võitja“ ja Sakala- ja 9. üks. jalaväepataljonide poolt ühiselt väljapandud „suur hõb. karikas“) ja äräläinud üks (garnisoniülema „Võitja“).

Aasta jooksul peetud võistluste üldsaavutisi:

a) p a t a l j o n i:

- 1) suusatamisvõistlused võitis 1. kompani parim n.-ltn. Kerjan;
- 2) koronavõistlused (21 osav.) võitis 3. kompani, meister leitnant Lipmann;

- 3) lauatennisevõistlused (11 osav.) võitis 1. kompani, meister leitnant Lipmann;
- 4) spordivõistlused (67 osav.) võitis 1. kompani, parim n.-leitn. Kivi ja
- 5) kehalise võimete katsetel omasid spordimärke: I järgu — 4 ohvitseri, II järgu — 3 ohvitseri ja 3 üleajateenijat ja III järgu — 1 ohvitser, 3 üleajateenijat, 1 kadett ja 1 ajateenija;

b) g a r n i s o n i:

- 1) koronavõistlused võitis 9. pataljoni 24 p.;
- 2) lauatennisevõistlused võitis 9. pataljon 9 p., meister leitn. M. Elenndt;
- 3) Jüri-öö teatejooksus omas 1. kompani II koha;
- 4) 15×500 m ümberlinna teatejooksus omas pataljoni II koha;
- 5) kv. viievõistlusel omas 1. kompani II koha;
- 6) noorte granaadiviske- ja 100 m jooksu võistlused võitis 9. pataljon 1200 punktiga;
- 7) ohvitseride- ja üleajateenijate orienteerumisejooksus tuli 9. pataljoni II kohale;
- 8) spordivõistlused võitis 9. pataljoni 279 punktiga;

d) d i v i i s i:

- 1) suusatamisvõistlustest võtsid osa 2 ohvitseri ja
- 2) spordivõistlustest võtsid osa 7 võistlejat, kes omasid 7 punkti;

e) üleriiklikkudest kaitsevää spordivõistlustest võttis osa nooremleitnant K. Kerjan, saavutades 3 punkti.

E—dt.

A.-S. ODOR

Tallinn, Kivimurru tän. 2.

Telefon 310-98.

Soovitame

Lõhnaõli ja kölnivett:

Chypre, Königslieder, Magnolia, Quelles belles fleurs j. n. e. Divinia, Jaapani ja Oriental puudreid.

Iludusekreeme nagu:

Odor cream, Coldcream ja kasekreem.

Odor hambapastat ja pulbrit.

Küünthe lakki, huulte ja kulmu pulki j. n. e.

Ustke ja toetage kodumaa tööstust.

Registreeriti Eesti Veeremängu Liidu põhikiri.

18. dets. l. a. Kohtu- ja siseministri otsusel registreeriti „Eesti Veeremängu Liidu“ põhikiri ühingute, seltside ja nende liitude registrisse nr. 3198 all.

Eesti Veeremängu Liidu põhikirjale on alla kirjutatud kolm veeremängu harrastajate seltsi järgmiselt:

1. Narva Veeremängu Harrastajate Seltsi nimel — härrad J. Bloš, A. Hansing, J. Baskirtsev, A. Mahlstein ja T. Kangur;

2. Pärnu Kegeklubi nimel — hra H. Reino- jaan;

3. Tallinna Garnisoni Veeremänguklubi nimel — hrad M. Tuisk ja J. Luks.

Jaauarikuu lõpul või veebruarikuu alul kutuvad liidu asutajad asemikkude kogu kokku ja valivad liidu juhatuse.

Eesti Veeremängu Liit koosneb Eestis teotse- vaist veeremängu sporti harrastavaist seltsidest ja organisatsioonidest. Liit on nimetatud spordi alal kõrgemaks juhtivaks instantsiks ja kesk- organiks. Liidu tegevuse piirkonnaks on Eesti vabariik ja juhatuse asupaigaks Tallinn.

Oma ülesannete täitmiseks on liidul õigus:

1. levitada ja arendada asjaarmastajate sportlaste seas veeremängu sporti;

2. välja töötada määrusi, neid ellu viia ja valvata nende täitmise järele;

3. reguleerida seltside ja organisatsioonide vahelist tegevust ja võistluste korraldust;

4. juhtida ja kontrollida esi- ja maa- võistlusi;

5. tehniliste küsimuste lahendamiseks moodustada vastavaid osakondi ja kohtunikku- dega;

6. anda välja käsiraamatuid ja levitada oma sihtidele vastavat kirjandust;

7. soetada veeremänguplatse ja ruume, kor- raldada kursusi, pidusid, ekskursioone j. n. e.;

8. liituda kõrgemate Eesti spordiorganisat- sioonidega;

9. teostada rahvusvahelist läbikäimist õigu- sega astuda liikmeks rahvusvahelistesse liitu- desse.

Eestis harrastavad praegu veeremängu sporti üle kümne organisatsiooni ligi 1000-pealise liik- meskonnaga. L-ks.

SISUSTIK: Uut aastakäiku alates. — -e. Teise diviisi 13. aastapäeva puhul. — Georg Meri. Kuhu läheb Prantsusmaa? — Vabadusesõja lõpupäeva ja Vabaduse Risti Vendade aastapäeva pühitsemine 3. jaan. 1932. — H. Sepp. Põhjamaade 25-aastase sõja lõpuperiood ja mõlema võitlevate poolte taktika ja strateegia. — E. 7. jal. rüg. lipupäeva ja 13. aastapäeva pühitsemine Võrus, 18. dets. 1931. — Taktika alalt — Öhu- ja gaasikaitse alalt. — V. K-ts. Jalaväe õppe alalt j. m.

Vastutav toimetaja kolonel A. TRAKSMANN. Väljaandja „Sõdur“, Tallinn, Toompeal, Toomkooli tän. 7

Sportlased ja sporttegelased!

- „Eesti Spordileht“ on ainukene puht sportline ajaleht Eestis.
- „Eesti Spordilehe“ veergudel leiata erapooletut arvustust kõigist kodu- ja välismaa sport-sündmusist.
- „Eesti Spordileht“ on rikkalikult illustreeritud piltidega.
- „Eesti Spordilehe“ kaastööliste võrk on laialdane.
- „Eesti Spordileht“ ilmub ükskord nädalas, igal teisipäeval.
- „Eesti Spordileht“ maksab aastas Kr. 6 —, poolaastas Kr. 3.—, üksiknumber 15 senti.
- „Eesti Spordilehe“ aastatellijad saavad kaasandena Kehakultuuri Aastaraamat nr. 6, mis ilmub mai kuus.

Kõik aastatellijad võtavad osa preemiade loosi- misest, mille koguväärtus Kr. 100.—.

Tellimisi lehe peale võtavad vastu kõik post- kontorid, agentuurid, raamatukauplused ning lehe toimetus, Müürivahe tän. 16 — 33, Tallinnas.

**Kõik sporttegelased ja sportlased loevad
„Eesti Spordilehte“.**

*Head ja õnnerikast
uut aastat soovib*

Osaühisus

**TALLINNA
KÜLMETUSHOONE**

Võtab hoiule

kõiksugu kiiresti

rikkiminevaid

kaupasid

suurel ja väikesel arvul

Tallinn, U. Sadama tän. nr. 2.

Osaühisus

Højgaard & Schultz

EESTIS.

Tallinnas, Vabaduse plats nr. 1

Telefon (20)8-23.

Telegrammi aadress: „Kontraktor“.

Eriala:

**Raudbetoonkonstruktsioonid
kõrge- ja sügavehitustes, hüdro-
tehnilised ja raudteede ehitused**

Adolf Klaff

Harju 20 Tallinn. Tel. 436-51.

**Büroo- ja koolitarvete
kauplus.**

**Lineerimise ja raamatu-
kõitmise töökoda.**

Eriala:

kontoriraamatud.

Head ja õnnerikast

uut aastat

soovib

Põllumajanduslik Osaühisus

„OVO“

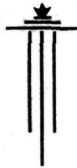
Tallinn, S. Karja 18, tel. 447-53

NAHAVABRIK

TALLINNAS, MAAKRI 21.

Asutatud 1877. a.

Soovitatav peale

**ALUSNAHA
KROOMNAHKA**

(rindbox ja boxcalf)

värvilist ja musta.

**NAHASAADUSED ON LÄBIMÜÜGI
POOLEST I KOHAL!**

Aktsia-Ühisus

EESTI KIVI-ÕLI

Raudteejaam: KIVIÕLL Postiaagentuur: KIVIÕLL.

Telegrammide aadress: Steinõl-Lüganuse Telefon: Lüganuse 19.

Kinnitatud

kaubamärk.

Põlevkivi kaevandus. Õlivabrik ja õlide rafineerimine.

Tööstuse eriala:

- I. **Kütte-õli**, jõu-õli, immutus-õli ja sellesarnased saadused.
- II. **Kodumaa bensiinid** *parimas headuses:*
 „ESTOLIN“ (kinnitatud kaubamärk) — lennukite, sõidu- ja veoautode jaoks vastavates headustes.
 „ESTOL“ (kinnitatud kaubamärk) — piirituse d... seks.